

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Nikol Moravcová

Odbojová činnost úderné roty kapitána partyzánů Jerryho v letech 1944 - 1945

Resistance activities of storm troop of captain of partisans Jerry 1944 - 1945

Praha 2018

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jana Čechurová, Ph.D.

Poděkování:

Za vedení práce, hodnotné rady a připomínky mnohokrát děkuji doc. PhDr. Janě Čechurové, Ph.D. Poděkování patří všem pracovníkům archivů, kteří mi ochotně zprostředkovali dostupné materiály, především Mgr. Zdeňku Pomklovi za cenné poznatky k partyzánskému hnutí. Děkuji také Romanu Babicovi za poskytnutí dokumentů z jeho soukromého archivu. Vřelé díky patří mé rodině a přátelům za podporu a tatínkovi za trpělivost při překladu některých písemností z ruštiny.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 6. srpna 2018

Nikol Moravcová

Klíčová slova:

partyzánské hnutí, Vladimír Krajčík, 1. československá brigáda Jana Žižky, kpt. Jerry Tomison, odboj, Valašsko.

Key words:

Partisan Movement, Vladimír Krajčík, 1. Czechoslovakian Partisan Brigade of Jan Žižka, Capt. Jerry Tomison, Resistance, Wallachia.

Abstrakt:

Tato bakalářská práce se zabývá partyzánským hnutím na Valašsku v období druhé světové války. Daná problematika je demonstrována na partyzánském oddílu kapitána partyzánů Jerryho Tomisona (vlastním jménem Vladimír Krajčík). První část práce se věnuje změně vnímání fenoménu „partyzánství“ v literatuře. Druhá část práce se zaměřuje na historii oddílu kpt. part. Jerryho se zvláštním zaměřením na životní osudy samotného velitele Vladimíra Krajčíka.

Abstract:

This theses deals with the partisan movement in Wallachia during World War II. This problematic is shown on the case of the partisan unit of captain of partisans Jerry Tomison (in reality Vladimír Krajčík). The first part is devoted to change of viewing of the “partisan“ phenomenon in literature. The second part ist concentrated on the history of the partisan unit of captain Jerry, including the life of the commander Vladimír Krajčík.

OBSAH

1	ÚVOD	7
2	ROZBOR PRAMENŮ A LITERATURY	9
2.1	PRAMENY	9
2.2	LITERATURA.....	11
3	VYTVÁŘENÍ A ČINNOST ODBOJOVÝCH ORGANIZACÍ NA VALAŠSKU	15
3.1	ODBOJOVÁ ORGANIZACE JOSEFA SOUSEDÍKA.....	17
3.2	ZPRAVODAJSKÁ SÍŤ PARASKUPINY CLAY	20
4	PARTYZÁNSKÉ Hnutí V PROTEKTORÁTU SE ZAMĚŘENÍM NA VALAŠSKO	24
4.1	PRVNÍ PARTYZÁNSKÉ SKUPINY NA SEVERNÍ A VÝCHODNÍ MORAVĚ	25
4.2	ORGANIZÁTORSKÉ VÝSADKY PARTYZÁNSKÉHO Hnutí ZE SOVĚTSKÉHO SVAZU	27
4.3	VZNIK A PŮSOBENÍ 1. ČESKOSLOVENSKÉ PARTYZÁNSKÉ BRIGÁDY JANA ŽIŽKY (DO PROSINCE 1944)	30
4.3.1	<i>Vnitřní struktura 1. československé partyzánské brigády Jana Žižky</i>	35
5	NACISTICKÝ PROTIPARTYZÁNSKÝ APARÁT	38
6	ODBOJOVÁ SKUPINA KAPITÁNA PARTYZÁNŮ JERRYHO	44
6.1	DIVERZNÍ SKUPINA VIKTORA ŠEVCOVA – GREKOVSKÉHO	47
6.1.1	<i>Jednání odbojářů na pile v Ratiboři a jeho tragické vyústění</i>	49
6.2	ODDÍL KAPITÁNA „JERRYHO“ OD POČÁTKU ROKU 1945 DO KONCE VÁLKY	55
6.2.1	<i>Partyzánský oddíl Waltera von Proskowetze</i>	60
6.2.2	<i>Vladimír Krajčák jako velitel úderné roty</i>	62
6.2.3	<i>Ztráta kpt. RA Ivana Petroviče Stěpanova</i>	65
6.2.4	<i>Přípravy k osvobození a závěrečný boj</i>	67
7	ŽIVOT PO VÁLCE	70
8	ZÁVĚR	73
9	SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY:	75
10	SEZNAM OBRÁZKŮ:	79
11	SEZNAM ZKRATEK:	80

1 Úvod

Okupace zbytku Československa nacistickým Německem a následná šest let trvající válka výrazně ovlivnily život obyvatel Valašska. Již od počátku okupace se Valašsko stalo místem, odkud se lidé z celého Protektorátu Čechy a Morava pokoušeli dostat přechodem přes Slovensko do zahraničí, s čímž jim nezištně pomáhali místní pasekáři, u kterých uprchlíci našli dočasné útočiště.

Na Valašsku působily jak velké odbojové organizace jako Obrana národa nebo buňky komunistické strany, tak menší místní skupiny. Z nich nejvýznamnější byla organizace vsetínského rodáka Josefa Sousedíka, která si kladla za cíl provést ozbrojené povstání na konci války. V roce 1944 začala spolupracovat se zpravodajským výsadem Clay vyslaným z Londýna, jemuž dodávala informace.

Od roku 1942 se struktura odboje začala proměňovat. Na východní Moravě vznikaly první partyzánské oddíly, které byly většinou brzy rozbity nacistickým bezpečnostním aparátem. Partyzánské hnutí nabývalo na intenzitě od léta 1944. Vliv na utváření partyzánských skupin mělo Slovenské národní povstání i koncentrace většího množství lidí na útěku. Významný podíl na organizování a rozvoji partyzánského hnutí na Valašsku měl oddíl Jana Žižky vedený por. Jánem Ušiakem a jeho zástupcem mjr. Dajanem Bajanovičem Murzinem, který se v září 1944 přesunul ze Slovenska na Moravu. Přijímáním značného počtu mladých lidí i napojováním fungujících odbojových skupin na strukturu oddílu vznikla 1. československá partyzánská brigáda Jana Žižky – největší partyzánská jednotka v Protektorátu.

Předkládaná bakalářská práce pojednává o odbojovém působení partyzánského oddílu Vladimíra Krajčíka, který v ilegalitě vystupoval jako kapitán partyzánů Jerry. V květnu 1944 přišel Vladimír Krajčík na Valašsko, aby tam organizoval ozbrojený boj a přispěl k osvobození Československa. Pohyboval se převážně v Hostýnských vrších v okolí vesnic Pržno, Hošťálková, Ratiboř a Rajnochovice, proto se obsah bakalářské práce zaměřuje převážně na tuto oblast.

První část práce se věnuje rozboru pramenů a literatury. Postihuje také proměnu hodnocení a vnímání partyzánského boje v závislosti na tom, kdy bylo dílo vydáno. Literatura s tematikou partyzánů je bohatá, avšak většina prací byla vydána před listopadem 1989, a tudíž má rozdílnou kvalitu. Kvůli množství publikací dotýkajících se

tohoto tématu jsou v práci rozebírána především díla zabývající se 1. československou partyzánskou brigádou Jana Žižky.

Druhá část práce nejprve pojednává o poměrech na Valašsku a občanských iniciativách proti německé okupaci. Dále jsou zmíněny odbojové organizace, které v regionu působily ještě před rozvojem partyzánského hnutí. V okolí Vsetína to byla organizace vynálezce a podnikatele Josefa Sousedíka. Během roku 1944 vytvořil na východní Moravě rozsáhlou zpravodajskou síť výsadek Clay, jenž měl svou základnu v Bystřici pod Hostýnem a do získávání informací zapojil nemalou část místního obyvatelstva. Pozornost je také věnována činnosti prvních partyzánských skupin i přípravě organizátorských výsadek partyzánského hnutí ze Sovětského svazu, především je sledován výsadek Ušiak – Murzin, který dostal za úkol vytvořit partyzánskou jednotku na Moravě a všemi možnými prostředky bojovat proti nacistům.

Stěžejní částí této bakalářské práce je vyličení konkrétní činnosti úderné roty kapitána partyzánů Jerryho v rámci 1. československé partyzánské brigády Jana Žižky. V některých případech bylo její působení úzce spjato s událostmi, které měly rozhodující vliv na velitelský štáb celé partyzánské brigády. Závěr práce tvoří popis poválečného života velitele Vladimíra Krajčíka.

2 Rozbor pramenů a literatury

Období druhé světové války, zejména československá rezistence proti nacismu, je badatelsky oblíbené téma, které se těší přízni odborné i laické veřejnosti. Největší pozornost je věnována hlavně protektorátní každodennosti, československým letcům, parašutistickým výsadbům a domácím odbojovým skupinám. Ačkoliv se historici intenzivně zabývají domácí rezistencí, zůstává na okraji jejich zájmu partyzánské hnutí, které se v Protektorátu Čechy a Morava plně rozvinulo až na sklonku války, ale přesto patří k významným složkám odboje. Partyzánský boj byl v Československu během komunistického režimu silně propagandisticky využíván a nekriticky adorován, především byly vyzdvihovány ty partyzánské skupiny, které byly organizovány prostřednictvím výsadbů ze Sovětského svazu. V devadesátých letech naopak vyšla řada titulů, jež partyzány líčí ve zcela negativním světle. Oba přístupy otevírají prostor pro revizi tohoto tématu bez záměrných zkreslení, aby tak mohl být dán komplexní přehled o všech složkách domácího odboje.

2.1 *Prameny*

Pramenná základna o partyzánském hnutí v Protektorátu Čechy a Morava je poměrně široká, zároveň však značně specifická. Materiály týkající se výlučně 1. československé partyzánské brigády Jana Žižky nejsou výjimkou. Pramenů, které by vznikly přímo během okupace, je málo. Nemalá část pochází až z období po skončení války, a tak se na nich projevil časový odstup od popisovaných událostí.

Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv v Praze ve fondu Domáci odboj 1939–1945 uchovává poválečné zprávy o činnosti jednotlivých partyzánských skupin nebo jejich členů. Tyto materiály obsahují značné nepřesnosti a přehnané údaje o provedených akcích, získaném materiálu nebo způsobených škodách. Uvedená čísla jsou buď nadsazená záměrně, aby působení partyzánského oddílu vypadalo líbivěji, anebo nevědomky, jelikož nebylo v silách partyzánů během krátkých a prudkých střetů s okupační mocí, zjistit skutečné ztráty nepřítele, a tudíž se v mnoha případech mohli jen domnívat, kolik nepřátel zneškodnili. Fond Ilegalita obsahuje prověřovací spisy partyzánských skupin či jednotlivců. Součástí jsou doklady, potvrzení a posudky ilegální činnosti, ale i zde je nutné brát některé údaje kriticky. Obdobné dokumenty obsahuje také Fond 308. Součástí fondu Partyzánské a odbojové hnutí jsou materiály ministerstva vnitra o přiznání charakteru československého partyzána, dále záznamy o činnosti partyzánských

oddílů, životopisy, seznamy členů skupiny a doklady o ilegálním působení. Ve fondu Soubor sb. ze sovět. arch. – sb. dok. z UŠPH v Kyjevě 1944 – 1945 lze nalézt vybrané dokumenty o organizování partyzánského hnutí v okupovaných zemích, písemné záznamy o bojových akcích oddílů, zpravodajská hlášení aj. Originální dokumenty Ukrajinského štábu partyzánského hnutí (UŠPH) jsou v plném rozsahu uloženy v archivu v Kyjevě. Přesto se jedná o důležitou sbírku materiálů pro studium partyzánského hnutí na našem území.

Významným a bohatým pramenem jsou vzpomínky přímých účastníků partyzánského hnutí. V Národním archivu v Praze ve fondu Paměti bojovníků jsou uloženy soutěžní práce členů Svazu protifašistických bojovníků¹ s tematikou odboje. Jedná se o rozsáhlou sbírku dotýkající se nejrůznějších aspektů ilegální činnosti, přičemž nemalá část souboru se věnuje partyzánům působícím na Valašsku. Je ovšem nutné počítat s rozdílnou kvalitou jednotlivých prací. Historické oddělení Moravského zemského muzea uchovává materiály o partyzánech, které mu věnovali přímí účastníci nebo pocházejí z jejich pozůstalostí. Taktéž jde o různorodou sbírku dopisů, vzpomínek, článků či fotografií. Součástí sbírky je i pozůstalost historika Josefa Přikryla, který se intenzivně věnoval historii partyzánského hnutí na Moravě, především 1. čs. partyzánské brigádě Jana Žižky.

Výše zmíněné dokumenty tvoří zvláštní část pramenů. Některé vzpomínky mohou být záměrně napsány tak, aby vyhovovaly intencím komunistického režimu, případně poupravěny takovým způsobem, aby popisované události vyznívaly vznešeně až heroicky. I přes uvedená negativa jsou vzpomínky přímých účastníků nenahraditelné.

Další údaje o rozsahu partyzánské činnosti mohou přinést dokumenty z „opačné strany barikády“. Moravský zemský archiv v Brně uchovává ve svých fondech úřední záznamy německého bezpečnostního aparátu. Jedním z nejdůležitějších fondů je fond B 72 Zemské četnické velitelství Brno, ve kterém jsou uloženy zprávy četnických stanic o výskytu a aktivitě partyzánů. Četnická hlášení popisují průběh přepadů, počty partyzánů, jejich výzbroj, výstroj, množství ukořistěného materiálu atd. V některých případech však četníci, případně lidé, kteří událost nahlásili, uvedli záměrně nepřesné informace, aby zmátli vyšetřovatele. Údaje o partyzánech obsahuje i fond B 252 Zemský prezident Brno, správa z příkazu říše. Jedná se hlavně o dálnopisná hlášení o výskytu partyzánů a provedených sabotážních, destrukčních a zásobovacích akcích, dále údaje o jejich podporovatelích i dokumenty o chystaných protipartyzánských operacích.

¹ Dnes Český svaz bojovníků za svobodu.

Materiály k partyzánskému hnutí obsahují i vybrané okresní archivy. Státní okresní archiv ve Vsetíně má ve svých sbírkách dokumenty týkající se činnosti partyzánských skupin, které operovaly na území bývalého okresu Vsetín. Ve fondu Pozůstalost Pavlík a fondu Český svaz protifašistických bojovníků – okresní výbor Vsetín jsou uloženy zprávy o působení místních obyvatel v odboji, včetně fotografií partyzánů a jejich podporovatelů. Obdobné dokumenty pro bývalý okres Kroměříž lze nalézt ve Státním okresním archivu v Kroměříži.

2.2 Literatura

Díla zabývající se partyzánským hnutím se začala objevovat již v prvních poválečných letech. Nešlo o rozsáhlé odborné studie, ale spíše o brožury vztahující se ke konkrétním partyzánským skupinám nebo významným událostem, pro region Valašska spojených s působením 1. československé partyzánské brigády Jana Žižky. Mezi ně patří drobné tisky *Úderná rota I. čsl. partyzánské brigády Jana Žižky kpt. part. „Jerryho“ – Vladimíra Krajčíka*² či *Na partyzány s germánskou lstí*³ vytištěných O. Balatkou v Holešově. Obě práce měly informovat veřejnost o posledních měsících války a boji partyzánů, kteří jsou líčeni v pozitivním světle s lehce romantizujícím nádechem, ale v případě tisku o Jerryho úderné rotě jsou zmíněni i nekomunističtí odbojáři. Přesto lze v obou brožurách najít první zmínky o „vykořisťování lidu“ a „hrdinném boji za lepší zítřky“.

Na konci 50. a na počátku 60. let se tématem začali zabývat historici. První souhrnnou monografií je kniha *Partyzánské hnutí v Československu*,⁴ na níž se podílel kolektiv autorů. Přímo v úvodu se uvádí, že publikace „*má dát aspoň první, částečnou odpověď na požadavky propagandy a přiblížit čtenářské veřejnosti jednu ze stránek snad nejheroičtějšího období dějin obou našich národů. Ukázat v celkových rysech statečný zápas našeho lidu, který pod vedením KSČ a za nezištné pomoci SSSR bojoval za okupace v partyzánských oddílech za své národní a sociální osvobození.*“⁵ Z výše uvedené pasáže je zřejmé, že autoři se příliš nesnažili k tématu přistupovat kriticky, spíše dodali produkt, který si tehdejší doba žádala. I přes to se tato kniha stala výchozí prací pro další badatele.

² *Úderná rota I. čsl. partyzánské brigády Jana Žižky kpt. part. „Jerryho“ – Vladimíra Krajčíka.* Holešov 1947.

³ ZVĚŘINA, Otakar: *Na partyzány s germánskou lstí.* Holešov 1947.

⁴ BENČÍK, Antonín a kol.: *Partyzánské hnutí v Československu za druhé světové války.* Praha 1961.

⁵ Tamtéž. s. 7.

Partyzánským působením na východní a jihovýchodní Moravě se dlouhodobě zabýval olomoucký historik Josef Příkryl. Podílel se na vytvoření katalogu k stálé expozici o dějinách druhého odboje v oblastním muzeu v Gottwaldově.⁶ Tato útlá brožura obsahuje řadu ideologických pasáží – jako jediný skutečně protifašistický subjekt se v ní jeví komunistická strana, která zároveň bojuje za celý národ. V knize *Jihovýchodní Morava v boji proti okupantům*⁷, kterou napsal spolu s Lubomírem Slezákem, je vliv marxistické historiografie také výrazně přítomen. Činy komunistické a partyzánské rezistence jsou nadhodnocovány, zatímco zásluhy nekomunistického odboje jsou kategoricky snižovány. Autoři líčí partyzány jako důležitou sílu při oslabování vlivu londýnské exilové vlády na odbojové organizace v Protektorátu, čímž měli připravit půdu pro socialistickou revoluci. K bojům partyzánů ve stejné oblasti se Josef Příkryl vrátil ještě jednou v 80. letech.⁸ Od předešlých děl se odlišuje publikace o 1. čs. partyzánské brigádě Jana Žižky.⁹ Jedná se o první souhrnnou monografii o historii tohoto odbojového celku, která neopomíná ani nekomunistické odbojové skupiny spolupracující s partyzánskou brigádou. Činnost partyzánů je popsána uceleně a přehledně bez do očí bijících adorací, i když i zde lze nalézt nepřesnosti. Kniha mapuje jen období do listopadu roku 1944. Naplánováno bylo vydání i druhého dílu, jenž by historii brigády dovedl až do konce války, ale autor před jeho dokončením náhle zemřel.

Kromě publikací zabývajících se činností různých partyzánských oddílů na konkrétním území, vyšla i řada titulů zaměřených pouze na historii konkrétní jednotky nebo události. Jedním z nich je kniha *V dvojím ohni*¹⁰ z roku 1974. Mapuje historii partyzánského oddílu Olga, který patří ke kontroverzním především kvůli jednání jeho velitele Josefa Houfka. Josef Houfek se často choval bezohledně nejen k civilnímu obyvatelstvu, ale i ke svým podřízeným, což daná publikace nenápadně připouští. Operaci nacistického protipartyzánského aparátu na likvidaci partyzánů v Beskydech se věnuje kniha historika Miroslava Ivanova *Akce Tetřev*.¹¹ Líčí sice průběh celé operace, ale obsahuje řadu omylů.

⁶ PROKEŠOVÁ, Nina; PŘÍKRYL, Josef: *Odboj proti nacistické okupaci na východní Moravě. Průvodce stálou expozicí*. Gottwaldov 1965.

⁷ PŘÍKRYL, Josef; SLEZÁK, Lubomír: *Jihovýchodní Morava v boji proti okupantům*. Brno 1965.

⁸ PŘÍKRYL, Josef: *Z bojů za svobodu na jihovýchodní Moravě*. Gottwaldov 1984.

⁹ PŘÍKRYL, Josef: *1. čs. partyzánská brigáda Jana Žižky (srpen–listopad 1944)*. Ostrava 1976.

¹⁰ PEŠA, Václav; OCÁSEK, Jindřich: *V dvojím ohni. Kronika partyzánského oddílu „Olga“*. Brno 1974.

¹¹ IVANOV, Miroslav: *Akce Tetřev*. Praha 1974.

K partyzánskému hnutí v Protektorátu Čechy a Morava byly vydány i edice dokumentů.¹² Některé uveřejněné dokumenty byly vybrány účelově, aby vyšlo partyzánské hnutí ve zcela pozitivním světle.

V 80. letech historici Jan Gebhart a Ján Šimovček publikovali monografii *Partyzáni v Československu 1941–1945*,¹³ která se pokoušela vyplnit bílá místa v historii partyzánskému hnutí v Československu za využití dalších archivních pramenů i prací regionálních historiků. V základních poznátcích vycházeli z dříve publikovaných prací, odkud přebrali některé chybné údaje a nepřesnosti. Regionální badatel Stanislav Haša popsal ve svém díle dění v závěru války v okolí valašské vesnice Ratiboř.¹⁴ Zaměřil se na konkrétní události, místa, kde se partyzáni pobývali, a skupiny operující v nejbližším okolí obce. Část knihy tvoří úryvek z díla Josefa Příkryla *I. čs. partyzánská brigáda Jana Žižky*. Autor se ale vyhnul citelnému ideologickému nádechu. Místa, kde se partyzáni zdržovali, zachytil v knize *Po stopách partyzánů v Beskydech* Mečislav Borák.¹⁵

Výzkumu v oblasti nacistických represivních složek se věnoval Oldřich Sládek ve studii *Přinášeli smrt... nacistický protipartyzánský aparát v letech 1944–1945*,¹⁶ na kterou navázal propracovanou monografií *Ve znamení smrtihlava*.¹⁷ Obě díla popisují německé složky podílející se na protipartyzánských akcích, včetně jejich umístění i konkrétních zásahů.

Po nekritickém přístupu k partyzánům během komunistického režimu nastoupil po Sametové revoluci proud zcela opačný. Jaroslav Pospíšil v knize *Hyeny*¹⁸ líčí partyzány jako opilce a bandity, kteří často svým nezodpovědným jednáním ohrožovali místní pasekáře. Vyčítá jim, někdy zcela nelogicky, některá rozhodnutí. Sám se ve své knize snaží vzbudit dojem, že čerpal z dříve neznámých pramenů, ačkoliv konkrétní odkazy na prameny v knize uvedeny nejsou. Navíc z nich účelově vybírá ty, jež pro partyzány vyznívají nepříznivě. Obdobným příkladem je beletristicky laděná kniha *Rudá zrada*¹⁹ o partyzánce Olze Františákové, zástupkyni velitele oddílu Olga, v níž je představována jako

¹² KLENOVSKÝ, Jaroslav: *Dokumenty k partyzánskému hnutí na Moravě v letech 1944–1945*. In: Sborník Matice moravské, ročník 1958. NOVÁK, Oldřich; SLÁDEK, Oldřich; ŽIŽKA, Jaroslav (ed.): *Český odboj na sklonku války ve světle nacistických dokumentů I–II*. Praha 1970.

¹³ GEBHART, Jan; ŠIMOVČEK, Ján: *Partyzáni v Československu 1941–1945*. Bratislava 1984.

¹⁴ HAŠA, Stanislav a kol.: *Partyzánská obec Ratiboř*. Ratiboř. 1980.

¹⁵ BORÁK, Mečislav: *Po stopách partyzánů v Beskydech*. Ostrava 1984.

¹⁶ SLÁDEK, Oldřich: *Přinášeli smrt... nacistický protipartyzánský aparát v letech 1944–1945*. Praha 1986.

¹⁷ SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava. Nacistický protipartyzánský aparát v letech 1944–1945*. Praha 1991.

¹⁸ POSPÍŠIL, Jaroslav: *Hyeny*. Vizovice 1996.

¹⁹ STRÖBINGER, Rudolf: *Rudá zrada. Archivy odhalují pravdu o partyzánském hnutí*. Olomouc 1998.

agentka gestapa, která se mstí za smrt svého snoubence, příslušníka Wehrmachtu. Problémem je, že v době, kdy se údajně měla Olga Františáková vdávat jí dle skutečných úředních dokumentů bylo 13 let.²⁰

Odlišným případem je publikace *Z rozkazu svědomí*²¹ napsaná prozaičkou Boženou Páleníčkovou z Bystřice pod Hostýnem. Obsahuje příběhy pěti lidí na Valašsku, které spojuje působení v odboji a boj za osvobození Československa. Kniha nemohla být během totality vydána, jelikož nesplňovala všechny tehdejší ideologické požadavky. Jeden z příběhů vypráví o odbojáři Josefu Sousedíkovi, jenž jako úspěšný podnikatel nesměl být před rokem 1989 příliš zmiňován.

Revidovat pohled na partyzány, negativně poznamenaný hlavně publikacemi z 90. let, se rozhodla Marie Hrošová v monografii *Na každém kroku boj*.²² Publikace pojednává o historii 1. československé partyzánské brigády Jana Žižky od jejího příchodu na Moravu až do konce války. Autorka kromě popisu diverzních akcí brigády neopomíná ani její zpravodajskou a propagandistickou činnost. Na výzkum a vydání knihy přispěli bývalí členové partyzánských oddílů, aby mohlo o brigádě vzniknout historicky co nejpřesnější dílo. Některé dlouhodobě uváděné chybné údaje uvedl na pravou míru Vladimír Černý ve své disertační práci *Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944–1945*.²³ Využil v ní bohatou dokumentaci nacistických protipartyzánských složek a hlášení četnických stanic.

²⁰ ČERNÝ, Vladimír: *Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944–1945*. Disertační práce. Brno 2006. s. 23.

²¹ PÁLENÍČKOVÁ, Božena: *Z rozkazu svědomí*. Vizovice 1997.

²² HROŠOVÁ, Marie: *Na každém kroku boj. Historie 1. československé partyzánské brigády Jana Žižky (srpen 1944 – květen 1945)* Vsetín 2012.

²³ ČERNÝ, Vladimír: *Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944–1945*. Disertační práce. Masarykova univerzita. Brno 2006.

3 Vytváření a činnost odbojových organizací na Valašsku²⁴

Po okupaci zbytku Čech a Moravy německými vojsky 15. března 1939 byla česká společnost v prvních chvílích naprosto otřesena. Přesto se okamžitě ve společnosti objevily hlasy vyzívající k odporu. Profesor Josef Grňa, jeden z předních organizátorů odbojové činnosti na Moravě, k tomu ve svých pamětech napsal: „*Když přešly Hitlerovy armády 15. března našimi městy a vesnicemi, sbíraly se bezejmenné hloučky, mlčící a přihlížející, a pak, jako pod vlivem nějakého vnuknutí, se tyto hloučky začínaly rozcházet ke svým domovům. Za noci beze spánku, neboť málokdo spal tu noc, rodilo se rozhodnutí, že je třeba něco udělat, něco zařídit, něco, cokoli, že prostě nelze nečinně sedět a čekat jen, jak to všechno jednou dopadne.*“²⁵

První ilegální skupiny se vytvářely na základě přátelských, rodinných, spolkových vazeb či kontaktů ze zaměstnání. Tyto skupiny často tvořili učitelé, lékaři, aktivní důstojníci a vojáci, legionáři nebo členové tělovýchovných organizací (zejména Sokol).²⁶

V prvních týdnech okupace byly zaznamenány případy poškozování německých nápisů, vyhlášek a nacistických symbolů. Docházelo k bojkotu německých filmů, při jejichž sledování diváci masově pokašlávali a šouпали nohama. Došlo i na rvačky českého obyvatelstva s německými ozbrojenými složkami nebo s českými fašisty jako například v Brně či Ostravě.²⁷ Obyvatelé Protektorátu Čechy a Morava vyjadřovali své smýšlení vyzdvihováním české historie a kultury.

K národním manifestacím s protinacistickým směřováním sloužily v jarních a letních měsících roku 1939 i poutě na Hostýn, Radhošť a Svatý Kopeček. Zorganizovány byly i stávky dělníků, mimo jiné i na Valašsku, které ale byly spíše ojedinělé. Spontánní odpor směřoval přirozeně k výročí založení Československé republiky. Ačkoliv byl 28. říjen oficiálně vyhlášen za pracovní den, lidé se rozhodli jej přesto uctít. Na mnoha místech Moravy byly kladeny věnce k pomníkům T. G. Masaryka nebo památníkům padlých v 1.

²⁴ Jednoznačné geografické vymezení regionu Valašsko neexistuje. Za jádro je považováno Horní Vsacko, Vsetínsko, Valašskomeziříčsko, Rožnovsko, Lukovsko, Vizovicko a Valašské Klobouky. Okrajovými oblastmi jsou Zlínsko, Luhačovické Zálesí (též řazeno i ke Slovácku), Hostýnské Záhoří a severní strana Beskyd (okolí Frenštátu pod Radhoštěm).

²⁵ GEBHART, Jan; KUKLÍK, Jan: *Dramatické i všední dny protektorátu*, Praha 1996, s. 9.

²⁶ GEBHART, Jan; KUKLÍK, Jan: *Velké dějiny země Koruny české XV.a*. Praha 1997, s. 249.

²⁷ BARTOŠ, Josef; TRAPL, Miloš: *Dějiny Moravy. Díl 4. Svobodný stát a okupace*. Brno 1999, s. 235.

světové válce. V okolí Zlína a Vsetína zaplály symbolické vatra.²⁸ Na kopcích Žamboška, Bečevné a Čup nad Vsetínem byly také vyvěšeny československé vlajky.²⁹

Bývalí důstojníci československé armády založili vojenskou odbojovou organizaci, která brzy pokryla celé území Protektorátu. V květnu 1939 vznikla pobočka Obrany národa i ve Vsetíně. První schůzka se konala v údolí Amerika a zúčastnili se jí pplk. Štěrba a pplk. Dufka z krajského vedení v Uherském Hradišti. Velitelem vsetínské pobočky se stal Vladimír Drápala.³⁰ Obrana národa pronikla i do malých valašských obcí jako například Velké Karlovice nebo Karolinka. Soustředila se zejména na zpravodajskou činnost, podporu rodin zatčených odbojářů, přechod hranic a přípravu celostátního povstání. Zpočátku organizovala odchody dobrovolníků převážně do Polska. Po vypuknutí druhé světové války útky směřovaly na Slovensko. Hlavní ilegální trasy vedly po železnici, především přes Horní Lideč a Bylnici. Alternativní možností byl pěší přechod hranice v prostoru Bumbálky a Bílého kříže v Beskydech. Zájemci o přechod hranic se shromažďovali ve Valašském Meziříčí nebo na chatě Tesák v Hostýnských vrších. V prosinci 1939 začalo zatýkání členů Obrany národa na Valašsku. Na Vsetínsku bylo zatčeno přes 100 osob,³¹ včetně obyvatel Vsetína židovského původu, kteří Obranu národa finančně podporovali. Po tomto rozsáhlém zatýkání byla činnost Obrany národa na Vsetínsku dočasně utlumena.

Komunistická strana vybudovala na Moravě čtyři krajská vedení v Brně, Ostravě, Olomouci a Hodoníně. Postupně vznikly komunistické ilegální buňky v jednotlivých okresech a důležitých závodech. Komunisté byli organizováni i v Bubelově továrně na nože ve Vsetíně.³² Tiskli letáky a rozšiřovali Rudé právo. V dubnu 1939 je postihlo zatýkání gestapem. Komunisté v oblasti přesto zůstali činní. Za zmínku stojí skupina Josefa Trlici, rodáka z Ústí u Vsetína, který roku 1936 odjel do Španělska bojovat v občanské válce. V dubnu 1939 odešel do ilegality a v roce 1940 se přesunul do Valašského Meziříčí, kde se skrýval až do roku 1941, kdy zamířil do Velké Lhoty k Janu Hurtíkovi, bývalému ruskému legionáři. Zde rozmnožovali a rozšiřovali ilegální letáky. Jan Trlica též organizoval sabotážní skupinu. Ta přerušila telegrafní vedení na železniční trati u stanice Ústí u Vsetína a poté nedaleko Jablůnky. V období od srpna do září 1941

²⁸ Tamtéž. s. 236.

²⁹ BALETKA, Ladislav: *Vsetín–Město a čas*. Vsetín 2008, s. 160.

³⁰ *Valaši, nedajme sa! 70. výročí fašizmu na Valašsku*. Vsetín 2014. s. 36.

³¹ BALETKA, Ladislav: *Vsetín–Město a čas*. Vsetín 2008, s. 160.

³² Tamtéž. s. 159.

došlo k ohlášení 48 podobných sabotáží po celé Moravě.³³ Na podzim 1941 byla skupina Josefa Trlici za pomoci konfidentů odhalena gestapem. Sám Josef Trlica byl zatčen 3. října 1941. Při těžkém výslechu nevydržel a vyzradil své spolupracovníky za příslib, že se stane konfidentem gestapa. Gestapo o něj zřejmě nestálo, jelikož byl v listopadu 1941 v Kounicových kolejích v Brně zastřelen.³⁴

Po vstupu Sovětského svazu do války aktivita odbojových skupin opět vzrostla. Projevila se hlavně větším množstvím sabotáží v průmyslových podnicích. Narostly také útoky z totálního nasazení v Německu. Pocity naděje se rozšířily i mezi široké vrstvy obyvatelstva. Přes vysoké tresty bylo rozšířeno časté poslouchání zahraničního rozhlasu, kromě londýnského nově i moskevského. Na mnoha místech Protektorátu začaly vznikat menší odbojové organizace z iniciativy místního obyvatelstva bez řízení „shora“. Mezi takové skupiny patřila i organizace vsetínského rodáka Josefa Sousedíka.

3.1 Odbojová organizace Josefa Sousedíka

Josef Sousedík se narodil 18. prosince 1894 ve Vsetíně do chudých poměrů. Jeho otec pracoval jako stolař v Thonetově továrně, matka byla v domácnosti.³⁵ V roce 1920 si založil vlastní firmu na výrobu elektromotorů, kde využíval svých nápadů a patentů. K jeho největším vynálezům patří funkční prototypy elektromobilů s dojezdem 60 km a hybridní pohon pro vůz M 290.0, tzv. Slovenskou strelu, která byla roku 2010 vyhlášena národní kulturní památkou. V letech 1927–1938 zastával funkci starosty Vsetína. Ve svém funkčním období se zasloužil o výrazný rozvoj vsetínského okresu. Jeho elektrotechnický podnik prosperoval až do hospodářské krize roku 1929. V důsledku hospodářských problémů o továrnu přišel. Roku 1934 ji v konkurzu získal podnik Ringhoffer-Tatra v Praze. Josef Sousedík zůstal v podniku na ředitelské pozici.

Krátce po okupaci se Sousedík stal členem Obrany národa, kterou podporoval především finančně, a pomáhal organizovat ilegální přechody hranic. Jeho blízkým spolupracovníkem byl František Bednář, později nechvalně známý jako „Malý Franta“, konfident gestapa. Josef Sousedík pronesl 28. října 1939 vlastenecky laděný projev k zaměstnancům vsetínské elektrotechnické továrny, na jehož základě byl zatčen a uvězněn v Brně. V prosinci téhož roku byl propuštěn.³⁶ Nesměl se však vrátit do továrny ve

³³ BARTOŠ, Josef; TRAPL, Miloš: *Dějiny Moravy. Díl 4. Svobodný stát a okupace*. Brno 1999, s. 254.

³⁴ *Valaši, nedajme sa! 70. výročí odboje proti fašismu na Valašsku*. Vsetín 2014, s. 18.

³⁵ KOPEČKOVÁ, Veronika: *Osobnost Josefa Sousedíka (1894–1944)*. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Brno 2012, s. 11.

³⁶ Tamtéž, s. 45.

Vsetíně. Firmou Ringhoffer-Tatra byl přeložen do Prahy, odkud jezdil pravidelně domů za rodinou. V ilegální činnosti neustal ani v Praze, získal zde další kontakty na členy Obrany národa. Podruhé byl zatčen 1. prosince 1940 a uvězněn v Sušilových kolejích v Brně po dobu osmi měsíců. Propuštění se dočkal v říjnu 1941, zřejmě na žádost barona Ringhoffera. Gestapo Sousedíkovi doporučilo, aby se věnoval výhradně výzkumu v oblasti elektrotechniky a nikoli odboji.³⁷ Po dohodě se svým zaměstnavatelem se Sousedík vrátil v únoru 1941 na Vsetín, aby zde vedl soukromou „laboratoř“.

Roku 1941 byla Obrana národa prakticky zlikvidována. Josef Sousedík se tehdy rozhodl zorganizovat vlastní odbojovou skupinu. Zpočátku se scházel s několika nejbližšími spolupracovníky ve své laboratoři. Společně sledovali tehdejší situaci a vyhodnocovali dostupné možnosti odbojové činnosti. Měli v plánu vytvořit rozsáhlou organizaci po celém Valašsku, jejímž cílem by bylo ozbrojené povstání. Částečně Sousedíkova organizace sdružila členy Obrany národa, kterým se podařilo uniknout zatýkání. Členové a spolupracovníci Sousedíkovy organizace sbírali informace o stavu německých posádek, jejich výzbroji a výstroji. Sledovali činnost gestapa a konfidentů. Sousedík měl důležité kontakty s odbojáři ve vsetínské Zbrojovce a Zbrojovce v Jablůnce. Získané informace předával Sousedík pomocí ilegální vysílačky spojencům do zahraničí.

Sousedíkova organizace byla rozdělena do čtyř sekcí: politické, zpravodajské, vojenské a zásobovací. Všechny sekce vzájemně spolupracovaly. Politickou sekci vedl sám Josef Sousedík, zpravodajskou štábní strážmistr četnictva Miroslav Klimek ze Vsetína, vojenskou major František Prášil (později poručík Otakar Wollner) a řízení zásobovací sekce bylo svěřeno štábnímu kapitánovi Vladimíru Vepřekovi a Antonínu Řachovi.³⁸ Sousedíkovým zástupcem byl jmenován poručík František Juppa, který se zabýval hlavně stykem s partyzánskými a venkovskými organizacemi.

Po atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha a vyhlášení stanného práva došlo k útlumu činnosti organizace. Vsetín sice zůstal ušetřen masových represí díky důležitosti vsetínské Zbrojovky pro válečnou mašinerii, přesto byl jakýkoli náznak ilegální činnosti tvrdě trestán. Do hledáčku gestapa se znovu dostal i Josef Sousedík.

Největšího rozmachu organizace dosáhla na jaře a v létě roku 1944. Skvěle fungovala zpravodajská sekce. Štábní strážmistr Miroslav Klimek spolupracoval s dalšími četníky

³⁷ KOPEČKOVÁ, Veronika: *Osobnost Josefa Sousedíka (1894–1944)*. Diplomová práce. Brno 2012. s. 38.

³⁸ BARTOŠ, Antonín; KUNC, Radimír: *Clay–Eva volá Londýn*. Praha 1992. s. 228.

nejen ze Vsetína, ale i okolních vesnic. Patřili k nim strážmistr Jan Žůrek z Hošťálkové, Jaroslav Surovec z Valašské Polanky, strážmistr Jindřich Švidrnoch z Jablůnky, poručík Rudolf Gurecký, velitel okresu Vsetín, a mnoho dalších.³⁹

František Juppa byl v létě 1944 Sousedíkem pověřen, aby sestavil bojové jednotky v okolí Vsetína. Juppa navázal kontakt s Aloisem Garncarzem z Jablůnky, který byl zaměstnán u Floriána Mynaříka na pile v Ratiboři. Alois Garncarz sestavil v Jablůnce tři bojové jednotky. První, zvané Nevada, velel jeho syn Vladimír Garncarz. Druhé s názvem TGM velel Vladimír Strbačka a třetí, pojmenované Milostín, inž. Fišera.⁴⁰ Podobná skupina o síle čtyř čet byla založena i v obci Hovězí. Skupinu zorganizoval Antonín Mikulka, kancelářský oficiál v. v. Četám veleli Josef Laža, František Pavelka, Antonín Daněk a Antonín Januš. Údernou rotu v továrně Českomoravských skláren ve Vsetíně zorganizoval Josef Zuber, velitel hasičského sboru. Sabotážní činnost v továrně Kablo vedl bývalý četnický strážmistr Rudolf Julina, kterému se podařilo vytvořit dvanáctičlennou skupinu. Později pod své vedení přijal i družstvo strážmistra Klimka, kterému velel Jan Šimara z Ústí u Vsetína. Další úderné družstvo bylo vytvořeno v prodejně Moragra ve Vsetíně. Velitelem jmenoval Sousedík praporčíka četnictva Adolfa Fabiánka. Členy této skupiny byli většinou studenti.⁴¹

Organizace Josefa Sousedíka se postupně rozrostla a v září 1944 čítala asi 2 000 osob. Její činnost směřovala k provedení povstání, ale než nadešly vhodné podmínky pro takovou akci, dostala se organizace za přispění konfidentů do hledáčku gestapa. 15. prosince 1944 byl zatčen Josef Sousedík. Pod záminkou odevzdání lístků na benzín byl vylákan na Okresní úřad ve Vsetíně. Sousedík nejspíš pojal podezření, že není vše v pořádku, jelikož nařídil své manželce, aby v případě, že se nevrátí, zničila lístek, který zanechal v kapse svého koupacího pláště. Cestou ještě navštívil několik svých spolupracovníků. Na okresním úřadě Sousedíkovi nikdo nevěnoval pozornost, a tak se rozhodl vrátit domů. Během jeho nepřítomnosti gestapo obsadilo jeho vilu a zatklo jej. Při přepravě na úřadovnu gestapa ve Vsetíně měl Sousedík přes hlavu přehozenou pokrývku, aby jeho zatčení nevzbudilo nechtěnou pozornost. Přesné okolnosti smrti Josefa Sousedíka nejsou známy. Ještě téhož dne byl jedním z příslušníků gestapa zastřelen, není ale jasné, co zastřelení předcházelo. Podle svědectví Floriána Mynaříka měl Sousedík při výslechu „gestapáka“ napadnout. Rodina byla o jeho smrti informována až 27. ledna 1945, do té

³⁹ Tamtéž. s. 230.

⁴⁰ HO MZM, fond Sbirky, inv. č. S 4223, s. 2.

⁴¹ BARTOŠ, Antonín, KUNC, Radimír: *Clay–Eva volá Londýn*. Praha 1992. s. 240.

doby ji gestapo udržovalo v domnění, že stále žije. Příslušníci gestapa hlídkovali v Sousedíkově domě čtrnáct dní v naději, že dopadnou jeho další spolupracovníky. To se nezdařilo, jelikož v okně byla umístěna květina jako znamení, že v domě není bezpečno.

Kromě Josefa Sousedíka byli zatčeni Otakar Beneš, přední postava dělnického hnutí ve Zbrojovce, a 29. prosince Florián Mynařík, který byl poslán do koncentračního tábora Flossenbürg. Další vlna zatýkání proběhla 5. ledna 1945, kdy byli zatčeni nadporučík četnictva Josef Sedlmajer, Karel Marek, Josef Sova a mnozí další. Zatčení neunikl ani František Juppa, který se skrýval na různých místech. Jeho úkryt v Hodoníně u obchodníka Jaroslava Baláka odhalil konfident František Šmíd. Přesvědčil Františka Juppu, aby s ním odjel do Brna, kde byl gestapem zatčen. Členové organizace Josefa Sousedíka, kteří unikli zatýkání nebo nebyli gestapem odhaleni, v dalších měsících války intenzivně spolupracovali s 1. československou partyzánskou brigádou Jana Žižky nebo sami vytvořili partyzánské oddíly, jako tomu bylo v případě skupiny Josefa Laži z Hovězí.

3.2 Zpravodajská síť paraskupiny Clay

Československá exilová vláda v Londýně se domnívala, že válka skončí nejpozději do konce roku 1944. V této souvislosti vydala prohlášení, že by se měl zahájit ozbrojený boj proti německým a maďarským okupantům na domácí frontě. Obávala se ale přílišného vlivu Sovětského svazu na vnitřní záležitosti Československa po válce, když bylo jasné, že Slovensko a české země osvobodí Rudá armáda. Proto Štáb pro vybudování branné moci rozhodl, že je třeba do celého Protektorátu poslat několik organizátorských výsadek, které by vytvořily síť schopnou provést ozbrojené povstání v rozhodující chvíli. Jedním z nich byl i výsadek Clay.

Paravýsadek Clay tvořili čet. asp. Antonín Bartoš, velitel skupiny, čet. asp. Jiří Štokman, šifrant, a Čestmír Šikola, radista. Byli vybaveni dvěma rádiovými komplety a šifrovacím klíčem „Eva“. Skupina seskočila v noci z 12. na 13. dubna 1944 v prostoru obce Hostišová na Zlínsku.⁴² Plánovaným místem seskoku však byly Přílepy na Holešovsku. V domnění, že se nalézají právě tam, chtěli skrz Hostýnské vrchy dojít do Valašského Meziříčí nebo Rožnova pod Radhoštěm. Tam poté kontaktovat osoby, jejichž adresy dostali už v Londýně. Když od náhodného kolemjdoucího zjistili, že došli k obci Racková, rozhodli se vydat na třetí, „záložní“ adresu do Bystřice pod Hostýnem k zámečníkovi Oldřichu Procházkovi. Měli se prokázat heslem: „Přinášíme pozdrav od

⁴² ŠIKOLA, Čestmír; POSPÍŠIL, Jaroslav: *Nešli stejnou cestou*. Vizovice 1994. s. 21.

Pavla.“ Měli štěstí. Oldřich Procházka je přijal. Tak mohla skupina uskutečnit spojení s Londýnem již 30. dubna. V první depeši stálo: „*Všichni jsme zdraví. Na adrese jsme byli přijati a jsme bezpečni. Padáky byly nalezeny. Navázali jsme styk s organizací v místě. 14. a 15. 5. dejte rozhlasem ve 20.45 heslo: ‚Pracuj každý na určeném místě!‘ Potvrďte!*“⁴³

Antonín Bartoš se po potvrzení identity skupiny, rozhodl přednostně budovat zpravodajskou síť v politických okresech Holešov, Hranice, Valašské Meziříčí a Vsetín. Ovšem cílem bylo vybudovat síť, která by pokryla celou jihovýchodní Moravu. V každém okrese byl spolehlivý organizátor, který okres rozdělil na tři části a pro každou část stanovil zpravodajského důvěrníka. Důvěrníci o své činnosti nesměli navzájem vědět, v ideálním případě se ani znát. Spojení měli udržovat pouze s velitelem okresu, který získané informace předával veliteli skupiny Clay. Takto měla být zajištěna bezpečnost celé sítě. Pro zpravodajskou činnost byli vybíráni lidé různých profesí, ale pracující na strategických místech, jako jsou důležité úřady, průmyslové podniky, železniční doprava nebo četnictvo. Během května skupina zapojila všechny již zmíněné okresy. Nejdříve se zaměřila na okres Hranice, kde se velitelem stal učitel Josef Ševčík. Ve Valašském Meziříčí to byl škpt. Jan Mach, v Holešově por. Jan Marek. Velitelem vsetínského okresu se stal por. Otakar Wollner, přes kterého navázala skupina Clay kontakt se zavedenou organizací Josefa Sousedíka.⁴⁴ Antonín Bartoš kladl důraz na informace o německých vojenských jednotkách, jejich výzbroji, výstroji, morálce. Pokud to bylo možné, chtěl znát jména velitelů a čísla pluků. Také chtěl, aby jeho informátoři sledovali činnost německé policie a protektorátního četnictva. Osoby, které vykazovaly přílišnou aktivitu ve spolupráci s Němci, měly být hlášeny. Dále byl pozorován provoz na železničních tratích Přerov – Hranice – Moravská Ostrava a Hranice – Vsetín. Ještě koncem května se podařilo zapojit i okres Zlín přes npor. Kalouse z Otrokovic. Velitelem okresu Zlín se stal kpt. Asmus. Dále se podařilo navázat spojení s okresy Přerov, Kroměříž, Uherský Brod, Uherské Hradiště, Kyjov a Hodonín. Podle londýnských instrukcí tvořily v případě povstání tři okresy divizi a východní Morava dva sbory.⁴⁵

Již začátkem května musela skupina Clay řešit problém, který odboj trápil od začátku okupace - nedostatek zbraní. V Londýně požadavek na dodávky zbraní sice vzali na vědomí, ale ke shozu nedošlo, ačkoliv skupina Clay zajistila místa i přijímací skupiny pro převzetí zbraní a materiálu. To vyvolávalo mezi domácími odbojáři, kteří apelovali na

⁴³ SLÁDEK, Oldřich: *Přicházeli z nebe*. Praha 1993. s. 140.

⁴⁴ Detailní seznam odbojářů zapojených do zpravodajské sítě Clay viz VÚA–VHA, fond Illegalita, inv. č. 535.

⁴⁵ SLÁDEK, Oldřich: *Přicházeli z nebe*. Praha 1993. s. 155.

nutnost dostatečného vyzbrojení, velikou nevoli. Nespokojenost ještě vzrostla při vypuknutí Slovenského národního povstání. Na Moravě, i přes veškeré úsilí, nebyla vytvořena organizace schopná vystoupit na jeho podporu. Nedostatek zbraní situaci nijak nezlepšil. Zbraně a materiál naopak dostávaly partyzánské skupiny napojené na Sovětský svaz, čímž mohly rozvinout sabotážní činnost. V jedné z depeší skupiny Clay stálo: „Nesouhlasíte-li s výsadky ve dne, pošlete aspoň jeden letoun trhavin nebo shod'te nám na tři místa po Eurece s jedním mužem obsluhy nebo jen s pokyny (nemusíte dbát na měsíček) a pak můžeme rozvinout širokou sabotážní činnost hlavně na železnicích a transportech. To by jistě sehrálo velikou úlohu v nastávajícím údobí. Výsadky mají pro nás dvojitý význam: první-vyzbrojit pro uvedené účely, druhý-neméně důležitý-udržet rovnováhu s Východem. Budou-li vyzbrojeni partyzáni, jak je tomu doposud, a to z Východu, bude vliv Východu absolutní. V tom by nebezpečí netkvělo, ale luza a bývalí komunisté získají celý vliv na vytvoření národních výborů a tím dají směr celému dalšímu politickému vývoji.“⁴⁶ Možnosti exilové vlády v Londýně byly v tomto směru zcela závislé na Britech, kteří dodávky zbraní neumožnili.

Antonín Bartoš navázal také spojení se štábem 1. československé partyzánské brigády Jana Žižky, které se podařilo v září 1944 uchytit v Beskydech. Některé skupiny pracující pro zpravodajskou síť skupiny Clay zároveň spolupracovaly s partyzány, o čemž mnohdy jejich členové neměli ani tušení. Než mohl Bartoš zorganizovat bližší spolupráci s partyzánskou brigádou, paravýsadek Clay vážně ohrozilo gestapo.

Při zapojování dalších okresů se skupina Clay dostala až k volavčí síti vytvořené gestapem. Bartoš se seznámil s konfidentem Františkem Bednářem z Chrlic u Brna (známý jako „Malý Franta“), který mu slíbil jednání o zapojení Ostravska. Bednář se tvářil, že má za sebou velikou odbojovou skupinu a stále na Bartoše naléhal, aby své skupiny navzájem propojili, a on tak měl snazší cestu k odhalení struktury Bartošovy organizace, což Bartoš prozíravě odmítl. Naopak požadoval, aby Bednář získával zpravodajské informace, které mu měl předat. Bednář na jednu ze schůzek přivedl dalšího konfidenta Františka Šmída, zvaného „Velký Franta“ a představil jej jako odbojového zástupce západní Moravy. Brzy nabyl Bartoš dojmu, že s Bednářem není vše v pořádku, jelikož jím dodané informace neměly valnou hodnotu. Od por. Kalouse se dozvěděl, že byl Bednář viděn, když vstupoval do služebny gestapa ve Zlíně. Avšak na přerušení spolupráce už bylo pozdě. V prosinci 1944 začalo gestapo s rozsáhlým zatýkáním. 15. prosince byl zatčen továrník Josef

⁴⁶ Tamtéž. s. 172.

Sousedík, který ještě téhož dne zemřel. Zatčeni byli též Otakar Wollner, velitel vsetínského okresu, Jan Marek, velitel Holešova a další.⁴⁷ Zatýkalo se rovněž v Bystřici pod Hostýnem. Samotným parašutistům se podařilo s velikým štěstím uniknout.

Skupina Clay se přesunula do Tvrdonic na Hodonínsku. Z činnosti byly vyřazeny okresy Vsetín, Holešov, Přerov a na krátko i Kroměříž. Spojení zůstalo s okresy Hranice a Zlín. Rádiové spojení obnovila skupina 20. ledna 1945. V únoru zasáhlo gestapo proti organizaci ve Zlíně. Do rukou jim padl i kpt. Asmus. Gestapo se taktéž dozvědělo o úkrytu parašutistů v Tvrdonicích, ale Štokman se Šikolou se však stihli přesunout do nového úkrytu v Hruškách. Gestapo zastihlo pouze velitele Bartoše, který se hned dal na útěk. Při střelbě byl zraněn, ale podařilo se mu dostat do bezpečí. Poté se celá skupina přesunula do nového úkrytu v Prušánkách, kde navázala kontakt s ilegální organizací KSČ. Výsadek Clay se pokoušel obnovit spojení se ztracenými okresy a posílat zprávy do Londýna. Ale jen nakrátko. Ani místní organizaci KSČ se nevyhnulo zatýkání. Parašutisté museli opět pryč. Přesunuli se do Zlína, kde jim nabídl pomoc nový velitel okresu Zlín por. František Foukal, který nahradil kpt. Asmuse. I on byl brzy na to zatčen. Parašutisté se proto pěšky přesunuli na záchytnou adresu do Čejkovic. Bohužel přišli o vysílačku, kterou nestihli vyzvednout z úkrytu. Zpravodajskou činnosti se jim nepodařilo obnovit, a proto čekali na příchod Rudé armády, které se dočkali 14. dubna 1945 v Prušánkách.⁴⁸

Výsadek Clay patří k nejúspěšnějším skupinám vyslaných do Protektorátu, ačkoliv se nezdařilo vytvořit organizaci schopnou ozbrojeného povstání, především kvůli neochotě Londýna dodat potřebné zbraně a materiál. Proto se skupina orientovala na zpravodajskou činnost. Parašutisté vytvořili rozsáhlou zpravodajskou organizaci, na jejímž základě podávali do Londýna hodnotné zprávy vojenského i politického charakteru. Celkem odeslali na 800 depeší.

⁴⁷ ŠIKOLA, Čestmír; POSPÍŠIL, Jaroslav: *Nešli stejnou cestou*. Vizovice 1994. s. 99.

⁴⁸ SLÁDEK, Oldřich: *Přicházeli z nebe*. Praha 1993. s. 214–215.

4 Partyzánské hnutí v Protektorátu se zaměřením na Valašsko

K hlavním úkolům domácí rezistence patřila zpravodajská činnost a udržování spojení s představiteli Československa v zahraničí. Pomocí radiostanic či kurýrů byly do Londýna předávány informace o situaci v Protektorátu, kterých si cenila i britská tajná služba. Neméně důležitá byla propagandistická činnost mezi obyvatelstvem Protektorátu prováděná prostřednictvím ilegálních časopisů a letáků, které se snažily posilovat národní jednotu a vůli k odporu. Obdobně fungovalo české vysílání BBC. „Poslouchání Londýna“ se stalo rozšířeným do té míry, že byly zabavovány rozhlasové přijímače. Odhodlání českého obyvatelstva k odporu posilovaly zprávy o německých porážkách na frontě. Během let 1942 a 1943 značně poklesla pracovní morálka ve velkých zbrojních závodech. K potlačení těchto tendencí byly zakládány „výchovně pracovní tábory“ pro provinilce.⁴⁹ Odbojové skupiny prováděly i sabotáže v továrnách a na železnici, nejčastěji přezáváním brzdových spojek.

Ke změně charakteru války došlo po útoku Německa na Sovětský svaz 22. června 1941. Již v červenci 1941 vyzýval J. V. Stalin k formování partyzánských jednotek v týlu nepřítel, které měly ničit důležité komunikace, mosty, telegrafní sloupy atd. První takové skupiny v Sovětském svazu tvořili vojáci Rudé armády, kteří zůstali na německé straně fronty. Obyvatelstvo českých zemí nemělo s partyzánskou formou boje dosud žádnou historickou zkušenost. Až díky zahraničnímu vysílání se k němu dostaly zprávy o tomto způsobu boje v dalších okupovaných zemích.⁵⁰ Brzy se prostřednictvím zahraničního rozhlasu začaly objevovat výzvy k zakládání ozbrojených skupin. V souvislosti s atentátem na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha bylo v květnu 1942 uveřejněno Provolání 28 českých veřejných a politických pracovníků v Sovětském svazu, ve kterém se uvádělo, že: *„Doba pasivního odporu minula. Nastala doba rozhodných činů. Český národ ukázal svoji velikost v utrpení. Nyní má ukázat svoji velikost v aktivním boji. Je na čase zahájit a rozvinout neúprosný boj proti německým okupantům ... Čeští dělníci a rolníci! Čeští vojáci a poddůstojníci! Česká mládeži! Všude se sjednocujte v bojové družiny! Ustavujte partyzánské oddíly!...“*⁵¹

⁴⁹ BRANDES, Detlef: *Češi pod německým protektorátem*. Praha 1999. s. 412–413.

⁵⁰ Nejsilnější bylo partyzánské hnutí v Sovětském svazu a Jugoslávii. Úspěšně se prosadilo i v Polsku, Řecku nebo Francii.

⁵¹ GEBHART, Jan; ŠIMOVČEK, Ján: *Partyzáni v Československu 1941–1945*. Praha 1984. s. 44.

Podmínky v Protektorátu nebyly příznivé k vedení dlouhodobé a účinné partyzánské války. Nejpalčivějším problémem byl akutní nedostatek zbraní, střeliva a trhavin způsobený charakterem okupace, kdy nedošlo k žádným bojovým operacím. Všechna výzbroj a výstroj byla po zrušení Československé armády navracena do vojenských skladů. Některé skupiny vojáků se sice pokusily část zbraní ukořistit, ale v konečném důsledku toto množství nepostačovalo k rozvinutí rozsáhlé destrukční činnosti. Ke specifickým Protektorátu patřila také jeho značná urbanizace. Nebylo možné vytvářet trvalé partyzánské tábory v odlehlých oblastech, a proto musely být partyzánské oddíly neustále v pohybu, aby tak unikly prozrazení.

4.1 První partyzánské skupiny na severní a východní Moravě

I přes výše zmíněné problémy docházelo již během roku 1942 k zakládání prvních partyzánských skupin. Výrazný podíl na tom měla skutečnost, že se zvýšil počet osob žijících v ilegalitě v důsledku heydrichiády, a to na venkově, kde pokračovaly v odbojové činnosti.

V průběhu května 1942 vybuodovala odbojová skupina kolem Františka Vychodila⁵² a Josefa Masného lesní tábor u obce Chomýž v Hostýnských vrších. Tábor sloužil jako útočiště pro uprchlíky z pracovního nasazení v Říši, sovětské válečné zajatce na útěku⁵³ nebo pro osoby stíhané gestapem. Skupina si vytvořila síť podporovatelů, kteří jí opatrovali zbraně a destrukční materiál. Její kontakty dosahovaly na Kroměřížsko, Olomoucko, Valašskomeziříčsko a Ostravsko. Než mohla skupina rozvinout svou činnost, byla vypátrána gestapem. První zatýkací akce byla provedena 13. září 1942. Skupině se podařilo uprchnout, ale byly zpřetrhány kontakty s jejími podporovateli a zásobiteli. O čtyři dny později gestapo zjistilo nové stanoviště skupiny nedaleko Rusavy a zlikvidovalo jej. Vypátrání byli i organizátoři František Vychodil a Josef Masný, kteří se před zatčením zastřelili.⁵⁴

Ve stejnou dobu vznikla na Frýdecko-Místecku skupina Jiskra. Jejími zakladateli byli Jakub Bílek z Kunčiček u Bašky, člen KSČ, a interbrigadista Ferdinand Harabiš z Fryčovic. Oba byli pronásledováni za předchozí komunistickou aktivitu, kvůli které museli odejít roku 1941 do ilegality. Během jara 1942 se ke skupině přidali dva uprchlí

⁵² František Vychodil do roku 1941 tiskl a rozšiřoval ilegální letáky. Později navázal styk s Josefem Masným. Společně organizovali převádění osob do Polska.

⁵³ PECKA, Jindřich: *Váleční zajatci na území Protektorátu Čechy a Morava*. Praha 1995. str. 174.

⁵⁴ GEBHART, Jan; ŠIMOVČEK, Ján: *Partyzáni v Československu 1941–1945*. Praha 1984. s. 64–65.

sovětští váleční zajatci Vladimír Alexejev a Viktor Kononov.⁵⁵ Skupina Jiskra nevytvořila trvalý lesní tábor, jako tomu bylo u Zeleného kádru, ale její členové pobývali v bytech svých spolupracovníků. Členové Jiskry se orientovali na diverzní akce na železnici, přerušování telefonních spojů a drobné sabotáže narušující válečnou výrobu. Postupně se skupina rozšiřovala, navazovala spojení s dalšími odbojovými uskupeními a získávala další zbraně, aby mohla svou bojovou činnost více rozvinout. V roce 1944 byl vytvořen politický štáb s vojenským výborem. Skupina tak mohla dále šířit svůj vliv v oblasti.⁵⁶

Další podobnou jednotkou, která vznikla roku 1942 v části okupovaných Sudet, byli Štramberští partyzáni. Tvořili ji především mladí lidé. Rozšiřovali ilegální tiskoviny a prováděli drobné sabotáže v kopřivnické Tatře. Předními činiteli skupiny byli Vladimír Rajnoch, Alois Ledvina, Adolf Sopuch, Jan Jašek a další.⁵⁷ Na konci roku 1942 provedlo gestapo na skupinu zátah. Několika členům se podařilo ze Štramberku uprchnout. Mezi nimi i Vladimíru Rajnochovi. Postupně se k nim přidávali další lidé, kteří unikli zatýkání a sovětští zajatci na útěku z koncentračních táborů. Štramberští partyzáni byli i nadále pronásledováni, a proto se v říjnu 1943 na čas rozešli. Znovuobnovení skupiny provedl Jaroslav Jašek v květnu 1944. Novou základnu vytvořili v okolí Zubří u Rožnova pod Radhoštěm. V dubnu 1945 se skupina spojila s partyzánským oddílem Za vlast, které velel M. J. Savaljev. Společně se zúčastnili osvobozovacích bojů v okolí Čeladné a Horní Bečvy.⁵⁸

Na Ostravsku působila od roku 1941 skupina Bílá lvice složená z členů Obrany národa, kterým se podařilo uniknout zatýkání, a příslušníků četnictva. Zpočátku prováděla drobné sabotáže, shromažďovala zbraně a podporovala rodiny zatčených. Skupina svou aktivitou zasahovala na Přerovsko, Hranicko a Opavsko. V roce 1942 navázala spojení se Zeleným kádrem, který materiálně podporovala. Oddíl byl nucen svou činnost na přelomu let 1942 a 1943 přerušit kvůli vlně zatýkání. Na svobodě zůstal jen zlomek jejích členů. Mezi nimi byli Josef Čapka s bratrem Janem a Richard Gospoš. Společně se jim zdařilo skupinu obnovit. Rozhodli se, že budou provádět destrukční akce pomocí trhavin z dolu František. V noci z 31. srpna na 1. září 1943 uskutečnili první destrukční akci na železniční trati Kojetín – Moravská Ostrava. Vykolejila lokomotiva a devět vagonů. Provoz na trati

⁵⁵ BENČÍK, Antonín a kol.: *Partyzánské hnutí v Československu za druhé světové války*. Praha 1961. s. 67.

⁵⁶ BARTOŠ, Josef; TRAPL, Miloš: *Dějiny Moravy. Díl 4. Svobodný stát a okupace*. Brno 1999, s. 250.

⁵⁷ ČERNÝ, Vladimír: *Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944–1945*. Disertační práce. Brno 2006. s. 57.

⁵⁸ Tamtéž. s. 58.

byl přerušen asi na 15 hodin.⁵⁹ Koncem září 1943 navázal se skupinou kontakt parašutista Rudolf Peschel,⁶⁰ jenž byl spolu s Rudolfem Procházkou vysazen ze Sovětského svazu,⁶¹ aby zřídil rádiové spojení s moskevským vedením KSČ. Měl získávat informace o politické, vojenské a hospodářské situaci na Moravě, zhodnotit podmínky pro zakládání partyzánských oddílů a zřizovat národní výbory. Od prosince 1943 prováděl oddíl úspěšné diverzní akce zaměřující se na narušení železniční dopravy. Obvod jejího působení se značně rozšířil. Nově vytvořila čtyři střediska se sídly v Olomouci, Frýdku-Místku, Hranicích a Ostravě. S navazováním nových kontaktů se skupina dostala do styku s konfidenty gestapa. Rudolf Peschel byl 13. října 1944 zatčen a vězněn až do konce války v koncentračních táborech. Josefu Čapkovi se podařilo uprchnout. Dostal se na Slovensko, kde se přidal k Slovenskému národnímu povstání. Když se pokusil přidat k Rudé armádě, byl gestapem zajat a uvězněn. V dubnu 1945 byl v Mauthausenu zastřelen.⁶²

Největšího rozmachu dosáhlo partyzánské hnutí s příchodem organizátorských výsadek ze Sovětského svazu, které se na Moravě objevují v průběhu léta roku 1944.

4.2 Organizátorské výsadky partyzánské hnutí ze Sovětského svazu

Komunistická internacionála vyzývala ilegální komunistické strany v okupovaných zemích Evropy, aby podporovaly a rozvíjely partyzánský způsob boje. V zahraničním vedení KSČ v Moskvě byla tato linie výrazněji propagována po atentátu na Heydricha, ale současně si představitelé KSČ uvědomovali, že odboj v Protektorátu zatím rozsáhlých partyzánských akcí není schopen.

Situace se změnila s návštěvou Edvarda Beneše v Moskvě v prosinci 1943. Při jednání se zástupci KSČ prezentoval vizi národního povstání na Podkarpatské Rusi, které by se rozšířilo na Slovensko a posléze i do českých zemí. Povstání by bylo řízeno ze zahraničí. Komunisté v čele s Klementem Gottwaldem se začali obávat, že pokud dostatečně neposílí svůj význam v domácím odboji, mohli by ztratit svůj vliv na poválečné upořádání Československa. Gottwald proto požádal Sověty o podporu domácího komunistického odboje. Během Benešovy návštěvy byla 12. prosince 1943 podepsána Smlouva o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci mezi ČSR a SSSR. Již při dojednávání

⁵⁹ Tamtéž. s. 58.

⁶⁰ Společně s Josefem Čapkou vytvořili skupinu Jan Žižka-Moravskoslezský.

⁶¹ BENČÍK, Antonín a kol.: *Partyzánské hnutí v Československu za druhé světové války*. Praha 1961. s. 89.

⁶² ČERNÝ, Vladimír: *Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944–1945*. Disertační práce. Brno 2006. s. 62.

podmínek smlouvy naznačila sovětská strana, že podpoří zejména rozvoj partyzánského hnutí, které by mělo přerůst do ozbrojeného povstání v závěru války.

V květnu 1944, po jednání Klementa Gottwalda se sovětskou stranou, byl jako hlavní poskytovatel pomoci při organizování partyzánského hnutí v Československu určen Ústřední výbor Komunistické strany Ukrajiny, který pro tyto účely zřídil v Kyjevě Ukrajinský štáb partyzánského hnutí (ÚŠPH).⁶³ Ten podporoval partyzánské oddíly také v Polsku, Rumunsku, Maďarsku a Bulharsku. V čele štábu stál generálporučík T. A. Strokač, na jehož rozkaz byl zřízen československý výcvikový prapor umístěný ve výcvikovém středisku v Obarově u Rovna.⁶⁴ Velitelem byl jmenován kpt. A. M. Kozlov, instruktorem bojového výcviku kpt. Treмбаšчев, instruktorem ženijního výcviku npor. M. Klov. Taktický výcvik řídil plk. L. P. Drožin.⁶⁵ Zástupcem velitele pro věci politické byl určen vedením KSČ Augustin Schramm. ÚV KSČ mělo právo mít při Ukrajinském štábu partyzánského hnutí svého stálého zástupce, který byl současně představitelem československé vlády. Byl jím jmenován Rudolf Slánský.⁶⁶ Zároveň byla zřízena zvláštní operační skupina pro plánování operací na území Československa při ÚŠPH, které velel sám gen. T. A. Skrokač.

První kurz byl neprodleně zahájen v květnu 1944 a zúčastnilo se jej 72 frekventantů. Jednalo se o přeběhlíky nebo zajatce slovenské, německé a maďarské armády, kteří do výcviku přišli přímo ze zajateckých táborů. Brzy se projevila jejich nedostatečná tělesná zdatnost a politická uvědomělost. Většina jich byla do táborů poslána zpět. Kurz zdárně dokončilo jen 39 mužů.⁶⁷ Kvůli nepříliš příznivému výsledku prvního kurzu požádal Rudolf Slánský velitele 1. československého armádního sboru generála J. Kratochvíla o uvolnění asi stovky zkušených vojáků, aby mohli být vycvičeni jako organizátoři partyzánského hnutí a vysláni na území předválečného Československa. Žádost byla vyřízena kladně, jelikož se velení 1. čs. armádního sboru domnívalo, že se tak partyzánský program dostane pod jeho kontrolu.

Druhý kurz začal v červnu 1944 ve Svjatošinu u Kyjeva a prošlo jím 98 účastníků. Polovina z nich měla za sebou zkušenost s partyzánským způsobem boje v německém

⁶³ PŘÍKRYL, Josef: *1. čs. partyzánská brigáda Jana Žižky (srpen–listopad 1944)*. Ostrava 1976. s. 17.

⁶⁴ ŠOLC, Jiří: *Za frontou na východě*. Praha 2003. s. 98.

⁶⁵ plk. Leonid Petrovič Drožin současně zastával funkci náčelníka kádrového oddělení ÚŠPH.

⁶⁶ PŘÍKRYL, Josef: *1. čs. partyzánská brigáda Jana Žižky (srpen–listopad 1944)*. Ostrava 1976. s. 18–19.

⁶⁷ ŠOLC, Jiří: *Za frontou na východě*. Praha 2003. s. 99.

týlu.⁶⁸ Frekventanti procházeli náročným výcvikem. Instruktoři, kteří sami měli bohaté bojové zkušenosti, se snažili co nejvěrněji napodobit podmínky boje v nepřátelském týlu. Realita Protektorátu však byla specifická a neodpovídala zcela poznatkům sovětských partyzánů. Vojáci vysazení na území Protektorátu se tak museli vyrovnávat se situacemi a specifiky, na které nebyli z výcviku připraveni. Výcvik byl rozdělen do dvou částí: ve dne probíhala politická školení a teoretická výuka s praktickými ukázkami, v noci pak bojová cvičení. Za každého počasí se konaly dlouhé pochody neznámým terénem, při nichž se měli frekventanti naučit orientaci pomocí mapy, kompasu či hvězd. Pozornost se soustředila na využívání charakteru terénu, maskování a budování lesních úkrytů. Každý účastník kurzu si musel osvojit střelbu z pěchotních zbraní nejen sovětské, ale i německé a československé provenience. Dále se cvičili v boji zblízka, tichému zneškodnění nepřítelů, průzkumu objektů a jejich ničení. Ženíjnímu výcviku dominovalo školení o destrukci mostů, železnic, komunikací, strategických objektů, příprava výbušnin a min. Parašutistickému výcviku byla věnována jen minimální pozornost. Výuka probíhala jen teoreticky. Pro většinu vojáků byl ostrý seskok do operačního prostoru zároveň první zkušeností s tímto druhem dopravy.

Samotný výsadek tvořilo 15–20 osob. Skládal se z velitele, politického komisaře, zástupce velitele, náčelníka štábu, zpravodajského důstojníka, ženisty, lékaře, 2 radistů, šifřanta a zásobovacího poddůstojníka.⁶⁹ Zbylí členové výsadku měli zaujmout místo velitelů nově založených partyzánských skupin na okupovaném území. Platilo, že pokud byl velitel výsadku Čechoslovák, zástupcem velitele byl jmenován příslušník Rudé armády a naopak. Lékaři a radisté byli vždy rudoarmějci, často se jednalo o ženy. Politický komisař odpovídal za politickou výchovu nových členů skupiny a sledoval kázeň. V případě potřeby navrhoval veliteli osoby, které měly být potrestány. Současně předsedal partyzánskému soudu. Hned po veliteli měl v oddílu nejvyšší postavení, avšak velitel nebyl povinen s ním konzultovat svá rozhodnutí. Funkci politického komisaře většinou zastávali českoslovenští občané, jelikož komisař udržoval styky s civilním obyvatelstvem v oblasti působení partyzánské jednotky, kde zakládal revoluční národní výbory zajišťující partyzánům materiální podporu. Politickým komisařem se mohl stát pouze člen KSČ nebo

⁶⁸ ŠOLC, Jiří: *Padáky nad Slovenskem. 2. československá samostatná paradesantní brigáda v SSSR*. Praha 1997. s. 38.

⁶⁹ ŠOLC, Jiří: *Za frontou na východě*. Praha 2003. s. 99–100.

KSS, aby mohl v jednotce založit vlastní komunistickou stranu, do které přijímal nové členy.⁷⁰

Vysazené skupiny byly zpravidla velmi dobře vybaveny. Každý člen seskakoval se samopalem PPŠ – Špagin, pistolí Tokarev, několika granáty a palebným průměrem střeliva. Na hrudi měl vojenský tlumok zvaný měšok, který obsahoval záložní prádlo, toaletní potřeby a další osobní věci. S parašutisty byly shazovány i zásobníky s lehkými kulomety, ostřelovačskými puškami s optickým zaměřovačem, protitankovými puškami, trhavinami TNT, protitankovými minami a potravinové zásoby na 10 dnů, včetně machorky a lihu určeného i jako dezinfekční prostředek. Při seskoku byla skupina oblečena do československých nebo sovětských vojenských uniforem. Civilní oblečení pro průzkumnou činnost si měla sehnat na místě sama. Navíc nedostala žádné falešné doklady.⁷¹

Samotné výsadky organizátorských skupin byly prováděny na vytyčené plochy zajištěné jinou partyzánskou skupinou. Místo seskoku se mohlo výrazně lišit od plánovaného prostoru působení skupiny. Technickou stránku shozu neorganizoval ÚŠPH, ale partyzánský štáb 1. ukrajinského frontu. Později tuto funkci převzal 4. ukrajinský front.

4.3 Vznik a působení 1. československé partyzánské brigády Jana Žižky (do prosince 1944)

Základem 1. čs. partyzánské brigády Jana Žižky, která sehrála rozhodující roli v ozbrojeném boji proti nacistům na Moravě, se stal výsadek vedený poručíkem Jánem Ušiakem. Tvořilo jej celkem 21 členů: por. Ján Ušiak, velitel, kpt. RA Dajan Bajanovič Murzin, náčelník štábu, des. Alexander Turský, polický komisař, npor. RA Pavel Morozov, zástupce velitele pro zpravodajskou činnost, Martin Valaštiak, zástupce náčelníka štábu, Vladimír Kolomackij, starší radista, Alexandra Timochovová, radistka, lékař Ablaz Lapytov, Valentin Nikolajev, rozvědčík, por. RA Pavel Kudelja, velitel diverzní skupiny⁷² a jedenáct dalších řadových členů, pozdějších velitelů nových partyzánských oddílů.⁷³

Před vysazením byla skupina obeznámena s rozhodnutím o jejich budoucí činnosti a prostoru působení. Jednalo se o oblast Vrútky, Žilina, Povážská Bystrica a Nemecké Pravno, kde se měli spojit s vojenskou posádkou v Žilině, dělníky v továrnách a se

⁷⁰ Tamtéž. s. 101.

⁷¹ Tamtéž. s. 100.

⁷² PŘÍKRYL, Josef: *1. čs. partyzánská brigáda Jana Žižky (srpen–listopad 1944)*. Ostrava 1976. s. 25.

⁷³ Byli to des. Michal Dupkala, čet. Ján Kolodžej, Michal Masaryk, svob. Jozef Michálek, rot. Ondrej Melek, Jozef Nemeč, des. Štefan Petruš, František Ralbovský, des. Ján Ščur, svob. František Tkáč a Ján Segeč.

studenty. Nejdůležitější bylo okamžitě organizovat partyzánské hnutí, včetně pomoci již stávajícím oddílům, a vyřadit z provozu železniční trať Žilina – Vrútky. S ohledem na původní operační oblast severozápadního Slovenska, byli do oddílu zařazeni z řad někdejších československých státních příslušníků jen Slováci.⁷⁴ Samotný výsadek se uskutečnil ve dvou etapách 21. srpna a v noci z 30. na 31. srpna 1944 do předem připravené doskokové plochy u obce Sklabiňa (okres Martin),⁷⁵ která ležela v oblasti kontrolované 1. československou partyzánskou brigádou M. R. Štefánika. Než byla vysazena druhá část skupiny, dramaticky se změnila situace na Slovensku. Německé oddíly dislokované v Protektorátu začaly s obsazováním Slovenska v okolí Žiliny. Do bojů o Strečno se zapojila i 1. čs. partyzánská brigáda M. R. Štefánika pod velením majora RA Petra Alexejeviče Velička, jemuž v té době podléhal Ušiakův oddíl, jenž se do bojů přímo nezapojil, ale byl využíván k rozvědné činnosti.⁷⁶

Okolo 5. září 1944 obdržela skupina rozkaz přesunout se na severovýchodní Moravu. Ještě než oddíl Jána Ušiaka vyrazil na cestu k protektorátní hranici, byli do něj včleněni z rozkazu mjr. RA Velička čeští partyzáni sloužící v 1. čs. partyzánské brigádě M. R. Štefánika. Pro první část cesty zapůjčil Revoluční národní výbor v Martině oddílu dvě nákladní a jedno osobní auto, která je odvezla až do obce Domaníža, kde byla vrácena zpět a dále pokračovali už jen pěšky. Během pochodu se skupina stávala záchytným bodem pro ty, kteří přicházeli na pomoc Slovenskému národnímu povstání. Řada z nich se rozhodla s oddílem zůstat a vrátit se na Moravu. Překročili dobře střeženou řeku Váh, což se až do dubna 1945 nepodařilo žádné jiné partyzánské jednotce, poté pokračovali po svazích Javorníků přes Papradno a Horní Marikovou, až dorazili v polovině září do obce Štiavnik v těsné blízkosti protektorátní hranice. Štáb oddílu našel útočiště v hájence Jozefa Nemčáka, kde se intenzivně připravoval na přechod na Moravu, přičemž navazoval kontakty s odbojáři na moravské straně hranice. V průběhu pobytu partyzánů ve Štiavniku se oddíl dále rozrůstal, zejména o příslušníky Rudé armády, kteří utekli ze zajateckých táborů a ukryvali se na východní Moravě.⁷⁷ Za zmínku stojí především pozdější velitelé partyzánských jednotek Fjodor Zimin, Pavel Pimenov, Viktor Ševcov-Grekovský, Petr Buďko, Vasilij Nastěnko, Ivan Stěpanov, Alexandr Kotljarov a Petr Moskalenko.

⁷⁴ HROŠOVÁ, Marie: *Na každém kroku boj*. Vsetín 2012. s. 31.

⁷⁵ PŘÍKRYL, Josef: *1. čs. partyzánská brigáda Jana Žižky (srpen–listopad 1944)*. Ostrava 1976. s. 30.

⁷⁶ Ušiakův oddíl prvně ztratil některé své členy. Při průzkumu linie fronty byli raněni Pavel Morozov a Valentin Nikolajev, kteří se proto bojů na Moravě neúčastnili.

⁷⁷ BENČÍK, Antonín a kol.: *Partyzánské hnutí v Československu za druhé světové války*. Praha 1961. s. 321.

Obrázek 1: Partyzáni ze štábu brigády. První zleva stojí Vasilij Nastěnko, dále Petr Moskalenko, čtvrtý velitel D. J. Muzin a vedle něj Fjodor Zimin, v leže s páskou přes oko Genadij Grečin.

Ve Štiavniku dostal oddíl konečně své jméno. Samotný organizátorský výsadek pojmenován nebyl, aby se jeho název mohl přenést na celou partyzánskou jednotku, jak tomu bylo zvykem u jiných skupin. Název navrhl jeden z partyzánů⁷⁸ při debatě během odpočinku mezi prvním a druhým pokusem o přechod na Moravu, tedy někdy mezi 22. a 25. zářím 1944. Od této chvíle je možné hovořit o oddílu Jana Žižky.⁷⁹

Partyzáni provedli několik pokusů o přechod hranice, při nichž se střetli s německými jednotkami a byli přinuceni se stáhnout zpátky na Slovensko.⁸⁰ Proto bylo rozhodnuto, že brigáda nepřekročí hranici jako celek, ale byl vyslán menší oddíl pod velením D. B. Murzina jako předvoj, který úspěšně přešel hranici a 29. září dorazil do prostoru Kněhyně v Beskydech, kde se měl soustředit celý oddíl. Druhá část brigády se na Moravu probíjávala v podobě malých skupinek, které většinou neznaly místo srazu. Spojení s brigádou někdy navázaly až po několika měsících. Mnoho slovenských partyzánů zůstalo

⁷⁸ Uvádí se, že to byl slovenský partyzán Jozef Kavčiak.

⁷⁹ HROŠOVÁ, Marie: *Na každém kroku boj*. Vsetín 2012. s. 57–58.

⁸⁰ Hlášení o střetech partyzánů s německými ozbrojenými složkami při pokusech o přechod na Moravu viz MZA, fond B 252, karton 101, inv. č. 1669.

na Slovensku, kde bojovali, dokud se nespojili s přicházející Rudou armádou. Nový štáb brigády byl umístěn v chatě Klubu českých turistů na Trojačce, kam dorazili v polovině října Ondrej Melek s radisty a později menší skupina vedená Jánem Ušiakem. Po přechodu na Moravu čítal oddíl asi 130 – 140 osob.⁸¹ Ještě během čekání na příchod větší části oddílu, se Murzin rozhodl odeslat na Vsetínsko a Valašskomeziříčsko dvě diverzní skupiny v počtu asi 16 osob, aby rozšířily prostor působení oddílu a zároveň získaly nové spolupracovníky. První skupinu vedl Ivan Petrovič Stěpanov. Druhé velel Viktor Grigorjevič Ševcov-Grekovský.⁸²

Oddíl Jana Žižky navázal v první polovině října 1944 kontakt se skupinou Wolfram,⁸³ jež byla do Beskyd vyslána z Londýna 13. září 1944 s úkolem organizovat partyzánské hnutí. Již při seskoku se ztratil Karel Svoboda, kterého dopadlo gestapo. Skupina tak přišla o radistu i vysílačku. Mezi oddílem Jana Žižky a příslušníky Wolframu se vytvořila úzká spolupráce. Skupina Wolfram využila vysílačku patřící brigádě, aby informovala Londýn o své situaci. Obě skupiny dokonce sdílely na přechodnou dobu chatu pod Trojačkou, kam se přesunul oddíl Jana Žižky z obav před prozrazením. Oba subjekty vůči sobě vystupovaly jako rovnocenné. Josef Otisk předal Jánovi Ušiakovi částku 100 000 korun v říšských markách na zajištění zásobování jednotky. Několik partyzánů bylo naopak převeleno k Wolfram, který očekával výsadek zbraní a materiálu. Kvůli zradě partyzána Stanislava Kotačky⁸⁴ byl vyzrazen úkryt na Trojačce. Došlo ke střetu partyzánů s protipartyzánskými jednotkami, jež byly ve značné přesile. Přesto se partyzánům beze ztrát na životech podařilo v mlze uniknout obklíčení. Za nové stanoviště byla vybrána Kněhyně, kde byl pro potřeby štábu brigády vybudován dobře skrytý lesní bunkr. Nedaleká turistická chata na Martiňáku sloužila jako místo schůzek partyzánů se spojky, odbojáři a spolupracovníky. Později zde byly uskladněny potraviny, teplé oblečení a obuv.

Německý bezpečnostní aparát o výskytu partyzánů samozřejmě věděl, ale doposud se mu nepodařilo vypátrat sídlo štábu. Proto byl ostravským gestapem vypracován plán na vylákání partyzánských velitelů z jejich úkrytů. Konfident gestapa měl předstírat, že je spojku ilegální komunistické organizace v Ostravě, která chce s partyzány navázat

⁸¹ BENČÍK, Antonín a kol.: *Partyzánské hnutí v Československu za druhé světové války*. Praha 1961. s. 323.

⁸² Mezi svými spolupracovníky byl známý jako kapitán Viktorko nebo kapitán Grekovský. Přídomek Grekovský vznikl pravděpodobně z jeho jména po otci. Viz HROŠOVÁ, Marie: *Na každém kroku boj*. Vsetín 2012. s. 70.

⁸³ Členy výsadku byli velitel kpt. Josef Otisk, rtm. Vladimír Řezníček, radista rtm. Karel Svoboda, rtm. Josef Bierský, rtm. Josef Černota a čet. Robert Matula.

⁸⁴ Stanislav Kotačka nejdříve zavraždil parašutistu Josefa Bierského kvůli penězům.

kontakt. Ilegální KSČ budila u obou velitelů značnou důvěru, jelikož netušili, do jaké míry byl český odboj zdecimován zásahy gestapa. Schůzka se konala 2. listopadu 1944 u Čertova mlýna nedaleko Kněhyně. Jako představitelé ostravské skupiny KSČ vystupovali konfidenti Miroslav Jaška a Vladimír Hoffman.⁸⁵ Vše se pro gestapo vyvíjelo velice slibně, dokud se na místo schůzky nedostala protipartyzánská hlídka z Holešova, která o probíhající akci nebyla informována. Hlídka zahájila palbu. Postřelen do obou rukou byl velitel Ján Ušiak. Zranění utrpěl i D. B. Murzin. Zbylí partyzáni se vydali ke štábnímu bunkru. Jelikož se velitelé nevrátili, rozhodl se Ondrej Melek přesunout s radisty a radiostanicí na Vsetínsko. Část partyzánů na Kněhyni zůstala až do druhého dne, kdy na ně narazila německá jednotka. Uniknout se podařilo skupině Vasilije Nastěnka. Ostatní partyzáni při přestřelce padli. Tím byl rozbit partyzánský štáb.

Dajan Murzin se dostal k rodině Tkáčových z osady Znajka. Spolu s hajným Janem Křenovským jej ukryli do improvizovaného bunkru v lese, kde těžce raněný strávil asi čtrnáct dní. Ján Ušiak utekl na Martiňák k Macurům, odkud jej Oldřich Machandr odvezl autem do domu svých rodičů v Čeladné. Jeho stav se, i přes odborné ošetření, prudce zhoršoval. Čeladnou v té době pročesávaly protipartyzánské jednotky, které zaměřily i do domu Machandrových. Ján Ušiak raději zvolil smrt vlastní zbraní, než aby jim padl do rukou.⁸⁶

Obě předchozí události byly spíše souhrou nešťastných náhod než plánovanou protipartyzánskou akcí. Dne 3. listopadu 1944 podepsal K. H. Frank rozkaz, dle kterého měli být pro výstrahu popraveni zajatí partyzáni, jejich pomocníci nebo lidé, kteří by se k partyzánům chtěli přidat. Popravy se prováděly neprodleně a bez soudu v místě, kde partyzáni operovali.⁸⁷ Současně protipartyzánské jednotky namátkově pročesávaly lesy. Takto narazily 12. listopadu 1944 v Malé Bystřici-Santově na skupinu Ondreje Meleka. Při přestřelce byli zabiti radisté Vladimír Kolomackij a Alexandra Timochovová. Do rukou okupantů se dostala vysílačka i knihy zpravodajských hlášení. Oddíl Jana Žižky tak na několik měsíců přišel o spojení s Kyjevem. O čtyři dny později byla zahájena akce Tetřev s cílem zlikvidovat v Moravskoslezských Beskydech partyzánské hnutí. Oblast mezi Rožnovem pod Radhoštěm, Prostřední Bečvou, Bílou, a Frenštátem pod Radhoštěm byla německými jednotkami obklíčena. Také zde byl vyhlášen výjimečný stav. Na Kladnaté u rodiny Kamily a Františka Tkáčových se 17. listopadu 1944 ukrývala skupina partyzánů

⁸⁵ HROŠOVÁ, Marie: *Na každém kroku boj*. Vsetín 2012. s. 89.

⁸⁶ BENČÍK, Antonín a kol.: *Partyzánské hnutí v Československu za druhé světové války*. Praha 1961. s. 335.

⁸⁷ HROŠOVÁ, Marie: *Na každém kroku boj*. Vsetín 2012. s. 93.

vedená Zacharem Sirotinem, kde je objevila německá hlídka. Při přestřelce padl Zachar Sirotin, parašutista Pavel Kudelja a další. Stavení bylo spáleno. Zatčení nebo zavraždění byli i mnozí z podporovatelů partyzánů, za všechny by bylo vhodné uvést učitele Františka Hašu z Prostřední Bečvy, který patřil k nejobětavějším podporovatelům a partyzánům pomáhal už při přechodu na Moravu. Akce Tetřev byla oficiálně ukončena 22. listopadu 1944.⁸⁸ Popravy českých vlastenců ale pokračovaly i nadále.

Události listopadových dnů měly na 1. čs. partyzánskou brigádu Jana Žižky katastrofální dopad. Padl velitel Ján Ušiak a jeho zástupce byl těžce zraněn. Navíc oddíl přišel o radisty i radiostanici, a tím i o možnost požádat o pomoc partyzánský štáb v Kyjevě. Základna oddílu, včetně zázemí na Martiňáku, byla zničena. Přesto se okupantům nezdařilo partyzánské hnutí vymýtit. Zastřeleno bylo osm partyzánů, další čtyři zajati a třináct partyzánských pomocníků zatčeno. Německá strana ztratila šest vojáků. Celkem na sebe partyzánská brigáda Jana Žižky navázala třináct tisíc německých vojáků,⁸⁹ kteří mohli chybět jinde. Z tohoto pohledu byla pro partyzány celá akce úspěšná. Po akci Tetřev se partyzáni přesunuli do oblasti Vizovických a Hostýnských vrchů.

4.3.1 Vnitřní struktura 1. československé partyzánské brigády Jana Žižky

Po přesunu D. B. Murzina na Vsetínsko v prosinci 1944 se začal formovat nový štáb. Současně probíhala přeměna oddílu v 1. československou partyzánskou brigádu Jana Žižky.⁹⁰ Velitelem se přirozeně stal D. B. Murzin, čímž se zachovala kontinuita s původním organizátorským výsadkem. Komisařem byl jmenován Ivan Petrovič Stěpanov, zástupcem velitele Petr Fjodorovič Buďko a náčelníkem štábu Vasilij Petrovič Nastěnko.⁹¹ Později byl štáb doplněn o pozici velitele rozvědky, kterou zastával Jurij Vladimirovič Kulikov.

Stanovit vnitřní strukturu brigády je složité, jelikož se s přibývajícými partyzánskými skupinami neustále měnila a reorganizovala. Vnitřní struktura napodobovala uspořádání v armádě, včetně vztahů nadřízenosti a podřízenosti skupin. Ve velitelské zprávě D. B. Murzina z července 1945 se uvádí, že brigáda měla v únoru 1945 tuto strukturu: „*Velitel brigády, komisař, náčelník štábu, velitel rozvědky a rozvědčící – tvořili štáb brigády. Při štábu se nacházelo velitelské oddělení a štábní spojky.*

⁸⁸ Tamtéž. s. 99.

⁸⁹ GEBHART, Jan; ŠIMOVIČEK, Ján: *Partyzáni v Československu 1941–1945*. Praha 1984. s. 414.

⁹⁰ V radiogramu paraskupiny Luč z 6. ledna 1945 je oddíl Jana Žižky označován jako brigáda. Viz HROŠOVÁ, Marie: *Na každém kroku boj*. Vsetín 2012. s. 117.

⁹¹ GEBHART, Jan; ŠIMOVIČEK, Ján: *Partyzáni v Československu 1941–1945*. Praha 1984. s. 415.

Brigádu tvořilo 5 praporů:

1. *prapor, velitel zástupce velitele brigády Bud'ko Petr Fjodorovič.*
2. *prapor, velitel komisař brigády kapitán Stěpanov Ivan Petrovič.*

Prapor se skládal ze čtyř rot:

1. *útočná rota, velitel Remjonnyj Vladimír Grigorjevič,*
 2. *diverzní rota, velitel nadporučík Moskalenko Petr Vasiljevič,*
 3. *rota, velitel nadporučík Zimin Fjodor Vasiljevič,*
 4. *rota Přerov, velitel Tolstoj Vladimír.*
3. *prapor, velitel Vávra Josef (pseudonym Stařík).*
 4. *prapor Olga, velitel Houfek Josef.*
 5. *prapor Brdy, velitel letec civilního letectva Československa Foukal František.*

*Prapory se dělily na roty, čety, a družstva. Tyto útvary se často spojovaly za účelem splnění úkolu, vytvářely tak operační skupinu, v jejímž čele stál velitel, který byl jmenován velitelem praporu.*⁹²

Prapor Petra Bud'ka operoval v prostoru Vsetín – Velké Karlovice – Valašské Klobouky (částečně i Uherský Brod) – Vizovice – Kašava – Vsetín. Stěpanovův prapor měl za oblast působení Zlín – Holešov, Bystřice pod Hostýnem – Přerov – Hranice – Valašské Meziříčí – Vsetín – Zlín.⁹³

Mírně odlišnou verzi uspořádání brigády předložil ve své rukopisné práci z roku 1956 Jurij Kulikov, dle nějž: „*Od listopadu 1944 do února 1945 se vytvořily tři velké skupiny (oddíly). První skupině (oddílu) velel P. Bud'ko ... oddíl dostal název útočný ... Pod velením P. Bud'ka se nacházely skupiny Tomáše Polčáka, Vasilije Lavriščeva, Luboše Tůmy, Benjamína, „Jardy 7“, Nikolaje Kostina, Bratso Matise a dalších odvážných partyzánských velitelů. ... Druhá skupina (oddíl) se nacházela pod přímým velením komisaře Stěpanova. ... Třetí skupina (oddíl) se vytvořila v průběhu listopadu – prosince 1944. Původní jádro se oddělilo koncem října od skupiny Stěpanova a nacházelo se nejdříve pod velením A. Nikolského. V listopadu se ke skupině připojili někteří partyzáni ze skupiny kapitána V. Grekovského... Od konce listopadu 1944 do února 1945 velel skupině ... A. Dolinov a od února 1945 byl velitelem jmenován... poručík Petr Moskalenko. ...*“⁹⁴

⁹² HROŠOVÁ, Marie: *Na každém kroku boj*. Vsetín 2012. s. 123.

⁹³ ČERNÝ, Vladimír: *Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944–1945*. Disertační práce. Brno 2006. s. 169.

⁹⁴ HROŠOVÁ, Marie: *Na každém kroku boj*. Vsetín 2012. s. 126 – 127.

V rámci Stěpanovova oddílu vznikla později jednotka vedená Nikolajem Jefremovem. Dále se rozrůstal a štěpil i oddíl Petra Bud'ka, který svou konečnou podobu získal v březnu 1945 a kterou zaznamenal Jurij Kulikov. Ve své knize ji uvádí Marie Hrošová: „... *S cílem zesílení boje proti fašistickým zrudám jmenuji:*

Svým zástupcem v politických záležitostech Vasilije Sorokina.

- 1. Velitelem 1. útočné roty Nikolaje Kostina, zástupcem Grigorije Slepčova.*
- 2. Velitelem 2. diverzní roty Konstantina Kalabalina, zástupcem Antonína Foltýna.*
- 3. Velitelem 3. roty Josefa Lažu, zástupcem Ivana Gukova.*
- 4. Velitelem 4. roty Petra Jesaulova, zástupcem Minora Šabanova.*
- 5. Velitelem 5. roty Fjodora Brjuchnova.*
- 6. Velitelem 6. roty (úderné) Matise Bratso, zástupcem Jana Trna.⁹⁵*

V brigádě se uplatňoval princip decentralizace, čímž se mělo zabránit odhalení okupačním aparátem. Jednotky brigády operovaly na různých místech a často měnily svá stanoviště.

⁹⁵ Tamtéž. s. 128.

5 Nacistický protipartyzánský aparát

Na rozvoj partyzánského hnutí v Protektorátu Čechy a Morava přirozeně reagoval i nacistický bezpečnostní aparát, který zahájil svou činnost ihned po okupaci zbytku Československa. Jeho hlavní složkou byl policejní aparát podléhající přímo vyššímu vedoucímu SS a policie v Protektorátu K. H. Frankovi.⁹⁶ Nejvýše stála bezpečnostní policie (*Sicherheitspolizei*), která se dělila na tajnou státní policii, tzv. *gestapo* (*Geheime Staatspolizei*), a kriminální policii (*Kriminalpolizei*), tzv. *kripo*.⁹⁷

K základním úkolům gestapa patřilo odhalovat a likvidovat aktivity nepřátelské nacistickému režimu, což se mu v prvních letech války s úspěchem dařilo. Odbojové organizace byly většinou odhalovány v době, kdy dokončily svou organizační strukturu a chystaly se přejít k aktivní formě boje, např. sabotážím.⁹⁸ V Protektorátu byly zřízeny dvě řídicí úřadovny gestapa – v Praze a v Brně. Obě podléhaly přímo řídicí úřadovně gestapa v Berlíně, která měla právo zřizovat venkovní služebny a komisariáty. Na Moravě se tyto venkovní služebny nacházely v Jihlavě, Olomouci, Prostějově, Kroměříži, Hranicích, Vsetíně, Zlíně, Uherském Hradišti a Moravské Ostravě.⁹⁹ Na jaře 1942 byly v Praze a v Brně zřízeny dva nové referáty s označením SBF (*Sabotage-Bahnen Fallschirmagenten*) jako reakce na nebezpečí ze strany vysazených parašutistů.¹⁰⁰ V létě roku 1943 došlo k další reorganizaci řídicích úřadoven gestapa, jejímž cílem bylo rozdělení stávajících referátů a začlenění těch referátů, které vznikly dodatečně jako např. SBF. Ilegální činností se zabývalo IV. oddělení. Referát IV 2 nesl název sabotáže a spadaly pod něj podreferáty IV 2 a – sabotáže, zbrojní průmysl a zbraně, a IV 2 b – parašutisté a partyzáni, rádiové protihry. Podreferát IV 2 b řešil různé druhy sabotáží, přestupky proti pracovní morálce, britské i ruské parašutisty, partyzány a zapojování svých vlastních spolupracovníků do výzvědné činnosti.¹⁰¹ Taktika nasazování konfidentů a provokatérů¹⁰² byla velmi účinná.

⁹⁶ ČERNÝ, Vladimír: *Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944–1945*. Disertační práce. Brno 2006. s. 28.

⁹⁷ SVITÁLKOVÁ, Karolína: *Vypálení Ploštiny a Prlova a jejich odraz v činnosti MLS v Uherském Hradišti*. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Brno 2017. s. 17.

⁹⁸ SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava. Nacistický protipartyzánský aparát v letech 1944–1945*. Praha 1991. s. 10.

⁹⁹ ČERNÝ, Vladimír: *Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944–1945*. Disertační práce. Brno 2006. s. 30.

¹⁰⁰ SLÁDEK, Oldřich: *Přinášeli smrt... Nacistický protipartyzánský aparát v letech 1944–1945*. Praha 1986. s. 9–10.

¹⁰¹ Podrobnější informace o vnitřní struktuře gestapa viz SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava. Nacistický protipartyzánský aparát v letech 1944–1945*. Praha 1991. s. 12–16.

Konfidentům se dařilo pronikat do řady odbojových organizací, čímž přispívali k odhalení jejich členů. S nárůstem počtu konfidentů a spolupracovníků mohlo gestapo vytvářet tzv. volavčí síť. Konfidenti předstírali, že jsou členy fiktivní odbojové skupiny, jejímž prostřednictvím se snažili navázat kontakt se zavedenou odbojovou organizací, následně do ní pronikli získali informace o jejím vedení, členech a podporovatelích. Své poznatky předávali gestapu, které tak mohlo odbojovou organizaci snáze rozbít.¹⁰³ Konfidenti a provokatéři byli později používáni i k pátrání po partyzánských oddílech.

K potlačování narůstajících aktivit partyzánských skupin brzy gestapu nestačily kapacity. Proto byla na počátky roku 1944 jejich likvidací pověřena pořádková policie (*Ordnungspolizei*). Vyhledávání takových skupin nadále zůstávalo v kompetenci gestapa, které využívalo různé metody: výslechy zadržených partyzánů nebo parašutistů, dotazy u místního obyvatelstva, nasazení civilních informátorů a nakonec průzkum bojem. Posledně jmenovaný způsob prováděla pořádková policie, ale byl využíván až jako poslední možnost, jelikož hrozilo, že by se nepřátelské „bandy“ mohly přesunout na jiné místo.¹⁰⁴ Do boje proti partyzánům bylo zapojeno i německé četnictvo (*Gendarmerie*). Kvůli nedůvěře k protektorátnímu četnictvu byli do jeho služeben dosazováni němečtí četníci, aby se zamezilo zkreslování zpráv o výskytu partyzánů nebo jejich krytí.¹⁰⁵

Výskyt partyzánských oddílů byl pro nacistický bezpečnostní aparát novinkou. A tomu bylo nutno uzpůsobit i boj proti nim. A tak začaly vnikat první zvláštní pohotovostní oddíly, které měly jediný účel – boj proti partyzánům. V květnu 1944 ze dvou rot ochranné policie ke zvláštnímu použití z Moravské Ostravy a Holešova vznikl Operační oddíl Miethe¹⁰⁶ (*Einsatzkommando Miethe*). Pojmenován byl podle svého velitele, kapitána ochranné policie Paula Mietheho. Jeho štáb sídlil ve Frýdku. Součástí oddílu Miethe bylo deset menších stíhacích oddílů, tzv. *Jagdkommand*, dislokovaných v obcích Frýdek, Bludovice, Staré Hamry, Čeladná, Raškovice, Krásná, Rychaltice, Tichá, Morávka a Stará

¹⁰² Často se jednalo o Němce z Brna, Jihlavy nebo Sudet, kteří plyně ovládali češtinu. Viz ČERNÝ, Vladimír: *Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944 – 1945*. Disertační práce. Brno 2006. s. 32.

¹⁰³ Příběhy nejznámějších konfidentů jako byli František Šmíd a František Bednář se zabývá ve své knize J. Pospíšil. Viz ŠÍKOLA, Čestmír; POSPÍŠIL, Jaroslav: *Nešli stejnou cestou*. Vizovice 1994.

¹⁰⁴ SLÁDEK, Oldřich: *Přinášeli smrt... Nacistický protipartyzánský aparát v letech 1944–1945*. Praha 1986. s. 13.

¹⁰⁵ SUCHÁNKOVÁ, Kateřina: *Protipartyzánská operace Tetřev v roce 1944*. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Brno 2013. s. 12–13.

¹⁰⁶ Tvořilo jej 250 mužů.

Bílá.¹⁰⁷ Oddíl přijímal hlášení o výskytu partyzánů, přičemž okamžitě bylo do dané oblasti vysláno *Jagdkommando* s cílem partyzány zatknout nebo zlikvidovat. K tomu mu napomáhalo i deset psovodů. Kromě výprav na základě hlášení pročešával Operační oddíl Miethe svěřený prostor na vlastní pěst, aby zabránil partyzánům se v dané oblasti uchytit. Oddíl Miethe nestačil na plnění tak rozsáhlých úkolů, a proto byl v srpnu 1944 doplněn o další rotu, která byla pojmenována Operační oddíl Ruhsam¹⁰⁸ (*Einsatzkommando Ruhsam*). Velitelem se stal major četnictva Rudolf Ruhsam. Štáb oddílu sídlil v Rožnově pod Radhoštěm,¹⁰⁹ jeho menší stíhací oddíly potom ve Frenštátě pod Radhoštěm, Valašském Meziříčí, Horní Bečvě, Velkých Karlovicích a Novém Hrozenkově.¹¹⁰ V okresech Zlín, Uherské Hradiště, Uherský Brod a Hodonín operoval Operační oddíl II Burger (*Einsatzkommando II Burger*).¹¹¹

Situace na východní Moravě se výrazně změnila s vypuknutím Slovenského národního povstání, které mělo mezi obyvatelstvem velmi pozitivní ohlas. Německá okupační moc se ze všech sil snažila, aby nedošlo k rozšíření povstání na Moravu, a taktéž zabránit pronikání partyzánů ze Slovenska. Proto bylo 15. září 1944 státním ministrem pro Čechy a Moravu K. H. Frankem vydáno nařízení proti neoprávněnému překročení hranice mezi Protektorátem a Slovenskem, ve kterém stálo, že „*Smrtí bude potrestán každý, kdo neoprávněně překročí nebo překročit se pokusí německo-slovenské hranice podél Protektorátu Čechy a Morava.*“¹¹² Stejně byl trestán i pokus přejít ze Slovenska do Protektorátu. Dále K. H. Frank opakovaně žádal u Hlavního úřadu říšské bezpečnosti navýšení sil v boji proti partyzánům. Jeho požadavkům nebylo možné vyhovět v plné míře, přesto byly do Protektorátu vyslány tři oddíly ke zvláštnímu použití (*ZbV-Kommandos*). *ZbV-Kommando č. 1* pod velením SS-Obersturmbannführera Bruno Müllera sídlilo v Rožnově pod Radhoštěm. Menší jednotky byly umístěny ve Velkých Karlovicích, Hošťálkové, Starých Hamrech a Strážnici. Severní část Beskyd mělo pod kontrolou *ZbV-Kommando č. 9*. Jeho velitelem byl jmenován SS-Hauptsturmführer, kriminální rada Hoffmann. Jeho štáb sídlil rovněž v Rožnově pod Radhoštěm, ale počátkem roku 1945 se

¹⁰⁷ SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava. Nacistický protipartyzánský aparát v letech 1944–1945*. Praha 1991. s. 58.

¹⁰⁸ Oddíl Ruhsam čítal okolo 350 mužů.

¹⁰⁹ V dubnu 1945 se štáb oddílu přesunul do Holešova.

¹¹⁰ SLÁDEK, Oldřich: *Přinášeli smrt... Nacistický protipartyzánský aparát v letech 194–1945*. Praha 1986. s. 14.

¹¹¹ SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava. Nacistický protipartyzánský aparát v letech 194–1945*. Praha 1991. s. 61.

¹¹² PŘÍKRYL, Josef: *I. čs. partyzánská brigáda Jana Žižky (srpen–listopad 1944)*. Ostrava 1976. s. 71.

přesunul do Frýdku. Opěrné body měl v Rožnově pod Radhoštěm, Horní Bečvě, Frenštátu pod Radhoštěm, Pražmu a Lichnově. Třetí byl oddíl č. 24 (*ZbV–Kommando č. 24*) vedený SS–Obersturmbannführerem, kriminálním radou Eubenem, který působil v prostoru Vizovických vrchů a moravské straně Bílých Karpat. Sídlem štábu se staly Valašské Klobouky a dílčí oddíly byly umístěny v Horní Lidči, Hovězí a Bojkovicích.¹¹³ V těchto oddílech sloužili příslušníci gestapa a tajné polní policie, kteří měli zkušenosti s bojem proti partyzánům v Sovětském svazu a ve Francii. Každé komando čítalo asi sto mužů a deset psodů. Také mělo k dispozici několik vlasovců, jejichž úkolem bylo vystupovat jako uprchlí váleční zajatci nebo partyzáni. Zjišťovali místa výskytu skutečných partyzánů nebo prověřovali ochotu obyvatelstva jim pomoci. Pokud je pasekáři nenahlásili, následovala trestná výprava.¹¹⁴ Aby byly zásahy zvláštních oddílů koordinované, zřídili nacisté společné velitelství, tzv. Štáb pro potírání „band“ oddílů ke zvláštnímu použití 1, 9 a 24, Rožnov pod Radhoštěm (*Bandenbekämpfungsstab der ZbV–Kommando 1, 9 a 24, Rosenau*). Obdobný štáb vznikl koncem října 1944 i ve Zlíně (*Bandenbekämpfungsstab Zlin*). Podléhal přímo K. H. Frankovi a měl úzce spolupracovat s řídicí úřadovnou gestapa v Brně i se Štábem pro potírání „band“ oddílů ke zvláštnímu použití 1, 9 a 24 v Rožnově pod Radhoštěm.

Na příchod 1. československé partyzánské brigády Jana Žižky na severovýchodní Moravu reagoval K. H. Frank vydáním rozkazu¹¹⁵ veliteli bezpečnostní policie. V něm se uvádělo: „*Jako odstrašující prostředek proti banditům v pohraniční oblasti je nutno ihned podrobit krátkému zvláštnímu řízení (tj. Sonderbehandlung) větší počet banditů polapených v pohraniční oblasti, jakož i jejich pomahačů nebo osob, které uprchly z práce a o kterých se dá předpokládat, že se chtějí přidat k banditům, a veřejně je pověsit v místech nebo okolí míst, ve kterých se bandité dopustili přepadů. Popravení zůstanou viset veřejně na šibenici 48 hodin ... zastavuji předávání dopadených osob soudcům. Výslechy dopadených je třeba provést okamžitě a zkrátka, jakékoliv byrokratické a lidské ohledy musí jít stranou...*“¹¹⁶ Jednalo se v podstatě o stanné právo, které ale nebylo nikdy oficiálně vyhlášeno. Nejzrůdnější bylo, že na základě tohoto rozkazu mohli být

¹¹³ SLÁDEK, Oldřich: *Přinášeli smrt... Nacistický protipartyzánský aparát v letech 1944–1945*. Praha 1986. s. 20–21.

¹¹⁴ SVITÁLKOVÁ, Karolína: *Vypálení Ploštiny a Prlova a jejich odraz v činnosti MLS v Uherském Hradišti*. Diplomová práce. Brno 2017. s. 20.

¹¹⁵ Rozkaz byl vydán 3. listopadu 1944.

¹¹⁶ SLÁDEK, Oldřich: *Přinášeli smrt... Nacistický protipartyzánský aparát v letech 194–1945*. Praha 1986. s. 20–24.

popravování lidé, u kterých se pouze předpokládalo, že by se mohli pokusit o protinacistickou činnost. Následně rozpoutaný teror měl odradit české obyvatelstvo od poskytování pomoci partyzánům. Dalším preventivním opatřením byla evidence a případné zničení všech osamoceně stojících horských hotelů, turistických chat, horských restaurací, hostinců, mysliven, hájoven a velkých krmelců v pohraniční oblasti.

V době od 16. do 21. listopadu 1944 probíhala dříve připravované operace Tetřev, jejímž cílem bylo vyčistit oblast Moravskoslezských Beskyd od partyzánů z oddílu Jana Žižky. Na akci se podíleli komanda *Burger* a *Ruhsam*, příslušníci řídicí úřadovny gestapa v Brně a psovodi oddílů ke zvláštnímu použití 1, 9 a 24. Operace ztroskotala na špatné koordinaci nasazených jednotek. Příslušníci oddílu *Ruhsam* a oddílu ke zvláštnímu použití č. 1 se střetli s partyzány v okolí Kněhyně a Čeladné, čímž nevědomky přiměli celý partyzánský oddíl k odchodu ještě před vypuknutím celé akce.

V prosinci 1944 byl do Beskyd převelen ze Srbska nový oddíl. Nesl označení *ZbV–Kommando č. 31*. Velitelem byl jmenován SS–Hauptsturmführer, kriminální komisař Hans Schrader. Nový oddíl v podstatě přebral oblast Müllerova oddílu – tedy okresy Valašské Meziříčí, Vsetín a Holešov. Schrader své muže rozmístil do Valašského Meziříčí, Velkých Karlovic, Hošťálkové, Nového Hrozenkova a Bystřice pod Hostýnem. Také dostal k ruce asistenční jednotku SS, ve které sloužili Němci, Ukrajinci, Poláci, Maďaři, Francouzi a Belgičané. Ubytována byla ve škole v Hošťálkové.¹¹⁷ Na konci ledna 1945 došlo k další reorganizaci protipartyzánských sil. Morava byla rozdělena na dvě části – severovýchodní a jihozápadní. V severovýchodní části působil I. prapor policejního pluku SS č. 21 se sídlem v Rožnově pod Radhoštěm. Prapor tvořily čtyři čety, štáb a zpravodajský útvar. 1. rota sídlila v Ostravici a její stíhací oddíly v Raškovcích, Bílé a Morávce. 2. rota byla ve Velkých Karlovicích, stíhací oddíly poté v Horní Bečvě, Novém Hrozenkově a Valašském Meziříčí. 3. rota byla umístěna v Horní Lidči. Stíhací oddíly rozmístila do Zděchova, Janové a Brumova. Policejním plukem SS č. 20 byla do oblasti vyslána 11. rota, která se usídlila v Liptále. Své stíhací oddíly měla v Držkové, Slušovicích a Louče.¹¹⁸

V rámci boje proti partyzánům byly vytvářeny i fiktivní partyzánské skupiny. Proti 1. československé partyzánské brigádě Jana Žižky operovala fiktivní partyzánská skupina vedená nadporučíkem Walterem Proskowetzem, který používal krycí jméno Pinkas. Tuto „partyzánskou“ jednotku, nesla název Jaromír, tvořili vlasovci. Walter Proskowetz

¹¹⁷ Tamtéž. s. 21.

¹¹⁸ SLÁDEK, Oldřich: SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava. Nacistický protipartyzánský aparát v letech 1944–1945*. Praha 1991. s. 160 – 162.

používal ve styku s odbojářii legendu, ve které tvrdil, že jeho oddíl působil v Železných horách. Po zásahu nacistů byl jeho oddíl údajně rozprášen. On sám se rozhodl opustit nebezpečný prostor a najít partyzány v Beskydech. Pohyboval se v prostoru Hošťálkové, Rusavy a Ráztoky. Nikdy se mu nepodařilo zlikvidovat štáb brigády Jana Žižky, což bylo jedním z jeho hlavních úkolů. Přesto si jeho působení vyžádalo mnoho obětí z řad podporovatelů partyzánů.¹¹⁹

V posledních měsících války nabylo partyzánské hnutí takové síly, že jeho efektivní potlačování bylo zcela nemožné. Od dubna 1945 téměř nedocházelo k pronásledování partyzánů do lesů. Naopak se teror obrátil na podporovatele partyzánů z řad civilního obyvatelstva. Jako odplata za pomoc partyzánům byly 19. dubna 1945 vypáleny osady Ploština a Ryliska. 23. dubna stejný osud potkal i obec Prlov, kde zahynulo dvacet jedna mužů, žen a dětí.¹²⁰

¹¹⁹ Tamtéž. s. 200–204.

¹²⁰ SLÁDEK, Oldřich: *Přinášeli smrt... Nacistický protipartyzánský aparát v letech 1944–1945*. Praha 1986. s. 57–58.

6 Odbojová skupina kapitána partyzánů Jerryho

V letech 1943 a 1944 se v protektorátním odboji začal více projevovat nový jev. Narostl počet dělníků z totálního nasazení i válečných zajatců na útěku, kteří hledali úkryt. Jejich vyšší výskyt byl patrný hlavně na Moravě, především z praktických důvodů. Na rozdíl od Čech byla hustota osídlení na Moravě nižší a fronta se nacházela blíže. Svou roli hrály také husté lesy, členité pohoří, odlehlé salaše nebo osady, kde bylo možné nalézt útočiště, blízkost protektorátní hranice s možností přejít na Slovensko a také menší koncentrace německého obyvatelstva.¹²¹ V pozdější době rozhodovalo i rozsáhlejší partyzánské hnutí. Sovětští váleční zajatci, kteří mezi uprchlíky jednoznačně převládali, hledali pomoc u místního obyvatelstva. Někdy se jim podařilo navázat kontakt se zavedenou odbojovou organizací. V opačném případě se kolem uprchlých zajatců, kterým zdravotní stav po prožitém utrpení nedovoloval aktivní účast v odboji, vytvořily ilegální skupiny zabývající se výhradně jejich ukrýváním. Někteří váleční zajatci, především z řad důstojníků, se rozhodli založit vlastní menší oddíly s cílem bojovat proti okupantům nebo se přidali k již existujícím jednotkám. Na obdobném základě vznikla skupina vedená Vladimírem Krajčíkem, jejíž odbojová činnost je hlavní náplní této práce.

Vladimír Krajčík¹²² se narodil 11. února 1922 v Moravské Ostravě¹²³ do chudých poměrů. Jeho matka Anežka, roz. Krajčíková, pocházela z obce Hovězí, okres Vsetín, kde se narodila 15. června 1887.¹²⁴ Údaje o otci se v žádných dostupných dokumentech neobjevují. Dětství malého Vladimíra nepatřilo k nejideálnějším, jelikož se rodina potýkala se složitou finanční situací. Obecnou i měšťanskou školu navštěvoval v Novém Bohumíně. Ihned po absolvování školní docházky nastoupil do firmy Armatoria v Moravské Ostravě.¹²⁵ Poté pracoval jako hutní dělník u vysokých pecí ve Vítkovických železárnách. Již v mládí vstoupil do komunistické strany, protože to byla jediná strana, která se „*starala o složitou situaci nejchudších*“.¹²⁶

¹²¹ PECKA, Jindřich: *Váleční zajatci na území Protektorátu Čechy a Morava*. Praha 1995. s. 152.

¹²² V matrice je uveden jako Vladimír Krejčířík. Viz ZAO, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, Římskokatolická fara Moravská Ostrava, sign. MO I 45, inv. č. 1840e.

¹²³ VÚA–VHA, Sb. žádostí o přiznání charakteru čs. partyzána, Krajčík Vladimír (čj. 157).

¹²⁴ ZAO, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, Římskokatolická fara Hovězí, sign. Vs IV 10, inv. č. 2421.

¹²⁵ SOkA Vsetín, fond Pozůstalost Pavlík, karton 9, inv. č. 375, Zpráva Vladimíra Krajčíka o činnosti v odboji, fol. 1.

¹²⁶ PÁLENÍČKOVÁ, Božena: *Z rozkazu svědomí*. Vizovice 1997. s. 198.

Po okupaci zbytku Československa a vytvoření Protektorátu Čechy a Morava se v železárnách zapojil do ilegální činnosti, nejprve pod heslem „Pracuj pomalu!“ Spolu s dalšími ostravskými hutními dělníky se snažil o sabotáže s cílem zpomalit výrobu, mimo jiné motivován i posloucháním rádiových výzev z Moskvy a Londýna. V březnu 1944 byl za úmyslné vynechání několika směn umístěn do výchovně pracovního tábora v Kunčičkách,¹²⁷ kde strávil dva měsíce a dospěl k zásadnímu rozhodnutí: „*Po propuštění z tohoto tábora, jsem přes všechny výhrůžky a výzvy, práci nenastoupil, ale naopak jsem se pevně rozhodl, vystoupiti aktivně proti svým utlačovatelům se zbraní v ruce. Asi koncem května 1944 utek jsem svým pronásledovatelům do Hostýnských hor, s úmyslem připojiti se k partyzánům.*“¹²⁸ Tam narazil na uprchlého sovětského válečného zajatce Ivana Gondaševského.¹²⁹ Společně se snažili navázat kontakt s nějakou partyzánskou skupinou, ale brzy zjistili, že se žádná v tomto prostoru nenachází. Spojení s místním odbojem jim v červnu 1944 zprostředkoval až pasekář Štěpán Videcký z Jablůnky u Vsetína.

Krajčík s Gondaševským kolem sebe postupně shromáždili skupinu z válečných zajatců na útěku a dalších uprchlíků z řad domácího obyvatelstva, kteří hledali v Hostýnských a Vsetínských vrších útočiště. Velením jejich skupiny pověřil Vladimír Krajčík svého společníka Ivana Gondaševského. Chtěli provádět diverzní, sabotážní a bojovou činnost a napomoci tak rozvoji partyzánského hnutí v kraji. Díky Videckému se napojili na rozsáhlou organizaci Josefa Sousedíka, a tím i na zpravodajskou síť paravýsadku Clay. Krajčík spolupracoval hlavně s poručíkem Františkem Juppou, poručíkem Floriánem Mynaříkem, majitelem pily v Ratiboři, a praporčíkem Aloisem Garncarzem, účetním na Mynaříkově pile. Z důvodu konspirace a strachu z odhalení gestapem vystupoval pod krycím jménem Jerry Tomison.¹³⁰ Prohlašoval o sobě, že je Estonec, příležitostně Angličan nebo Fin. Florián Mynařík vzpomínal na jejich vzájemné setkání a spolupráci následovně: „... *poznal jsem partyzána Jerisona, který mne přepadl v kanceláři. Věděl jsem, že přijde a proto jsem nebyl tak překvapen. Tuto návštěvu viděl můj správce Joža Zgabaj. S Jerisonem navázal jsem trvalejší spolupráci až když ho Juppa ze Vsetína prověřil. Sjednal jsem s Jerisonem spojení Nár. Výb. Sousedík a připravovali*

¹²⁷ Tamtéž, s. 151.

¹²⁸ VÚA–VHA, Sb. žádostí o přiznání charakteru čs. partyzána, Krajčík Vladimír (čj. 157).

¹²⁹ VÚA–VHA, fond Partyzánské a odbojové hnutí v Československu, karton 27, inv. č. 439, fol. 1. V historickém záznamu *Úderná rota I. čsl. partyzánské brigády Jana Žižky kpt. part. „Jerryho“ – Vladimíra Krajčíka*. s. 2 se uvádí, že se s Ivanem Gondaševským znali již z dřívějšíka.

¹³⁰ V některých poválečných archivních materiálech se objevují i varianty Jerry Tomson nebo Jerison. Během války používal Vladimír Krajčík verzi Jerry Tomison při komunikaci se štábem 1. čs. partyzánské brigády Jana Žižky, proto je v textu práce použito právě toto znění jeho krycího jména.

jsme jednotlivé organizováni pro celý náš kraj. Jerison bydlel u Malinů¹³¹ na pasekách. Tam jsem kolikrát v noci docházel na porady. Dával jsem s praporčíkem¹³² informace Jerimu kde je třeba co dělat, hlavně jsme ho informovali o lidech udavačích a kolaborantech. Tyto, Jeri vyhledával a čistil kraj od škůdců.¹³³

Obrázek 2: Paseka U Malinů na rozhraní katastrů obcí Pržno a Ratiboř, kde Jerry často pobýval.

Zmíněných přepadů využívala skupina kolem Jerryho i k získávání zbraní, především poté co bylo jasné, že se nedočkají shozu zbraní slibovaném paraskupinou Clay. Oběťmi přepadů byli hlavně hajní, jako tomu bylo 19. října 1944, kdy skupina partyzánů odebrala ve večerních hodinách loveckou pušku Josefu Syslovi ze Semetína, který se zrovna vracel ze svého revíru domů. Partyzáni byli ozbrojeni samopaly a vybaveni reflektorem.¹³⁴ Stejně dopadl i František Čunek z Lhoty u Vsetína.¹³⁵ V četnickém hlášení bylo dále uvedeno, že nelze zjistit, jestli oba přepady provedla stejná skupina „banditů“, ale oddíl Vladimíra

¹³¹ Na pasece U Malinů byl vybudován bunkr sloužící sovětským zajatcům, které místní převáděli na Slovensko.

¹³² Myšlen praporčík Alois Garncarz.

¹³³ SOKA Vsetín, fond Pozůstalost Pavlík, karton 9, inv. č. 407, F. Mynařík–Vzpomínky na odboj, s. 6.

¹³⁴ MZA, fond B 72, kart. 531, poř. č. 585, fol. 531, hlášení četnického velitelství Vsetín ZČV Brno č. 10008/213/4 z 20. října 1944.

¹³⁵ Tamtéž. fol. 537, dodatek k hlášení četnického velitelství Vsetín ZČV Brno č. 10008/218/4 4 z 21. října 1944.

Krajčička se hlásí k oběma akcím.¹³⁶ Dramaticky se jeví přepadení kriminálního asistenta Jaromíra Božoňe ze Vsetína, jež se odehrálo v údolí Semetín také 19. října, kam Jaromír Božoň dorazil na motorce, aby vyšetřil případ vloupání. Okolo šesté hodiny večer jej přepadlo šest pistolí a karabinami ozbrojených partyzánů, kterým pod nátlakem vydal svou služební pistoli značky ČZ s pěti náboji, služební průkaz a baterku. Poté se mu podařilo na motocyklu partyzánům ujet. Ujížděl ovšem tak zběsile až prořízl jednu z pneumatik a nepoužitelný stroj nechal ležet v příkopu u cesty. Nebezpečí však unikl.¹³⁷ Ve všech případech byly informovány všechny složky nacistického protipartyzánského aparátu, včetně *Jagdkommand*a z Velkých Karlovic.

Na jaře 1944 se do prostoru Hošťálkové dostala také skupinka uprchlých sovětských válečných zajatců – Timofej Makějev, Trofim Bašmanov, Alexandr Tyrtyšný a nemocný Michail Kasumov.¹³⁸ Na přechodnou dobu je u sebe ukryl Jaroslav Češek z Hošťálkové¹³⁹ a poskytl jim informace k přechodu na Slovensko, který se skupině nezdařil. Navíc Michail Kasumov podlehl nemoci. Zbytek skupiny se vrátil zpátky na Vsetínsko, kde se rozhodli založit spolu s místními obyvateli Aloisem Havlíkem, Karlem Vaňkem a Jaroslavem Češkem odbojovou organizaci s názvem Pro Vlast. Ve stejnou dobu operovala v kraji také ilegální skupina vedená Jaroslavem Ocáskem, zvaným Jaroš.

6.1 Diverzní skupina Viktora Ševcova-Grekovského

Sjednotit všechny dílčí skupiny pod jednotné vedení dostal za úkol oddíl kpt. RA Viktora Grigorjeviče Ševcova-Grekovského, který byl vyslán na Vsetínsko D. B. Murzinem, zástupcem velitele partyzánského oddílu Jana Žižky.

Oddíl se dostal do místa určení počátkem října 1944, a to na paseku Borčí u Ratiboře k Ludvíku Hynkovi, kam je přivedl mjr. RA Vasil Rostovce, který se tam na podzim 1943 ukrýval. *„Jednou jsem přišel pozdě večer ze své kovárny ve vesnici Ratiboř domů na paseky. Všichni už spali. Vytáhl jsem knihu, do které jsem zapisoval denní práci v kovárně, a zcela ponořen do své práce slyším najednou těžké kroky na náspe a vzápětí údery na*

¹³⁶ *Úderná rota I. čsl. partyzánské brigády Jana Žižky kpt. part. „Jerryho“ – Vladimíra Krajčička*. s. 3.

¹³⁷ MZA, fond B 72, kart. 531, poř. č. 585, fol. 536, hlášení četnického velitelství Vsetín ZČV Brno č. 10008/218/44 z 21. října 1944.

¹³⁸ *Valaši, nedajme sa! 70. výročí odboje proti fašizmu na Valašsku*. Vsetín 2014. s. 19.

¹³⁹ Rodina Jaroslava Češka se angažovala v odboji od prvních let okupace. Jaroslavovi rodiče a starší bratr byli zatčeni gestapem. Jaroslav se sestrou Olgou výrazně podporovali a spolupracovali s partyzány. Jaroslav Češek byl v lednu 1945 jmenován velitelem samostatného oddílu.

dveře. *Tiše jsem otevřel a blížil se k brance. „Kdo tu?“ V okamžiku jsem měl tři pistole na prsou. „Kdo jsi? Čech nebo Germán?“ „Jsem Moravan!“ odpověděl jsem. A protože u nás na verandě visí paroží, ptali se: „Ty hajník? Revírník?“ „Jsem místní kovář,“ odpověděl jsem znovu. Tu pistole klesly. Slyšel jsem „Kapitáne, jsme na správném místě!“ Pozval jsem je dovnitř, rozžal v lampě světlo, které jsem předtím zhasl, a v tom už dva z nich mi viseli na krku a líbali mne. „Tovariš, ty nás nepoznáváš?“ Teprve teď se ještě jednou podívám a zjišťuji, že to jsou ti dva, kteří před rokem u nás leželi pod jabloní, když jsem přišel ze vsi domů. Major Vasiljevič a jeho druhové,“¹⁴⁰ vzpomínal na první setkání s oddílem Ševcova-Grekovského Ludvík Hynek.*

První kontakty získala skupina na odbojáře Ludvíka Hájka z Ratiboře, v jehož bytě se konala řada schůzek s jinými odbojovými pracovníky, a strážmistra Jana Žúrka z Hošťálkové. Mezi první větší skupiny, které se napojily prostřednictvím oddílu Ševcova-Grekovského na štáb 1. čs. partyzánské brigády Jana Žižky, patřila organizace Pro Vlast. Stalo se tak 6. října 1944 v místě zvaném „U Dubu“, na soutoku říčky Ratibořky a Bečvy.¹⁴¹ Poté se 13. října uskutečnilo setkání Ševcova -Grekovského s por. Františkem Juppou na pasece U Malinů. František Juppa fungoval jako spojka zpravodajské sítě výsadku Clay, a tak přislíbil možnou spolupráci tohoto celku s partyzány. Zároveň díky němu mohla začít spolupráce s odbojovou organizací Josefa Sousedíka. Ve stejnou dobu podřídil svou skupinu jednotnému partyzánskému velení Jaroslav Ocásek, který se stal spolehlivou spojkou mezi partyzánskými oddíly. Ševcov-Grekovský se snažil upevnit postavení svého oddílu nejen v okolí Ratiboře a Hošťálkové, ale vysílal své lidi i do jižní části Hostýnských vrchů, a to na paseky v katastru obcí Vlčková, Kašava, Držková a Liptál. Zejména vrch Chléviska, mezi obcemi Hošťálková a Liptál, a samota U Manišů se stali vyhledávaným partyzánským útočištěm.¹⁴² Místní pasekáři se také podíleli na zásobování partyzánů.

Partyzánský oddíl Ševcova-Grekovského o sobě dal okupačnímu aparátu vědět 19. října 1944, když přebral trafik Arnošta Poslušného v Ratiboři. Podle úředního hlášení se partyzáni vydávali za německou policii, aby jim trafikant otevřel. Zcizili asi 8 000 cigaret značek Vlasta a Viktoria, za které zaplatili 4 000 korunami.¹⁴³

¹⁴⁰ HAŠA, Stanislav a kol.: *Partyzánská obec Ratiboř*. Ratiboř 1980. s. 20.

¹⁴¹ *Ratiboř – Valašská dědina*. Ratiboř 2006. s. 60.

¹⁴² HROŠOVÁ, Marie: *Na každém kroku boj*. Vsetín 2012. s. 82.

¹⁴³ MZA, fond B 72, kart. 531, poř. č. 585, fol 525, hlášení četnické stanice Hošťálková ZČV Brno č. 10008/210/44 z 19. října 1944.

Další zásobovací akce byla naplánovaná na následující den. Ještě před samotnou akcí se konala informativní schůzka u Ludvíka Hájka v Ratiboři, na kterou přivedl Florián Mynařík Vladimíra Krajčíka,¹⁴⁴ jenž se tak dostal do kontaktu s oddílem Ševcova-Grekovského. Krajčík vystupoval v roli Estonce Jerryho. Ani při rozhovoru s Ševcovem-Grekovským nepřiznal, že je ve skutečnosti Čech. Dokonce situace došla tak daleko, že se pokoušeli dorozumět rusky, francouzsky a nakonec se domlouvali lámanou němčinou.¹⁴⁵ Přesto se oba dohodli na vzájemné spolupráci, přičemž měl být později Jerryho oddíl podřízen velení štábu partyzánského oddílu Jana Žižky. Téže noci několik mužů ze skupiny Ševcova-Grekovského spolu s Jaroslavem Ocáskem, Floriánem Mynaříkem, Ludvíkem Hájkem, vrchním strážmistrem Švidrnochem, Vladimírem Krajčíkem – Jerryem a jeho lidmi vnikli okolo půl druhé v noci do domů obuvníků Josefa Barbořáka a Josefa Kotěny v Ratiboři, aby si zajistili vhodnou obuv na nadcházející zimu. Odebrali asi 50 párů pracovních bot a holínek, které si zde nechala opravit *Technische Nothilfe*. V četnickém hlášení o přepadu bylo uvedeno, že „bandité“ mluvili rusky a špatnou češtinou. Část z nich byla oblečena do uniforem československé armády, část do civilního oblečení.¹⁴⁶ Partyzáni oběma živnostníkům zaplatili za práci i materiál. Získaná obuv byla částečně uskladněna na Mynaříkově pile, zbytek na Košiarských pasekách. Na uskladnění se podíleli mimo jiné i Vladimír Krajčík s kpt. Ševcovem - Grekovským, který tehdy, dle svých vlastních slov, poznal, že „kapitán je mužem, s nímž budu pracovati a jemu sdělím pravdu o svém jménu a národnosti.“¹⁴⁷ Oba se následně dohodli, že se znovu sejdou, aby jednali o další spolupráci.

Pozornosti partyzánů neunikla ani prodejna Baťa v Hošťálkové, kterou navštívili 23. října 1944 okolo osmé hodiny večerní. Odnesli odtud devadesát tři párů pracovní obuvi a dvanáct párů gumáků v celkové hodnotě asi 12 000 korun. Partyzáni mluvili rusky, česky a slovensky, přičemž uvedli, že potřebují boty pro 160 000 mužů. Získanou obuv odvezli pomocí automobilu.¹⁴⁸

6.1.1 Jednání odbojářů na pile v Ratiboři a jeho tragické vyústění

Avizovaná schůzka mezi kapitánem Viktorem a Vladimírem Krajčíkem byla domluvena na 27. října 1944 na pile Floriána Mynaříka v Ratiboři, která se stala

¹⁴⁴ HO MZM, fond Sbirky, inv. č. S 7235 – 7237, fol. 6.

¹⁴⁵ Vladimír Krajčík hrál roli Estonce i před členy své vlastní skupiny. I s nimi komunikoval v němčině.

¹⁴⁶ MZA, fond B 72, kart. 531, poř. č. 585, fol. 538, hlášení četnické stanice Hošťálková ZČV Brno č. 10008/226/44 z 21. října 1944.

¹⁴⁷ *Ratiboř – Valašská dědina*. Ratiboř 2006. s. 63.

¹⁴⁸ MZA, fond B 72, kart. 531, poř. č. 585, fol. 558, hlášení četnické stanice Hošťálková ZČV Brno č. 10008/238/44 ze dne 24. října 1944.

vyhledávaným stanovištěm partyzánů, kde často přespávali. Jednalo se o významné setkání mnoha odbojových pracovníků z východní Moravy, na níž se měla domluvit vzájemná koordinace odbojových sil. Hlavní slovo měl kpt. RA Viktor Ševcov-Grekovský. Dostavili se zástupci odbojové organizace Josefa Sousedíka, organizace Pro Vlast a dokonce i odbojáři z Prostějova a Moravské Ostravy.¹⁴⁹ Do programu jednání byl zařazen poslech moskevského rozhlasu, a také projev Edvarda Beneše k 28. říjnu, k výročí vyhlášení samostatného Československa.

Vladimír Krajčík přišel spolu s Ivanem Gondaševským. Podle svědectví účastníků byli oba velmi dobře ozbrojeni automaty s pásy nábojů.¹⁵⁰ Atmosféra mezi nově příchozími a velitelem Ševcovem-Grekovským byla tentokrát značně napjatá, jelikož se opět pokoušel zjistit skutečnou totožnost obou mužů, což neodpovídá tvrzení Vladimíra Krajčíka, že mu tu svou prozradil již při uskladňování bot odcizených ratibořským obuvníkům. Naopak Vladimír Krajčík – Jerry v poválečné zprávě o své odbojové činnosti uvedl, že po příchodu na pilu byli muži Ševcova-Grekovského v dosti rozjařené náladě způsobené požitím alkoholem. Navíc se mezi nimi vyskytovaly Jerrymu podezřelé osoby.¹⁵¹ Asi okolo deváté hodiny večer se měli kpt. part. Jerry a Ivan Gondaševský vzdálit z místa schůzky, aby přivedli své muže. Když se jejich skupina vrátila zpátky na pilu, strhla se přestřelka, při které padli kpt. RA Viktor Ševcov-Grekovský a jeho pobočník por. RA Pavel Pimenov. Průběh celé události zůstává dodnes nevyjasněný.

Svědectví pamětníků k této tragické události jsou značně rozporuplná. Není například úplně jasné, proč Vladimír Krajčík ze schůzky odešel. Jedním z uváděných důvodů mělo být obvinění Jerryho z terorizování a okrádání místních pasekářů, čímž poškozoval pověst partyzánů. Ševcov-Grekovský žádal vysvětlení, ale Jerry měl trvat na tom, že se bude zodpovídat pouze veliteli oddílu Jana Žižky. Ševcov-Grekovský souhlasil, že se vydají do štábu brigády, přičemž měl Vladimír Krajčík odejít, aby o tom informoval své lidi.¹⁵² „*Kpt. Viktorin mne požádal abych mu předal 10 ozbrojených lidí a já sám prý s ním mám ještě této noci odletět letadlem do Kyjeva. Plán ten se mě samému zdál neproveditelný a*

¹⁴⁹ PŘIKRYL, Josef: *1. čs. partyzánská brigáda Jana Žižky (srpen– listopad 1944)*. Ostrava 1976. s. 150.

¹⁵⁰ HO MZM, fond Sbírký, inv. č. S 12536–12540, dopis Aloise Havlíka Josefu Přikrylovi z 15. prosince 1977, s. 3.

¹⁵¹ SOKA Vsetín, fond Pozůstalost Pavlík, karton 9, inv. č. 375, zpráva Vladimíra Krajčíka o činnosti v domácím odboji a partyzánském hnutí z června 1945, s. 3.

¹⁵² HO MZM, fond Sbírký, inv. č. S 12536–12540, dopis Aloise Havlíka Josefu Přikrylovi z 15. prosince 1977, s. 3. Viz také HO MZM, fond Sbírký, inv. č. S 7235–7237, prověřovací materiály skupiny „Hošťálková – Žůrek“, fol. 6–7.

*podezřelý... Na to jsem se odebral i s Gondaževským pro smluvených 10 lidí,*¹⁵³ uvedl jako důvod odchodu z pily Vladimír Krajčík. Celou situaci pravděpodobně zhoršil samotný problém s identifikací. Jerry se měl na schůzce chovat velmi uzavřeně až tajnůstkářsky. Odpovídal za něj pobočník Alois Opavák, a to v polštině.¹⁵⁴ Tvrdil, že jeho velitel je Angličan, poté Estonec, a proto neumí rusky. Není divu, že toto jednání vyvolávalo u ostatních účastníků schůzky nedůvěru a pochybnosti. V další verzi událostí měl být Jerry vyzván, aby svou totožnost dosvědčil nějakým dokladem, pro který se odebral na paseku U Malinů, kde jej měl údajně uložený.¹⁵⁵

Kvůli bezpečnosti bylo okolí pily střeženo partyzány z oddílu Ševcova-Grekovského, kteří v kanceláři pily oznámili, že se Jerry se svými muži vrací. Od tohoto okamžiku se výpovědi svědků výrazně rozcházejí. *„Při cestě zpět na pilu jsem poslal jednoho z mých lidí, partyzána Aloise Opaváka napřed jako pátrače a sám jsem postupoval vpřed se svým oddílem. Chtěl jsem napřed upozornit kpt. Viktorina na podezřelého muže v jeho společnosti, kteří mně byli známí a důvodně podezřelí z udavačství. Mimo těchto lidí byl s kpt. Viktorinem také přítomen p. Alois Havlík, krycího jména Sokol z Hošťálkové u Vsetína, k němuž jsme měli také plnou nedůvěru, neboť mé spojky zjistili, že jmenovaný Havlík vybral větší částku peněz od lidí pro partyzány a tyto peníze použil, jak mi spojkami bylo hlášeno, pro krytí osobních útrat. Když jsme se přiblížili na 10 m ku kanceláři pily, uslyšel jsem za sebou vzrušený rozhovor. V tom okamžiku bylo také ze dveří pily vystřeleno z pistole. Uskočil jsem rychle stranou. Mezitím se rozpoutala prudká střelba, které jsem se pro nebezpečí, že ve velké tmě zastřelím některého z vlastních lidí nezúčastnil. Přestřelka trvala asi deset minut, po níž se všichni rozprchli,*¹⁵⁶ popsal dění na ratibořské pile Vladimír Krajčík. Alois Opavák poté svému veliteli ohlásil, že když stál u kanceláře pily, někdo zvolal *„Halt! Hände hoch!“* a vystřelil, načež on sám opětoval palbu ze svého automatu. Střílel do prostoru dřevěné boudy, která se na pile nacházela.¹⁵⁷

¹⁵³ SOKA Vsetín, fond Pozůstalost Pavlík, karton 9, inv. č. 375, zpráva Vladimíra Krajčíka o činnosti v domácím odboji a partyzánském hnutí z června 1945, s. 3.

¹⁵⁴ HAŠA, Stanislav a kol.: *Partyzánská obec Ratiboř*. Ratiboř 1980. s. 32.

¹⁵⁵ SOKA Vsetín, fond Pozůstalost Pavlík, karton 9, inv. č. 407, vzpomínky Floriána Mynaříka na odboj, fol. 7.

¹⁵⁶ VÚA–VHA, Sb. žádostí o přiznání charakteru čs. partyzána, Krajčík Vladimír (čj. 157).

¹⁵⁷ V tomto prostoru pak byla nalezena těla mrtvých partyzánů.

Ludvík Hájek, jenž se v kritickou dobu nacházel v kanceláři pily, vylíčil situaci trochu jinak: „Asi tak za hodinu se rozlétly dvěře do místnosti v níž jsme se nacházeli a naše hlídka již odzbrojena volala: „Pojďte honem ven“ tam je „Hände hoch“! Kpt Viktor řekl: „Kdože chce po ruském důstojníkovi Hände hoch? Vyběhl ven s pistolí a my ostatní za ním. V tom okamžiku kdesi za kládama vylétla raketa a současně spustil z návrší od lesa palbu kulomet. Střílel světelnými náboji a byl zaměřen na východ z místnosti, kde jsme se nacházeli. Kpt Viktor padl jako podřátý, Pavka Pimenov poskočil ještě pár kroků, chtěl hodit granát ale padl rovněž jako podřátý. My ostatní jsme se plížením dostali do mlýnského náhona¹⁵⁸ kde jsme nepřítel neviděli s výjimkou kulometného hnízda a ten byl pro pistole příliš vzdálen.“¹⁵⁹

Obrázek 3: Pila Floriána Mynaříka. Pohled z lesa, kde se nacházelo stanoviště kulometu. Vlevo zděná budova mlýna.

Odbojáři se domnívali, že se stali oběťmi konfidentů nebo přímého zásahu gestapa. Proto se snažili z místa schůzky dostat do bezpečí, a to většinou na vrch Chléviska, kde pobýval mjr. RA. Vasil Rostovce. Gestapo žádnou podobnou akci neplánovalo. Naopak

¹⁵⁸ V bezprostředním sousedství pily se nacházel mlýn patřící švagrovi Floriána Mynaříka.

¹⁵⁹ HO MZM, fond Sbírký, inv. č. S 12536–12540, dopis Ludvíka Hájka Josefu Příkrylovi z 18. listopadu 1974, fol. 254.

německé bezpečnostní orgány celou příhodu intenzivně vyšetřovaly poté, co jim Josef Bartoník z Ratiboře oznámil, že se 27. října okolo půl dvanácté v noci na pile intenzivně střílelo. Na místě byli nalezeni dva mrtví muži.¹⁶⁰ Dle dalšího vyšetřování byli identifikováni jako Rusové, kteří se podíleli na zcizení zboží z Baťovy prodejny v Hošťálkové, jelikož jeden z nich měl na sobě ukradené boty právě odtud. Také se u nich nenašly žádné osobní nebo jiné předměty. Ostatní partyzáni tyto věci pravděpodobně odnesli, aby gestapo nezískalo nic, co by jej přivedlo na stopy dalších odbojářů. Na místě partyzáni zanechali těžký kulomet s velkým množstvím vystřílených nábojů. Proti plánované německé akci mluví i to, že žádná z protipartyzánských složek o ní v hlášení svým nadřízeným nemluví jako o operaci, kterou by připravily.¹⁶¹

Několik dní po tragédii na Mynaříkově pile byl gestapem zatčen Ludvík Hájek, který byl před uvězněním v Kounicových kolejích v Brně nakrátko držen ve Zlíně, kde se setkal s postřeleným partyzánem Marušiácem, kulometčíkem Jerryho oddílu. *„Nevybíravými slovy jsem mu vyčítal proč do nás střílel, na což on odpověděl, že takový rozkaz dostal od Jeriho s tím, že na pile jsou němci.“*¹⁶²

Vladimír Krajčík se po přestřelce rozhodl opustit „horkou půdu“ Hostýnských vrchů. Spolu se svou skupinou se odebral do Beskyd k Čeladné, kde narazil na ruského velitele Nikolaje,¹⁶³ kterému předal část svých mužů.¹⁶⁴ Jerryho skupina se přemístila do Beskyd v době, kdy začala protipartyzánská operace Tetřev, a tak bylo delší setrvání v tomto prostoru nebezpečné. Pravděpodobně i z tohoto důvodu se v polovině listopadu 1944 vrátili zpátky na Valašsko, kam se přesunul i štáb 1. československé partyzánské brigády Jana Žižky. Na konci prosince 1944 se Jerry a Ivan Gondaševský sešli s Aloisem Garncarzem¹⁶⁵ v domě Štěpána Videckého, kterému chtěl Jerry objasnit, co se na Mynaříkově pile stalo. *„Jerry v přítomnosti Ivana řekl, že dal Ivanovi výslovný rozkaz před odchodem skupiny na pilu nestřílet ať se děje co se děje, Ivan toto potvrdil a obhajoval se tím, že bylo na ně stříleno a v domění že Jerry padl, dal povel ke střelbě. Při další řeči*

¹⁶⁰ MZA, fond B 252, inv. č. 1969, fol. 518, hlášení ředitelství protektorátní kriminální policie v Brně č. 1700/44 z 28. října 1944.

¹⁶¹ Ratiboř – Valašská dědina. Ratiboř 2006. s. 65.

¹⁶² HO MZM, fond Sbirky, inv. č. S 12536 – 12540, dopis Ludvíka Hájka Josefu Přikrylovi z 18. listopadu 1974, s. 2.

¹⁶³ Nejsou známy bližší údaje o tomto veliteli.

¹⁶⁴ *Úderná rota 1. čsl. partyzánské brigády Jana Žižky kpt. part. „Jerryho“ – Vladimíra Krajčíka.* Holešov 1947. s. 5.

¹⁶⁵ Alois Garncarz byl nucen 30. prosince 1944 odejít do hor, kde založil vlastní partyzánskou skupinu, jelikož hrozilo, že by byl zatčen gestapem, které v té době provádělo rozsáhlé zatýkání v Sousedíkově skupině, jejímž členem Garncarz byl.

*s Jerry mě tento prosil abych mu zjednal možnost dostavit se před štáb I. ěsl. part. brig. J. Ź. kde se chtěl ze věeho nařěení ospravedlnit, chtěl jen abych tam vyjednal, Źe jej nezastřelí dřívě než jej vyslechnou, pak ať se stane cokoliv, bude-li uznán vinným, přijme klidně smrt, něli pak by rád nahradil kpt. Viktorina, neboťví, Źe to byl jeden s nejlepších partyzánů,*¹⁶⁶ popsal setkání Alois Garncarz.

Schůzka, o kterou Jerry usiloval, byla skutečně zprostředkována. Vyšetřováním dění na pile v Ratiboři se zabýval komisař brigády kpt. RA Ivan Petroviĉ Stěpanov. Jerry mu zaslal svou vlastní výpověď k tragédii s názvem „Vlastní přiznání a protokol–Jerry Tomisona Estonce“. Popsal v ní svou motivaci k provádění odbojové a partyzánské ěinnosti, věetně popisu organizování vlastního partyzánského oddílu. Jerry uvedl, Źe byl považován za gestapo, ale neví, jak k tomu došlo. Jistá nedůvěra k totožnosti osob na pile se rozšířila i mezi Jerryho lidi, k ěemuž měl přispět i Ivan Gondaševský. „Viděl jsem nebezpečí, nato jsem vyslal jednoho muže, Rud. Brab.¹⁶⁷ aby upozornil kapitána, Źe jdeme se skupinou k dojednání. Svěmu lidu jsem dal zákaz střelby, jenž mělo býti použito jen v nejnutenější obraně. Což vřak Ivan zmařil a začal odzbrojovati muže, při ěemž vřak vznikla z vaří strany obranná střelba, jenž byla opětována a při níž padl kap. Viktor a jeden vař ělověk. Aĉ byly různé dohady z mé pistole nepadla vřak řádná rána proti vám ... Později jsem si vře znovu uvědomil, Źe musí (neĉitelně) objasněné nedorozumění, proto jsem sám se dvěma muži (Michal Rus, Rud. Brab.) hledal štáb, bych dokázal Źe nejsem gestapo a zrádce, nýbrž mužem jenž si přál bojovat i padnouti pro vlast. Smrt Kapitána uĉinila na mne hluboký dojem neřtěstí, neboť on se mi stal kamarádem. Proto jsem nyní sepsal onen krátký protokol v případě bych nedošel pro smrt ke slovu.“¹⁶⁸ Z uvedené výpovědi Vladimíra Krajĉíka je zjevně, Źe se důvodně obával o svůj život. Přesto se na Valařsko vrátil, aby pokračoval v boji v řadách partyzánů. Ivan Stěpanov posoudil celou situaci jako souhru neřťastný náhod, při níž sehrál svou úlohu i alkohol, který odbojári na pile vypili. Jerry byl následně zařazen do formujících se struktur partyzánské brigády.

Rozklíĉovat události na Mynaříkově pile je i přes výře uvedené skuteĉnosti obtížné. Holým faktem zůstává, Źe formující se brigáda Jana Źižky přiřla smrtí kpt. RA Viktora Grigorjeviĉe řevcova-Grekovského a jeho poboĉníka por. RA Pavla Pimenova o schopné organizátory partyzánského hnutí, kterým se podařilo podříditi jednotnému velení znaĉnou

¹⁶⁶ HO MZM, fond Sbírký, inv. ĉ. S 4223, fol. 36.

¹⁶⁷ Mínen partyzán Rudolf Bravenec.

¹⁶⁸ VÚA–VHA, fond ÚřPH v Kyjevě 1944–1945, karton. 40, inv. ĉ. 160, fol. 85, Vlastní přiznání a protokol Jerryho Tomisona Estonce z 28. ledna 1945.

část odbojových skupin v jejich operačním prostoru. S jistotou lze říci, že gestapo ani jiné německé složky se na dění v Ratiboři nepodílely. Někteří účastníci schůzky byli ale údajně upozorněni, že se v okolí vyskytuje větší množství konfidentů a gestapo nějakou větší akci chystá,¹⁶⁹ což pravděpodobně byla mylná informace. Příčinou vzájemné střelby mohla být skutečnost, že obě skupiny si nebyly zcela jisty vzájemnou důvěryhodností. Nezanedbatelnou úlohu sehrálo i to, že muži na pile oslavovali výročí vzniku samostatného Československa konzumací většího množství alkoholu. Spouštěčem střelby pak bylo zvolání „*Hände hoch!*“, ačkoliv není jasné, kdo jej vyřkl. Tragické vyústění schůzky odbojářů na pile v Ratiboři tak stále zůstává nevyjasněné a plné dohadů.

6.2 Oddíl kapitána Jerryho od počátku roku 1945 do konce války

V prosinci 1944 partyzáni prováděli spíše drobné akce s cílem doplnit zásoby, výstroj a výzbroj. Štáb partyzánské brigády Jana Žižky v novém působišti prováděl reorganizaci vnitřní struktury, aby jemu podřízené partyzánské oddíly mohly v posledním roce války vystoupit proti nepříteli mnohem intenzivněji. „*Komisař Stěpanov rozdělil bojové úkoly mezi základní partyzánské skupiny (budoucí oddíly brigády). Skupina P. Bud'ka dostala za úkol likvidovat živou sílu protivníka. Skupina Stěpanova měla za úkol boj proti speciálním protipartyzánským jednotkám... Skupina nadporučíka Dolinova měla za úkol provádět především diverzní operace na železničních komunikacích.*“¹⁷⁰

Skupina kapitána Jerryho přímo podléhala velení komisaře brigády I. P. Stěpanova, od nějž dostal Vladimír Krajčík 30. prosince 1944 pověření, ve kterém se přímo uvádělo, že: „*Štáb I. čsl. partyzánské brigády Jana Žižky tímto pověřuje Vladimíra Krajčíka pod názvem kapitána „Jerryho“ veškerou organizační činností partizánského odbojového hnutí „Čech a Moravy“ co právoplatného činitele štábu Jana Žižky.*“¹⁷¹

Dne 25. ledna 1945 obdržel Jerry vzkaz, aby se spolu s Ivanem Gondaševským co nejdříve dostavili do štábu brigády ke kapitánu Stěpanovovi, který v té době velel brigádě, dokud se dostatečně nezotaví D. B. Murzin. Stěpanov dal ve zmíněném vzkazu Jerrymu jasně najevo, že pokud se dopustil nějakého přestupku, musí jej vykoupit „*před svým lidem,*“¹⁷² čímž narážel na střelbu na pile v Ratiboři. Vladimír Krajčík si vzal jeho doporučení k srdci. Praporčíkem Garncazem byl jmenován velitelem připravované akce

¹⁶⁹ HO MZM, fond Sbírký, inv. č. S 12536–12540, dopis Aloise Havlíka Josefu Přikrylovi z 15. prosince 1977, s. 21.

¹⁷⁰ HROŠOVÁ, Marie: *Na každém kroku boj*. Vsetín 2012. s. 171.

¹⁷¹ VÚA–VHA, fond Partyzánské a odbojové hnutí v Československu, karton 27, inv. č. 439.

¹⁷² HO MZM, fond Sbírký, inv. č. S 7201–7212.

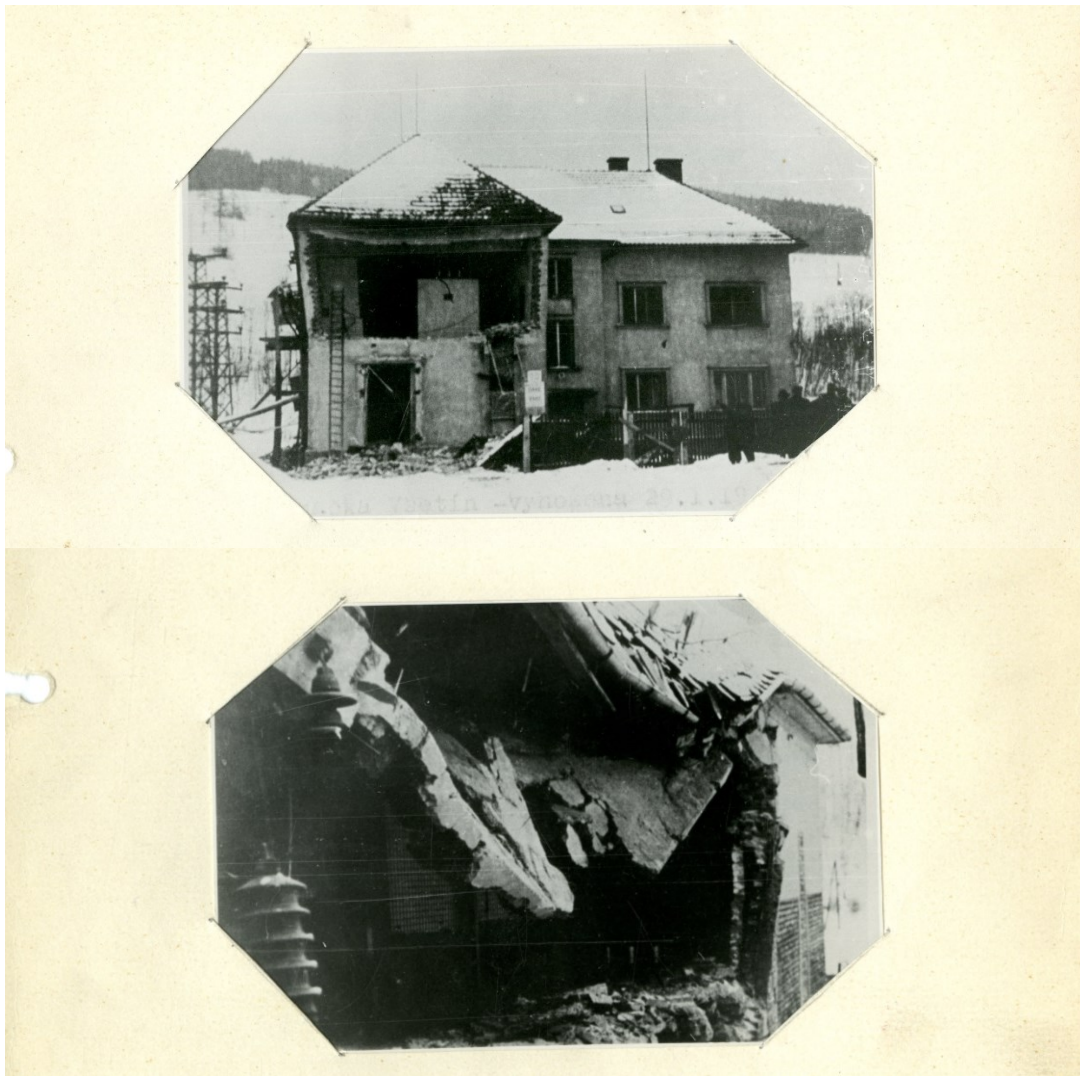
na zničení spínací stanice u Vsetína. Jerry si vybral skupinu šesti lidí – Vladimíra Strbačku, Svatopluka Beránka, Stanislava Vaňka, Ladislava Kočičku, mladého Evžena Sobotku a Vladimíra Garncarza, jenž byl pověřen přípravou nálože.¹⁷³ V noci 30. ledna 1945 dorazila skupina maskovaná bílými plášti ke spínací stanici. Již předem bylo rozhodnuto, že se nesmí nic stát Čechům, kteří obývali domek přiléhající přímo k spínací stanici. „*Hned se započalo s buděním a zajišťováním všeho obyvatelstva domku, když jim bylo sděleno, že spínačku vyhodíme. Ovšem, že se to neobešlo bez různých scén. Nikdo nevěděl co vzít napřed. Někdo chtěl tahat i nábytek. Pomáhali jsme lidu rychle do kabátů a županů, předávali jeden druhému a odváděli do nedalekého protiletického krytu. Při tom Jerry všem nařídil, aby druhý den Němcům oznámili, že spínačku přepadlo alespoň 50 partyzánů, ozbrojených až po uši,*“¹⁷⁴ vzpomínal Vladimír Garncarz. Poté co se Jerry ujistil, že v budově nikdo nezůstal, dal rozkaz k odpálení nálože. Spínací stanici se podařilo zcela zničit. Škoda se vyšplhala asi na pět miliónů korun. Budova stanice musela být postavena zcela nová. Výroba ve vsetínských továrnách, včetně Zbrojovky, byla na několik dní přerušena.¹⁷⁵ Jedná se tak o jednu z neúspěšnějších akcí odboje na Moravě.¹⁷⁶

¹⁷³ SOKA Vsetín, fond Pozůstalost Pavlík, karton 10. inv. č. 430, Vyhození vsetínské spínací stanice.

¹⁷⁴ Tamtéž.

¹⁷⁵ NA, fond Paměti bojovníků, soutěžní práce Jana Smutka, inv. č. 1032.

¹⁷⁶ ČERNÝ, Vladimír: *Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944–1945*. Disertační práce. Brno 2006. s. 177.

Obrázek 4: Zničená spínací stanice.

Vladimír Krajčák si dále dělal zálusk na železniční most přes řeku Bečvu mezi Vsetínem a Jablůnkou. Předběhl jej však npor. RA Alexandr Dolinov, který destrukci provedl 31. ledna. Poškození mostu bylo vysoké. Nákladní vlaky musely jezdit oklikou, ale osobní doprava na trati Horní Lideč – Hranice byla zachována formou přestupu.¹⁷⁷

Skupina partyzánů, již velel kpt. Jerry, se brzy rozrostla o další členy. V Jablůnce u Vsetína sloužila skupina Belgičanů, kteří se jako příslušníci Technische Nothilfe podíleli na hlídání místní zbrojovky. Po jednání s Aloisem Garncarzem projevíli zájem o vstup do partyzánské brigády. Belgičané byli podřízeni Vladimíru Krajčákovi, který předal velení své předchozí jednotky Ladislavu Strbačkovi. Belgičané s sebou k oddílu přinesli tři kulometry i s pásy nábojů, deset karabin a čtyři pistole.¹⁷⁸

¹⁷⁷ HROŠOVÁ, Marie: *Na každém kroku boj*. Vsetín 2012. s. 182.

¹⁷⁸ VÚA–VHA, fond Partyzánské a odbojové hnutí v Československu, karton 27, inv. č. 439, s. 4.

Obrázek 5: Skupina Belgičanů s velitelem Vladimírem Krajčikem (stojící úplně vlevo). Vedle něj partyzán Franc Weestels, s kloboukem na hlavě, který padl v březnu 1945 na pasece Bílová.

Diverzní akce na železnici i zničení spínací stanice provedené partyzány v uplynulém měsíci vyvolaly tvrdou reakci protipartyzánského aparátu. Rozjelo se intenzivní pátrání po pachatelích, které bylo prozatím bezvýsledné. Až 8. února 1945 narazili příslušníci stíhacího oddílu policejního pluku SS č. 20 z Loučky a oddílu ke zvláštnímu použití č. 31 z Bystřice pod Hostýnem na pasece Bílová, v katastru obce Rajnochovice, na skupinu jedenácti partyzánů,¹⁷⁹ kteří se ukrývali v usedlostech Jindřicha Růčka a Aloise Kubíčka. Během prudké přestřelky padlo šest partyzánů, čtyři byli zraněni, jeden z nich těžce. Německá strana žádné ztráty nezaznamenala. Dům Jindřicha Růčka, včetně hospodářských budov, byl nacisty zapálen a zcela vyhořel. Celá rodina Jindřicha Růčky a Alois Kubíček byli zatčeni. Spolu s nimi byli zadrženi Martin Zubíček a Josef Václavík z Rajnochovic, kteří se v kritickou dobu zdržovali v blízkosti Růčkova domu.¹⁸⁰

¹⁷⁹ SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava. Nacistický protipartyzánský aparát v letech 1944–1945*. Praha 1991. s. 195.

¹⁸⁰ ČERNÝ, Vladimír: *Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944–1945*. Disertační práce. Brno 2006. s. 178.

Partyzáni z oddílu Alexandra Dolinova přišli na Bílovou 4. února, aby tam vyčkali na shoz zbraní a materiálu. Jeden z chlapců byl nemocen, a proto na místo dorazil MUDr. F. Starý, který mu poskytl lékařskou péči. O lékařově cestě na paseky se pravděpodobně v hospodě někdo zmínil, a tak se MUDr. Starý rozhodl svou cestu na paseky hlásit v domnění, že partyzáni už odešli. Německé jednotky obklíčily v dopoledních hodinách celou Bílovou a zaskočily tak partyzány, kteří zcela podcenili pravidla bezpečnosti a nepostavili hlídky. Ačkoliv se pokoušeli bránit, neměli šanci. Uprchnout se podařilo pouze Konstantinu Arzamascevovi.¹⁸¹

Ztráta spolubojovníků se silně dotkla ostatních členů brigády Jana Žižky. Umělecká vzpomínka Vladimíra Krajčíka na ztrátu kamarádů vyjadřuje jeho niterné pocity. *„Na ten den vzpomínám jako na jeden z nejčernějších tragických dnů v celém životě brigády. Poznamenal nás všechny a navždycky. Svým varovným příkladem, svým významem, svým poznáním, jaký je nepřítel... Čekal se letecký výsadek zbraní.*

Partyzánští chlapci, určení k jejímu přijetí, se ukrývali po chalupách pasekářů v Rajnochovicích, po samotách nad vesnicí.

Bleskový úder nepřítel, boj krátký, neočekávaný, nerovný. V jediné chvíli v několika minutách, padlo deset mladých životů. Chalupy ukrývačů, chudých, ale velkých valašských hrdinů, byly zapáleny zběsilými německými katany, lidé zatčeni, vyslýcháni, mučeni, bití. Vzňali se jako pochodně. Lidé, zvířata i jejich příbytky.

Proboha, jakže...? Ptáte se. Proč, proč se tak stalo? A co, co spojky? Rozvědky? Co stráže? Co stráže...?

Inu těžká odpověď. Jak snadné přiznat člověku jeho kladné povahové vlastnosti a jak těžké doznat lidskou nedostatečnost, slabost, neopatrnost! Jak těžké přiznat pouhou touhu – žít...

Jenže ve vytopené dřevěnici, v sednici u kachlové pece, v pruhovaných peřinách – Bože dobrotivý, jak je to už dlouho, co jsme nespali na loži, v peřinách... Na stole zlátla vepřová pečeně a valašskou slivovicí se zapíjelo, štrngaly pohárky, zakusoval se černý chléb a mladá krasavice se usmívala a štědře nabízela. Nabízela s kouzelným, opájitvým úsměvem, s rukou vztaženou, žhavý plamínek v očích...

A ve vytopené valašské dřevěnici, pod jejíž střechou se pobyt lidí proměnil v kratičký ráj, zapomněl lidský rozum i unavené srdce a vyhládlé tělo na prchající čas...

¹⁸¹ HROŠOVÁ, Marie: *Na každém kroku boj*. Vsetín 2012. s. 186–187.

Kterýsi z chlapců uchopil garmošku a mladé náruče se toužebně rozpráhly a nohy roztančily a rty žíznivě pily a pily... A na stole voněly boží dary a vedle při zdi pruhované peřiny a ze stropu čadivý plamínek petrolejové lampy... Mezi drobnými okny na řezbovaném kříži visel Ukřižovaný. Bože dobrotivý, jak jsi milosrdný! Což je možné v této chvíli zapomnět, jak čas letí, neúprosný čas? Jak prchají hodiny? Jak letí minuty? Což je tak nemožné zapomnět na rozkaz postavit venku stráž, když se Život – ten nejmocnější Bůh – jednou smiloval nad lidskou bídou, hladem, zimou a poskytl chvíli radosti a zapomnění na všechny bědy a utrpení, jež přinášel válečný čas...?

... Po stráni přes paseku se do kopce hrnou silné oddíly německých vojáků, přepadají horské chalupy, zatýkají lidi, bijí je a vyvlékají v poutech z domovů. I jejich ochránce a ukryvače. A vzápětí chalupy již hořely, hořely chlévy i dobytek, hořeli lidé, živé pochodně. Hořelo, hořelo...

Únorové drama na pasekách v Rajnochovicích bylo skončeno. Ale jak jsme tu zprávu přijali my, ukrytí po bunkrech a zemljankách, a jak jsem s ní žil dál, o tom jsem dlouho nebyl schopen mluvit ani psát. Byl jsem jen tvrdý voják určený k tvrdým úkolům, určený bez milosti drtit nepřitele. Já jsem nesměl podléhat citům. Byl jsem přece diverzant a sabotážník! Ale přesto, že tvrdý voják, dovedl jsem přijímat život, jaký byl, chápal jsem, cítil jsem se svými synky, i když si najednou nepočínali správně, dost rychle, dost obezřetně, podle operativních stanov. Rozuměl jsem jim. Byl jsem přece jedním z nich. Věděl jsem, že bojovat nejtěžší boj, boj proti žhavé touze – žít – je často nad síly člověka a že ty nejpřísnější zákazy a příkazy nejsou s to mu zabránit, aby se bezmocně nevzdal těm nejmocnějším silám lidského žití.“¹⁸²

6.2.1 Partyzánský oddíl Waltera von Proskowetze

Do boje proti 1. čs. partyzánské brigádě Jana Žižky nebyli nasazeni pouze zkušení konfidenti, ale i celá fiktivní partyzánská jednotka „Za rodinu“, jejímž velitelem se stal nadporučík Walter von Proskowetz. Byl velmi dobře obeznámen s místními poměry, jelikož pocházel z Všetul, dnes součást Holešova, kde jeho otec vlastnil cukrovar.¹⁸³ Tudiž kromě němčiny ovládal dobře i češtinu. Jeho oddíl tvořili převážně vlasovci a ukrajinští nacionalisté, kteří se v případě potřeby vydávali za sovětské partyzány. Ve styku s odbojáři používal Walter von Proskowetz krycí jméno Pinkas. Podařilo se mu získat důvěru

¹⁸² Tamtéž. s. 187–188.

¹⁸³ SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava. Nacistický protipartyzánský aparát v letech 1944–1945*. Praha 1991. s. 201.

přerovských odbojářů, jejichž prostřednictvím získal informace, že se štáb 1. čs. partyzánské brigády Jana Žižky nachází v turistické chatě Šanghaj na Trojáku¹⁸⁴ v Hostýnských vrších.¹⁸⁵

První schůzka mezi falešným partyzánským oddílem „Za rodinu“ a kpt. Stěpanovem se konala 24. února 1945 přímo v sídle štábu brigády. Oba subjekty se dohodly, že společně v nejbližších dnech provedou přepadovou akci v Brodku u Přerova. Avšak druhý den dorazil k Pučkům Jiří Češek,¹⁸⁶ který přinesl informaci o tom, že členové domnělé partyzánské skupiny jsou ubytováni na zámku v Hošťálkové spolu s oddílem SS. Bylo jasné, že partyzáni naletěli nacistické provokaci. Ještě téhož dne se měla konat poslední informační schůzka před plánovanou akcí, na kterou se dostavili čtyři nepraví partyzáni. Ze skutečných příslušníků brigády byli přítomni kpt. Jerry, František Molo, František Foukal, Jiří Češek a další.¹⁸⁷ Falešní partyzáni byli zajati a tři okamžitě zastřeleni. Čtvrtý z nich, Nikolaj, doznal, že je členem falešné partyzánské skupiny vlasovců a uvedl, kdo ve skutečnosti skupině velí. Nikolaj zůstal naživu, jelikož vyšlo najevo, že pochází ze stejné vesnice jako Alexandr Dolinov, který se za něj ze samého nadšení, že potkal svého krajana, zaručil svým životem. Nikolaj se dušoval, že bude bojovat s partyzány, aby tak odčinil své předchozí činy. Přesto byl Dolinov velitelem brigády pověřen, aby Nikolaje nespouštěl z očí.¹⁸⁸

Velení brigády se ocitlo v nezáviděníhodné situaci – bylo vyzraženo místo schůzek partyzánských velitelů se spojky i jejich zázemí. Ve vážném nebezpečí se ocitla také rodina Pučkova, která ve svém domě nemohla nadále zůstat a musela přejít do ilegality. Štáb brigády se spolu s vlasovcem Nikolajem přesunul do nedalekého bunkru „U hrubé jedle“, kde pobývala i část Jerryho skupiny. Vladimír Krajčík byl 27. února 1945 jmenován velitelem úderné roty a zároveň pověřen zásobováním štábního bunkru. Také měl, pokud by to bylo možné, zajistit přesun celé rodině Pučkových do Zlína.¹⁸⁹ Věci, které měli partyzáni schované u Pučků, byly přesunuty do bunkru. Ze stavení odvedli také dobytek.¹⁹⁰

Celá záležitost ovšem ještě neskončila. Protipartyzánské oddíly zahájily rozsáhlá pátrání. Stejně tak se chtěli pomstít partyzáni zlikvidováním zbytku oddílu vlasovců,

¹⁸⁴ Chatu měl v nájmu restaurátér Vincenc Puček.

¹⁸⁵ HROŠOVÁ, Marie: *Na každém kroku boj*. Vsetín 2012. s. 191.

¹⁸⁶ Jiří Češek bydlel na pasekách Kotáry, v katastru obce Držková. Jeho rodina patřila k nejobětavějším partyzánským pomocníkům.

¹⁸⁷ SOKA Vsetín, fond ČSPB – OV Vsetín, karton 20, inv. č. 111, fol. 29.

¹⁸⁸ NA, fond Paměti bojovníků, soutěžní práce č. 476 z roku 1964, s. 26.

¹⁸⁹ HO MZM, fond Sbirky, inv. č. S 7201–7212, rozkaz č. 28 z 27. února 1945.

¹⁹⁰ NA, fond Paměti bojovníků, soutěžní práce Jana Smutka, inv. č. 1032, s. 101.

s čímž jim měl pomoci Nikolaj, který s partyzány strávil asi týden. Přepad měl provést oddíl Alexandra Dolinova, ale akce se neuskutečnila, protože Nikolaj využil příležitosti a uprchl ke své jednotce. Vypověděl vše, co se o partyzánech dozvěděl, včetně toho, kde se nalézá štábní bunkr. Prozradil i rodinu Češkových z Kotárů, u kterých partyzáni často pobývali. Nacisté okamžitě zahájili pronásledování. Avšak Alexandr Dolinov stihl o útěku zajatce informovat své spolubojovníky dříve, než dorazily německé jednotky. Štáb brigády i úderná rota kpt. Jerryho se museli přesunout z bunkru „U hrubé jedle“ do bunkru Nikolaje Jefremova na Kolibách.¹⁹¹ Včas utéct se podařilo i Češkovým – bratři Jan i Jiří odešli k partyzánům, jejich matka a sestra se až do konce války ukrývaly. Partyzáni provedli i další ochranná opatření. Až do odvolání byly pozastaveny všechny bojové a diverzní akce. Povoleno zůstalo obstarávání potravin, ale štáb brigády doporučoval, aby se zásoby sháněly skrz odbojové organizace podporující partyzány, nikoliv samostatnou přepadovou akci.¹⁹²

Protipartyzánské jednotky partyzány ani jejich nejbližší podporovatele v lesích nenašly. Vypálily tedy alespoň několik usedlostí a zatkly jejich obyvatele.¹⁹³ Za svou nepozornost zaplatil také Saša Dolinov a to tu nejvyšší cenu, když byl velitelem partyzánské brigády Murzinem zastřelen. Velení po něm převzal Petr Moskalenko.

6.2.2 Vladimír Krajčik jako velitel úderné roty

Čerstvě jmenovaný velitel úderné roty Vladimír Krajčik mohl se svolením velitele brigády používat hodnost kapitán partyzánů, ačkoliv nebyl příslušníkem armády. Pod svým velením měl asi šedesát mužů.¹⁹⁴ Zpočátku Jerryho skupina prováděla hlavně zásobovací akce. Později si vytvořila síť podporovatelů, kteří jí dodávali prádlo, obuv nebo potraviny. Exkluzivním zbožím byl například dlouhý, nepromokavý, kožený plášť německé provenience, který měl kpt. part. Jerry obdržet.¹⁹⁵ „*Partyzáni zaplňovali chalupy zvl. na Kotárech a Vičanově, rekvírovali prasata i jiný dobytek, dováželi, neb přinášeli si i jiné potraviny, které si buď sami vařili, nebo domácím připravovali poroučeli. Dobytek lidem prý dobře platili, jiné potraviny zvl. cukr dodával jim ve velkém zdejší obchodník Václav Krause, lihoviny pak zdejší hostinský František Žejdlík, a četní jiní samovýrobci lihovin,*

¹⁹¹ PÁLENÍČKOVÁ, Božena: *Z rozkazu svědomí*. Vizovice 1997. s. 172.

¹⁹² NA, fond Paměti bojovníků, soutěžní práce Jana Smutka, inv. č. 1032, s. 103.

¹⁹³ SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava. Nacistický protipartyzánský aparát v letech 1944 – 1945*. Praha 1991. s. 203.

¹⁹⁴ VÚA–VHA, Sb. žádostí o přiznání charakteru čs. partyzána, Krajčik Vladimír (čj. 157).

¹⁹⁵ VÚA–VHA, fond Partyzánské a odbojové hnutí v Československu, karton 27, inv. č. 439.

pálící tyto po domácku ze všeho možného, z obilí, řepy, cukru, melasy apod.,¹⁹⁶ zaznamenal po válce rajnochovský kronikář.

Dále byl Vladimír Krajčík pověřen navazováním spojení s dalšími odbojovými organizacemi a koordinací jejich činnosti s 1. čs. partyzánskou brigádou Jana Žižky. V posledních měsících roku 1944 začali partyzáni spolupracovat s Tajnou vojenskou a civilní organizací (TVCO)¹⁹⁷ vedenou poručíkem letectva Janem Rolkem. Bylo domluveno jak dodávání zpravodajským informací, tak zásobování partyzánů před nadcházející zimou. Spojení s partyzány měl zajišťovat npor. Jan Marek, který byl ale brzy zatčen. Ztracené spojení mezi TVCO a štábem brigády Jana Žižky obnovil v lednu 1945 por. František Foukal, pozdější velitel okresu Zlín v rámci zpravodajské sítě výsadku Clay. TVCO se tak dostala pod velení 1. čs. partyzánské brigády Jana Žižky jako její zpravodajská složka.¹⁹⁸ Struktura organizace zůstala zachována podle modelu výsadku Clay.¹⁹⁹

Vladimír Krajčík udržoval úzké spojení s téměř všemi okresy v rámci Tajné vojenské a civilní organizace. Okrsek „Kalina“ řídil škpt. v. z. Bohumil Hrazdil z Rychlova u Bystřice pod Hostýnem, jenž v roce 1944 navázal kontakt s odbojáři v Ratiboři, organizací Josefa Sousedíka i s oddílem Viktora Ševcova-Grekovského. Prostřednictvím ratibořských odbojářů se s ním spojil koncem prosince 1944 i Vladimír Krajčík²⁰⁰ a začala tak jejich vzájemná spolupráce. Osobně se scházeli na Vičanovských pasekách nad Rajnochovicemi. Kontakty kpt. part. Jerryho vedly i na Přerovsko, kde spolupracoval s ilegální organizací železničářů a také s por. v. z. Bohumilem Šídou, vedoucím okrsku „Viktor“ v rámci TVCO. Velmi ceněné byly informace přerovských železničářů o projíždějících vojenských transportech.²⁰¹ Vzájemné spojení se osvědčilo v závěru války, kdy mohly všechny skupiny postupovat v kritických okamžicích koordinovaně.

Svého spojení na Bohumila Hrazdila využil Jerry na začátku dubna 1945. Štábem brigády byl pověřen sehnáním map oblastí Vsetín, Hranice, Uherské Hradiště, Nový Jičín,

¹⁹⁶ SOKA Kroměříž, fond Pamětní kniha obce Rajnochovice 1955–1957, s. 9.

¹⁹⁷ Organizace vznikla v Holešově v roce 1942 a měla podobnou strukturu jako Obrana národa, ale nejednalo se o čistě vojenskou organizaci. TVCO spolupracovala intenzivně i s výsadkem Clay.

¹⁹⁸ Dodávány byly informace o pohybech vojenských jednotek, jejich výzbroji, výstroji, morálce a početním stavu, včetně toho, kde jsou ubytovány. Dále poznatky o vojenských objektech a chystaných protipartyzánských akcích.

¹⁹⁹ HROŠOVÁ, Marie: *Na každém kroku boj*. Vsetín 2012. s. 238–240.

²⁰⁰ VÚA–VHA, fond Ilegalita, inv. č. 1599, Tajná vojenská a civilní organizace při štábu I. čsl. partyzánské brigády Jana Žižky. s. 5

²⁰¹ *Úderná rota I. čsl. partyzánské brigády Jana Žižky kpt. part. „Jerryho“ – Vladimíra Krajčíka*. Holešov 1947. s. 10.

Kroměříž, Přerov aj.²⁰² Na schůzce 8. dubna 1945 Jerrymu předal špkt. v. z. B. Hrazdil podrobný vojenský plán Olomouce a jejího okolí. Taktéž se domlouvali na případném vyzbrojování partyzánského oddílu *Jermak* operujícího na Dražanské vrchovině, se kterým měl B. Hrazdil spojení.²⁰³

Obrázek 6: Vladimír Krajčík, sedící uprostřed s čapkou a automatem, se svou rotou.

Úderná rota kapitána Jerryho od konce února sdílela svou základnu s četou Nikolaje Jefremova. Štábem brigády bylo určeno, že obě skupiny zůstanou spolu, ale každý z velitelů měl velitelské pravomoci pouze nad svým oddílem. Jejich vzájemné soužití, ani přes jasné vymezení kompetencí, nebylo bezkonfliktní. Nikolaj Jefremov zřejmě chtěl odejít se svou skupinou na jiné místo, což bylo štábem brigády nejen zamítnuto, ale navíc označeno za „hloupost“. Naopak jim bylo přikázáno, aby společně pracovali na vybudování nového bunkru, který měli postavit pouze vlastními silami bez místních podporovatelů, aby se snížilo riziko odhalení gestapem.²⁰⁴

²⁰² HO MZM, fond Sbírký, inv. č. 7201–7212, rozkaz č. 6 ze dne 31. března 1945.

²⁰³ SOKA Vsetín, fond Pozůstalost Pavlík, karton 9, inv. č. 375, fol. 6.

²⁰⁴ HO MZM, fond Sbírký, inv. č. 7201–7212, rozkaz ze dne 16. března 1945.

Počátkem března 1945 obdržel Vladimír Krajčík rozkaz, ve kterém se uvádělo, že má připravit vše potřebné pro převzetí letecké zásilky zbraní a materiálu na pasece Bílová. Jako znamení pro letadla byly domluveny tři ohně, které měli partyzáni rozdělat pomocí slámy a petroleje v připravených vědrech. Konkrétní datum ještě nebylo stanoveno, proto štáb brigády apeloval, aby si Jerry nechal všechny informace pro sebe. O chystané operaci směl vědět jen Nikolaj Jefremov.²⁰⁵ Při prvním čekání na pasece Bílová se partyzáni letadla nedočkali. Výsadek se povedl až na druhý pokus. Shozeno bylo pět nákladních kontejnerů a radista s radistkou, kterou vítr odnesl asi 2 km od plánovaného místa seskoku. Partyzánům se podařilo úspěšně převzít celý shozený náklad a najít v lese i ztracenou radistku. Tím získala 1. čs. partyzánská brigáda Jana Žižky opět vlastní radiostanici.²⁰⁶ Dodnes není zcela jisté, kdy k výsadku došlo. Podle vysazené radistky to bylo v noci ze 17. na 18. března, náčelník štábu V. P. Nastěnko uvedl 25. březen²⁰⁷ a Vladimír Krajčík, který zajišťoval technickou stránku převzetí, dokonce 2. duben 1945.²⁰⁸

6.2.3 Ztráta kpt. RA Ivana Petroviče Stěpanova

Duben roku 1945 se nesl ve znamení zvýšené aktivity partyzánů. Byly prováděny útoky na železnici, jako tomu bylo 2. dubna na trati u Černotína nebo 4. dubna na trati Přerov – Lipník nad Bečvou.²⁰⁹ Oddíl kpt. part. Jerryho prováděl přepady ustupujících německých i maďarských jednotek, kterým byly odebírány zbraně a střelivo. Ze stanoviště „U tří kamenů“ provedla úderná rota přepad a zajala jedenáct vlasovců, kteří byli dopraveni do štábu brigády, souzeni partyzánským soudem a nakonec zastřeleni.²¹⁰ V první polovině dubna se část úderné roty zúčastnila akce pod velením I. P. Stěpanova.²¹¹

Komisař brigády I. P. Stěpanov naplánoval na 10. dubna 1945 přepad zámku v Loučce, kde byl ubytovaný oddíl *Jagdkommando*. V době přepadu se tam však nacházel pouze oddíl *Volkssturmu*. „Z Čerňavy²¹² jsme pochodovali do Rozsošné k rajnochovské arcibiskupské pile, kde jsme si vypůjčili 3 páry koní i s povozy s bedněním. Koně nám

²⁰⁵ Tamtéž. Rozkaz ze dne 6. března 1945.

²⁰⁶ Od ztráty radiostanice a radistů v listopadu 1944 neměla brigáda vlastní spojení se štábem v Kyjevě. Musela využívat radiostanice jiných skupin vyslaných do Protektorátu, například vysílačku výsadek Luč a Naďožnyj.

²⁰⁷ HROŠOVÁ, Marie: *Na každém kroku boj*. Vsetín 2012. s. 256.

²⁰⁸ VÚA–VHA, Sb. žádostí o přiznání charakteru čs. partyzána, Krajčík Vladimír (čj. 157).

²⁰⁹ SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava. Nacistický protipartyzánský aparát v letech 1944–1945*. Praha 1991. s. 255.

²¹⁰ SOKA Vsetín, fond ČSPB–OV Vsetín, karton 20, inv. č. 111, fol. 39.

²¹¹ PÁLENÍČKOVÁ, Božena: *Z rozkazu svědomí*. Vizovice 1997. s. 181.

²¹² Vrchol nad Rajnochovicemi, kde na počátku dubna 1945 sídlil štáb 1. čs. partyzánské brigády Jana Žižky.

ochotně zapřáhli zaměstnanci pily, partyzánské pomocníci. Povozy jsme sami řídili a v takové sestavě jsme pokračovali v cestě přes Podhradní Lhotu k rajnochovskému nádraží a k Loučce, kde jsme dorazili kolem 23 hodiny. Nedaleko zámečku jsme sesedli z vozů a rojníci jsme obklíčili zámeček. Kapitán Stěpanov vylomil granátem dvěře a vyzval fašisty, aby se vzdali. V tu chvíli byli fašisté zaskočeni. Někteří se nestačili ani obléci a jen pomalu jeden po druhém se vzdávali. Velitel posádky se však vzdát nechtěl, byl na místě likvidován,²¹³ vyličil takto průběh přepadu Jan Češek, jenž se jej spolu s bratrem Jiřím účastnil. Dle úředního hlášení došlo ke krátké přestřelce, po které bylo zajato dvacet dva příslušníků *Volkssturmu*. Partyzáni ukořistili osm pancéřových pěstí, lehký kulomet československé provenience, pistole, granáty a munici. Naložili zajatce na vozy a vydali se směrem na Čerňavu. U Podhradní Lhoty se střetli s četnickou hlídkou. Během vzniklé přestřelky uprchl jeden ze zajatců a informoval o všem *ZbV-Kommando 31* z Bystřice pod Hostýnem. Následné pátrání po partyzánech zůstalo bezvýsledné.²¹⁴ Zbytek zajatců odvedli partyzáni na Čerňavu, kde pobýval velitel brigády D. B. Murzin. „Všichni zajatí fašisté byli odsouzeni partyzánským soudem k trestu smrti, zastřelením. Fašisté se pokusili o organizovaný útěk. V nepřehledné situaci, byl nešťastnou náhodou zasažen i kapitán Stěpanov,²¹⁵ vzpomínal dál Jan Češek. Podle některých svědectví smrtelně zasáhl Stěpanova právě velitel Murzin.²¹⁶

Štáb brigády i další jednotky se museli opět narychlo přestěhovat, tentokrát zpátky do bunkrů „U hrubé jedle“ a „Tří kamenů“, jelikož v okolí Čerňavy pátraly německé jednotky. Od této chvíle musela neustále měnit své stanoviště i úderná rota kapitána Jerryho.

Na konci dubna dostal Jerry zprávu, že se mezi Trojákem a Tesákem pohybuje silná německá jednotka. Jejím zničením pověřil Jerry kpt. RA Volod'u Rimoného. Ačkoliv se nepodařilo zničit celou jednotku, získali partyzáni velmi bohatou kořist v podobě koní, povozů a vojenského materiálu.²¹⁷

²¹³ SOKA Vsetín, fond ČSPB–OV Vsetín, karton 20, inv. č. 111, fol. 25.

²¹⁴ ČERNÝ, Vladimír: *Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944 – 1945*. Disertační práce. Brno 2006. s. 219.

²¹⁵ SOKA Vsetín, fond ČSPB–OV Vsetín, karton 20, inv. č. 111, fol. 26.

²¹⁶ HROŠOVÁ, Marie: *Na každém kroku boj*. Vsetín 2012. s. 207.

²¹⁷ Úderná rota I. čsl. partyzánské brigády Jana Žižky kpt. part. „Jerryho“ – Vladimíra Krajčíka. Holešov 1947. s. 8.

6.2.4 Přípravy k osvobození a závěrečný boj

V posledních dubnových dnech se úderné rotě kapitána Jerryho dostalo zvláštního vyznamenání. Tábořili právě na pasekách u vrcholu Humenec, když přišla zpráva, že má velitel nechat nastoupit svou jednotku. Dorazil kpt. RA Petr Bud'ko, který jako pověřenec velitele brigády slavnostně předal Vladimíru Krajčíkovi historický prapor brigády.²¹⁸ Autorem praporu byl akademický malíř Jan Kobzán.²¹⁹ Úderná rota tak mohla směle vyrazit do závěrečného boje.

Obrázek 7: Historický prapor brigády od akademického malíře Jana Kobzáně. Cíp praporu drží Petr Bud'ko. Úplně vlevo stojí velitel brigády D. J. Murzin.

²¹⁸ Tamtéž. s. 9.

²¹⁹ Jan Kobzán (1901–1959) se narodil v obci Liptál, ale vyrůstal v Jasenné u Vizovic. Pracoval u firmy Baťa ve Zlíně. Díky podpoře od Tomáše Bati mohl vystudovat Uměleckoprůmyslovou školu v Praze a Akademii výtvarných umění tamtéž. Během 2. světové války bojoval v řadách partyzánů. Tváře svých spolubojovníků ztvárnil ve svých kresbách. Je také autorem loga firmy Baťa.

Obrázek 8: Předávání praporu brigádě. Vladimír Krajčík – Jerry stojí vpravo v první řadě jako druhý zprava.

Vedení 1. československé brigády Jana Žižky se na masové bojové vystoupení na konci války pečlivě připravovalo. Zapojit se měly všechny partyzánské jednotky a pokrýt tak celou oblast Valašska. Úderná rota kpt. part. Jerryho se pohybovala v úseku Lukoveček – Martinice – Frýšták. Konkrétně byla převelena na Rusavu k 3. rotě por. Fjodora Zimina.²²⁰ Tomuto úseku velel sám velitel brigády mjr. D. B. Murzin.

Mezi 2. a 3. květnem partyzáni přepadli několik nepřátelských ustupujících kolon mezi Trojákem a Tesákem. Rozhodující útok měl být veden na Zlín směrem od Lukovečka, kde se před bojem shromáždily partyzánské oddíly. Poslední květnové dny roku 1945 utkvěly Janu Hronkovi st., řídícímu učiteli z Valašské Polanky, takto: „... *Bylo velmi špatné počasí, pršelo, popadával také sníh. Vzhledem k tomu, že nás tam bylo mnoho, nebylo možno, aby všichni byli ubytováni v chalupách, a tak se stalo, že jsme byli velmi unaveni a vysílení. Mimo to byli jsme také pod dosti prudkou dělostřeleckou palbou. V noci na 6. 5. 1945 držel jsem stráž a k ránu uviděl nad silnicí u Lukovečka střelbu z raketových pistolí. Toto jsem hlásil Jaroslavu Palovi, který to předal štábu. Mjr. Murzin*

²²⁰ HO MZM, fond Sbírký, inv. č. S 7201–7212, rozkaz ze dne 2. května 1945.

dal ihned příkaz k nástupu na Němci obsazený Lukoveček. Krátce nato bylo viděti, že Němci již Lukoveček opouštějí, a když došlo k našemu přímému zásahu, bylo již zachyceno jen poslední auto. Němci zmateně prchali. Asi v 8 hod. jsme oklikou přišli do Lukovečka a tam vyčkali příchodu RA, která přišla asi v 11 hod.“²²¹ Partyzáni pronásledovali ještě ustupující německé jednotky k Holešovu. Potom se vrátili do Rudou armádou osvobozeného Zlína.

Obrázek 9: Část jednotky kpt. part. Jerryho – Vladimíra Krajčíka. Vladimír Krajčík, v kožené bundě, sedí uprostřed.

²²¹ HROŠOVÁ, Marie: *Na každém kroku boj*. Vsetín 2012. s. 227.

7 Život po válce

Poválečný život Vladimíra Krajčíka je možné z dostupných archivních dokumentů rekonstruovat jen útržkovitě. Po závěrečných osvobozovacích bojích a rozpuštění partyzánských oddílů se vrátil do rodného kraje, na Ostravsko. Nezanevřel ani na své původní povolání hutního dělníka.

Obrázek 10: Vladimír Krajčík na poválečném snímku. Vyfotografováno pravděpodobně v roce 1945 nebo 1946.

V nepřehledných měsících těsně po skončení války musel Vladimír Krajčík čelit negativnímu hodnocení své činnosti a nepodloženým pomluvám. Některé z nich vyznívaly tak, že byl agentem gestapa, což bylo jeho spolupracovníky vyvráceno. Sdružení českých partyzánů ve Svazu národní revoluce mu vytýkalo, že se chová nenáležitě, opíjí se a nechává se živit od pasekářů.²²² Vladimír Krajčík se přirozeně hájil, až dosáhl jisté rehabilitace a omluvy. „... podle a nečestně bylo proti mně vystoupeno, když byl na mně Vám učiněn ničím nedoložený protokol a já byl nucen trpně přihlížet, jak mnozí „hrdinové“ se derou drze dopředu po zádech jiných... Věděl jsem, že čas odstraní to špatné s povrchu a že na konec pravda zvítězí a

moje partyzánská čest a má činnost pro národ nebude špinavou rukou dotčena!“ reagoval Vladimír Krajčík v říjnu 1945 na celou situaci.²²³

V roce 1946 si podal žádost o uznání charakteru československého partyzána, jak jej vymezoval zákon ze 14. února 1946, aby získal pravidelnou finanční podporu.²²⁴ Žádost musela obsahovat detailní osobní údaje, včetně toho jakými jazyky žadatel hovoří.²²⁵

²²² VÚA–VHA, fond Partyzánské a odbojové hnutí v Československu, karton 27, inv. č. 439, fol. 24.

²²³ VÚA–VHA, Sb. žádostí o přiznání charakteru čs. partyzána, Krajčík Vladimír (čj. 157).

²²⁴ Tamtéž.

²²⁵ Vladimír Krajčík uvedl polštinu a ruštinu, němčinu pouze částečně. Je tedy otázkou, jaká byla skutečná úroveň jeho němčiny. Během války ji používal v běžné komunikaci se členy své jednotky. Většina z nich do

Nejdůležitější součástí pak byly záznamy o provedené odbojové činnosti. I v tomto případě dohnala Vladimíra Krajčíka tragická událost na pile v Ratiboři. Celá věc byla nově zkoumána, sám Krajčík dokonce vyšetřován NKVD. Ani tentokrát nebyla Krajčíkovi vina na dění na pile v Ratiboři prokázána. Mohl mu tedy být udělen charakter československého partyzána a tím i sociální podpora.

V roce 1947 Vladimír Krajčík jako odvodní ročník 1944/1945 narukoval k pěšímu praporu č. 34 ve Valašském Meziříčí. Již o rok později se opět objevila nařčení, že po konzumaci většího množství alkoholu obtěžuje hosty v hostincích a tropí výtržnosti, přičemž se prokazuje svou partyzánskou legitimací. Jaké toto jednání mělo důsledky, se z dostupných materiálů nepodařilo zjistit.

V roce 1956 se oženil s Annou Červenkovou z Rajnochovic, bylo to pro něj již druhé manželství. To první skončilo rozvodem.²²⁶ Novomanželé zůstali v Rajnochovicích, kde Vladimír Krajčík pracoval dlouhá léta jako lesní dělník.

Účastnil se také řady partyzánských vzpomínkových akcí, jako byla například ta v roce 1970, kdy byl v Ratiboři slavnostně odhalen pomník mladému partyzánovi Ctiboru Čermákovi, zvanému Boris. Ctibor Čermák zahynul v únoru 1945, když se pokoušel zachránit shozenou radiostanici. Dlouho očekávaná radiostanice nešťastnou náhodou dopadla v centru obce Kateřinice na lípu. Ctibor Čermák dostal informaci, že byla odeslána na poštovní úřad do Ratiboře, kde ji chtěl tajně vyzvednout, ale byl při příjezdu do obce německou hlídkou odhalen. Během pronásledování byl poraněn a neschopen dostat se do bezpečí, a tak zvolil dobrovolnou smrt.²²⁷

konce války netušila, že je ve skutečnosti Čech. Rozkazy ze štábu brigády dostával v češtině a ruštině. Rusky se se svými spolubojovníky zřejmě dorozumíval dobře, problém mu mohla činit azbuka. V jednom ze štábních rozkazů byl Nikolaj Jefremov vyzván, aby jej Krajčíkovi přeložil. Jednalo se ale o dost komplikovaný a dlouhý text.

²²⁶ Bližší informace o prvním manželství se nepodařilo dohledat.

²²⁷ HROŠOVÁ, Marie: *Na každém kroku boj*. Vsetín 1942. s. 237.

Obrázek 11: Slavnostní odhalení pomníku partyzánovi Ctiboru Čermákovi 10. května 1970. Vladimír Krajčík pravděpodobně druhý zprava. Vpravo od pomníku stojí D. J. Murzin.

Vladimír Krajčík vstoupil již před válkou jako velmi mladý do komunistické strany. Během poválečného období, ale na její ideály zřejmě změnil názor. Již během války se u svých spolubojovníků ze Sovětského svazu setkal s tím, že o životě ve své vlasti ani o jejích vrcholných představitelích nechtěli příliš mluvit. Další ranou pro něj byly poválečné procesy se „zrádci národa“. Na straně obžalovaných mnohdy stáli lidé, které znal z odboje a kteří se stali jeho přáteli. O to nepochopitelnější pro něj tyto procesy musely být, když byly vedeny proti lidem, kteří část svého života zasvětili nelehkému boji za svobodu. Je pravděpodobné, že se obával také o svůj život, když se dostal do hledáčku NKVD. Citelně se jej dotkla také invaze „spřátelených vojsk“ v srpnu 1968 i to, že nakonec zůstala. Ztratil tak veškeré mladické ideály.²²⁸ Zemřel 4. ledna 1977 v kroměřížské nemocnici.²²⁹

²²⁸ PÁLENÍČKOVÁ, Božena: *Z rozkazu svědomí*. Vizovice 1997. s. 196 – 197.

²²⁹ VÚA–VHA, Sb. žádostí o přiznání charakteru čs. partyzána, Krajčík Vladimír (čj. 157).

8 Závěr

Závěrečná léta 2. světové války znamenala výrazný rozvoj partyzánského hnutí v Protektorátu Čechy a Morava, především díky organizátorským výsadbům ze Sovětského svazu. Partyzánské oddíly vzniklé z iniciativy těchto výsadbářů byly materiálně podporovány ze Sovětského svazu, čímž získaly bojovou a později i politickou převahu nad ostatními odbojovými subjekty. S Valašskem je spojena činnost 1. československé partyzánské brigády Jana Žižky. Její příslušníci přišli do prostoru, kde již od počátku okupace operovaly rozsáhlé odbojové celky, a tak mohli navazovat na jejich struktury a zajistit si tak snáze zázemí i zpravodajské informace.

Součástí 1. čs. partyzánské brigády Jana Žižky byly dílčí partyzánské oddíly, které více či méně podléhaly štábu brigády. V rámci plnění diverzních akcí a jiných úkolů se členové oddílů často spojovali do skupin jen kvůli jedné konkrétní akci. Proto je často složité určit přesné složení jednotek, pokud v archivech nejsou uloženy seznamy členů. Takovou skupinou byl i oddíl kapitána partyzánů Jerryho Tomisona. Jerry kolem sebe začal shromažďovat uprchlíky z totálního nasazení i sovětské válečné zajatce již od léta 1944. Sami si přepady hajných a kolaborantů zajistili první zbraně, většinou lovecké. Během podzimu se dostali do kontaktu s brigádou Jana Žižky, později se stali její plnohodnotnou součástí. V jejích řadách prováděla Jerryho úderná rota úspěšné diverzní, rozvědné i přepadové akce.

Vladimír Krajčík i přes své mládí, bylo mu pouhých dvacet dva let, dokázal úspěšně vést početný partyzánský oddíl a plnit náročné úkoly od štábu brigády. Po válce pro něj mohlo být složité vyrovnat se se svými zážitky z války a začlenit se zpátky do mírové společnosti, k čemuž zřejmě příliš nepřispělo zpochybňování jeho odbojové činnosti, ačkoliv nařčení nebyla relevantně podložena.

Partyzánské hnutí na Valašsku není černobílé. Členy oddílů tvořili hlavně mladí lidé okolo dvaceti let, kteří byli na počátku okupace ještě dětmi. Ve většině případů nesledovali žádný ideologický cíl, kromě boje za svobodné Československo. I když i u nich je patrný názorový posun doleva, hlavně v sociální oblasti, ostatně jako v celé Evropě. Sovětští váleční zajatci zase chtěli bojem v řadách partyzánů ospravedlnit, že padli do zajetí.

Tato bakalářská práce si kladla za cíl zmapovat odbojovou činnost úderné roty kapitána partyzánů Jerryho–Vladimíra Krajčíka. Největším úskalím během výzkumu byla

značná protichůdnost pramenů. Především výpovědi přímých účastníků odboje se v náhledu na některé události výrazně odlišovaly i v základních souvislostech. Zachytit pohyb úderné roty se kvůli torzovitosti pramenů podařilo jen zčásti, stejně tak poválečný život Vladimíra Krajčíka. I přes výše zmíněné problémy se povedlo nastínit působení úderné roty tak, aby byly patrné překážky a těžkosti, se kterými se museli partyzáni vypořádat. Zároveň byla činnost Jerryho roty dána do souvislostí s aktivitami štábu brigády, které ji významně ovlivnily.

9 Seznam pramenů a literatury:

Archivní prameny:

Historické oddělení Moravského zemského muzea v Brně

fond Sbírký

Moravský zemský archiv v Brně

fond B 252 – Zemský prezident Brno, správa z příkazu říše

fond B 72 – Zemské četnické velitelství v Brně

Národní archiv v Praze

fond Paměti bojovníků

Soukromý archiv Romana Babici

Státní okresní archiv v Kroměříži

fond Archiv obce Rajnochovice

Státní okresní archiv ve Vsetíně

fond Pozůstalost Pavlík

fond MNV Jablůnka

fond Český svaz protifašistických bojovníků – okresní výbor Vsetín

Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv

fond Domáci odboj 1939 – 1945

fond Partyzánské a odbojové hnutí

fond Ilegalita

fond 308

fond Soubor sb. ze sovět. arch. – sb. dok. z UŠPH v Kyjevě 1944 – 1945

Zemský archiv v Opavě

fond Sbírký matrik Severomoravského kraje

Literatura:

- ADAMEC, V. : *Vzpomínka na partyzána Vladimíra Krejčíka*. In: Kroměřížská jiskra, č. 16, 1977.
- ADAMEC, V. : *Na Bílové před 30. lety. Partyzánská akce na samotě u Rajnochovic*. In: Kroměřížská jiskra, č. 17, 1975.
- BALETKA, Ladislav: *Vsetín–Město a čas*. Vsetín 2008.
- BARTOŠ, Josef; Trapl, Miloš: *Dějiny Moravy, díl 4. Svobodný stát a okupace*. Brno 2004.
- BARTOŠ, Antonín; KUNC, Radimír: *Clay–Eva volá Londýn*. Praha 1992.
- BENČÍK, Antonín a kol.: *Partyzánské hnutí v Československu za druhé světové války*. Praha 1961.
- BORÁK, Mečislav: *Po stopách partyzánů v Beskydech*. Ostrava 1984.
- BRANDES, Detlef: *Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945*. Praha 1999.
- ČERNÝ, Vladimír: *Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944–1945*. Brno 2006. Disertační práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta.
- GEBHART, Jan; KUKLÍK, Jan: *Dramatické i všední dny protektorátu*. Praha 1996.
- GEBHART, Jan; KUKLÍK, Jan: *Velké dějiny země Koruny české XV.a*. Praha 1997
- GEBHART, Jan; ŠIMOVČEK, Ján: *Partyzáni v Československu 1941–1945*. Bratislava 1984.
- HAŠA, Stanislav a kol.: *Partyzánská obec Ratiboř*. Ratiboř 1980.
- HRBEK, Jaroslav; SMETANA, Vít a kol.: *Draze zaplacená svoboda. Osvobození Československa 1944–1945*. 2. svazek. Praha 2009.
- HROŠOVÁ, Marie: *Na každém kroku boj. Historie 1. československé partyzánské brigády Jana Žižky (srpen 1944 – květen 1945)*. Vsetín 2012.
- IVANOV, Miroslav: *Akce Tetřev*. Praha 1974.
- KLENOVSKÝ, Jaroslav: *Dokumenty k partyzánskému hnutí na Moravě v letech 1944–1945*. In: Sborník Matice moravské, ročník 1958.
- KOPEČKOVÁ, Veronika: *Osobnost Josefa Sousedíka (1894–1944)*. Brno 2012. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta.
- KYNCLOVÁ, Vlasta: *Partyzánský odboj a vojenské výsadky ze Sovětského svazu na Žďársku a Novoměstsku. Příspěvek k dějinám protinacistické rezistence na území Protektorátu Čechy a Morava v letech 1944–1945*. Praha 2015. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta.

NOVÁK, Oldřich; SLÁDEK, Oldřich; ŽIŽKA, Jaroslav (ed.): *Český odboj na sklonku války ve světle nacistických dokumentů I–II*. Praha 1970.

PÁLENÍČKOVÁ, Božena: *Z rozkazu svědomí*. Vizovice 1997.

PECKA, Jindřich: *Váleční zajatci na území Protektorátu Čechy a Morava*. Praha 1995.

PEŠA, Václav; OCÁSEK, Jindřich: *V dvojím ohni. Kronika Partyzánského oddílu „Olga“*. Brno 1974.

POSPÍŠIL, Jaroslav: *Hyeny*. Vizovice 1998.

PROKEŠOVÁ, Nina; PŘIKRYL, Josef: *Odboj proti nacistické okupaci na východní Moravě*. Gottwaldov 1965.

PŘIKRYL, Josef: *1. čs. partyzánská brigáda Jana Žižky (srpen–listopad 1944)*. Ostrava 1976.

PŘIKRYL, Josef: *Z bojů za svobodu na jihovýchodní Moravě*. Gottwaldov 1984.

PŘIKRYL, Josef; SLEZÁK, Lubomír: *Jihovýchodní Morava v boji proti okupantům*. Brno 1965

Ratiboř – Valašská dědina. Ratiboř 2006.

SLÁDEK, Oldřich: *Přinášeli smrt... Nacistický protipartyzánský aparát v letech 1944–1945*. Praha 1986.

SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava. Nacistický protipartyzánský aparát v letech 1944–1945*. Praha 1991.

SLÁDEK, Oldřich: *Přicházeli z nebe*. Praha 1993.

STRÖBINGER, Rudolf: *Rudá zrada. Archivy odhalují pravdu o partyzánském hnutí*. Olomouc 1998.

SUCHÁNKOVÁ, Kateřina: *Protipartyzánská operace Tetřev v roce 1944*. Brno 2013. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta.

SVITÁLKOVÁ, Karolína: *Vypálení Ploštiny a Prlova a jejich odraz v činnosti MLS v Uherském Hradišti*. Brno 2017. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta.

ŠIKOLA, Čestmír; POSPÍŠIL, Jaroslav: *Nešli stejnou cestou. Osudy parašutistů a konfidentů gestapa*. Vizovice 1994.

ŠOLC, Jiří: *Padáky nad Slovenskem. 2. československá samostatná paradesantní brigáda v SSSR*. Praha 1997

ŠOLC, Jiří: *Za frontou na východě. Českoslovenští parašutisté ve zvláštních operacích na východní frontě za druhé světové války (1941–1945)*. Cheb 2003.

Úderná rota kpt. part. „Jerryho“ I. čsl. partyzánské brigády Jana Žižky. Holešov 1947.

Valaši, nedajme sa! 70. výročí odboje proti fašizmu na Valašsku. Vsetín 2014.

ZVĚŘINA, Otakar: Na partyzány s germánskou lstí. Holešov 1947.

Elektronické zdroje:

LUCUK, Vít: Výpověď spojky partyzánů Anastázie Králové [online], 2015 [cit. 2018–7–23] Dostupné z <http://www.pametnaroda.cz/story/kralova-anastazie-1928-3121>

LUCUK, Vít: Výpověď spojky partyzánů Ladislava Vítka [online], 2015 [cit. 2018–7 – 23] Dostupné z <http://www.pametnaroda.cz/story/fidlerova-anna-1919-3048>

10 Seznam obrázků:

Obrázek 1: Partyzáni ze štábu brigády (SOkA Vsetín, fond ČSPB–OV Vsetín, karton 23, inv. č. 373).

Obrázek 2: Paseka U Malinů, kde Jerry často pobýval (Soukromý archiv Romana Babici).

Obrázek 3: Pila Floriána Mynaříka (Soukromý archiv Romana Babici).

Obrázek 4: Zničená spínací stanice (NA, fond Paměti bojovníků, inv. č. 1032).

Obrázek 5: Skupina Belgičanů s velitelem Vladimírem Krajčíkem (SOkA Vsetín, fond ČSPB–OV Vsetín, karton 23, inv. č. 737).

Obrázek 6: Vladimír Krajčík se svou rotou (Soukromý archiv Romana Babici).

Obrázek 7: Historický prapor brigády od akademického malíře Jana Kobzáně (SOkA Vsetín, fond ČSPB–OV Vsetín, karton 23, inv. č. 737).

Obrázek 8: Předávání praporu brigádě (Soukromý archiv Romana Babici).

Obrázek 9: Část jednotky kpt. part. Jerryho–Vladimíra Krajčíka (Soukromý archiv Romana Babici).

Obrázek 10: Vladimír Krajčík na poválečném snímku (VÚA–VHA, Sb. žádostí o přiznání charakteru čs. partyzána, Krajčík Vladimír (čj. 157).

Obrázek 11: Slavnostní odhalení pomníku partyzánovi Ctiboru Čermákovi 10. května 1970 (SOkA Vsetín, fond ČSPB–OV Vsetín, karton 23, inv. č. 364).

11 Seznam zkratek:

I. čsl. part. brig. J. Ž. – 1. československá partyzánská brigáda Jana Žižky

ČSPB – Český svaz protifašistických bojovníků

gestapo – Tajná státní policie (*Geheime Staatspolizei*)

HO MZM – Historické oddělení Moravského zemského muzea

kpt. part. – kapitán partyzánů

kripo – Kriminální policie (*Kriminalpolizei*)

KSČ – Komunistická strana Československa

MZA – Moravský zemský archiv

Nár. výb. Sousedík – Národní výbor Sousedík

NA – Národní archiv

NKVD – Lidový komisariát vnitřních záležitostí, sovětská tajná služba (*Narodnyj komissariat vnutrenich děl*)

OV – okresní výbor

RA – Rudá armáda

SOkA – Státní okresní archiv

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

SS – Ochranné oddíly (*Schutzstaffel*)

TVCO – Tajná vojenská a civilní organizace

UŠPH – Ukrajinský štáb partyzánského hnutí v Kyjevě

VÚA–VHA – Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv

ZAO – Zemský archiv v Opavě

ZbV – oddíl ke zvláštnímu použití (*Zur besonderen Verwendung*)